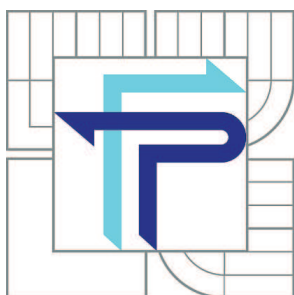

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ
BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA PODNIKATELSKÁ
ÚSTAV MANAGEMENTU

FACULTY OF BUSINESS AND MANAGEMENT
INSTITUTE OF MANAGEMENT

EXPERTNÍ SYSTÉM PRO VÝBĚR SPOŘÍCÍHO PRODUKTU PRO KLIENTY SPOLEČNOSTI OVB ALLFINANZ, A.S.

EXPERT SYSTEM FOR SAVING PRODUCT SELECTION FOR CLIENTS OF OVB ALLFINANZ,
A.S.

DIPLOMOVÁ PRÁCE
MASTER'S THESIS

AUTOR PRÁCE
AUTHOR

Bc. ZUZANA BEDNÁŘOVÁ

VEDOUCÍ PRÁCE
SUPERVISOR

prof. Ing. OLDŘICH REJNUŠ, CSc.

BRNO 2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bednářová Zuzana, Bc.

Řízení a ekonomika podniku (6208T097)

Ředitel ústavu Vám v souladu se zákonem č.111/1998 o vysokých školách, Studijním a zkušebním řádem VUT v Brně a Směrnicí děkana pro realizaci bakalářských a magisterských studijních programů zadává diplomovou práci s názvem:

Expertní systém pro výběr spořicího produktu pro klienty společnosti OVB Allfinanz, a.s.

v anglickém jazyce:

Expert System for Saving Product Selection for Clients of OVB Allfinanz, a.s.

Pokyny pro vypracování:

Úvod

Vymezení problému a cíle práce

Teoretická východiska práce

Analýza problému a současné situace

Vlastní návrhy řešení, přínos návrhů řešení

Závěr

Seznam použité literatury

Přílohy

Seznam odborné literatury:

DAŇHEL, J. a kol.: Pojistná teorie, 2. vyd., Praha, Professional Publishing, 2006. ISBN 80-86946-00-2.

DUCHÁČKOVÁ, E.: Principy pojištění a pojišťovnictví, 3. vyd., Praha, Ekopress, 2009. ISBN 978-80-86929-51-4.

DUCHÁČKOVÁ, E., DAŇHEL, J.: Teorie pojistných trhů, Praha, Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-015-7.

KOLEKTIV AUTORŮ: Životní pojištění, Praha, Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0146-4.

RAIS, K., DOSTÁL, P.: Operační a systémová analýza II, Brno, Akademické nakladatelství CERM, 2005. ISBN 80-214-2803-1.

Vedoucí diplomové práce: prof. Ing. Oldřich Rejnuš, CSc.

Termín odevzdání diplomové práce je stanoven časovým plánem akademického roku 2010/2011.

L.S.

PhDr. Martina Rašticová, Ph.D.
Ředitel ústavu

doc. RNDr. Anna Putnová, Ph.D., MBA
Děkan fakulty

V Brně, dne 17.05.2011

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá možnostmi dobrovolného spoření na důchod. V práci jsou popsány důchodové systémy vybraných evropských států a České republiky. Je zde zhodnocen současný stav těchto systémů a problémy, kterým musí čelit. Blíže je rozebrána chystaná důchodová reforma v České republice. Dále jsou analyzovány možnosti financování doplňkového pilíře důchodového systému pomocí spořicíh produktů. Cílem diplomové práce je návrh expertního systému pro výběr vhodného spořicího produktu na důchod dle individuálních požadavků klienta.

Abstract

This Master's thesis deals with the topic of optional saving for retirement. The pension schemes of selected European countries and of the Czech Republic are described. Also the current situation and the problems these schemes are facing are analyzed. The thesis focuses on the forthcoming pension scheme reform in the Czech Republic. Further, the possible ways of the complementary pension scheme pillar financing using saving products are analyzed in detail. The objective of the thesis is to design an expert system for optimal saving product selection according to client's individual requirements.

Klíčová slova

Důchod, důchodový systém, důchodová reforma, spořicí produkty, expertní systém, penzijní připojištění, životní pojištění, podílový fond, stavební spoření, spořicí účet.

Key words

Retirement pension, pension scheme, pension scheme reform, saving products, expert system, additional pension insurance, life insurance, unit trust, building savings, saving account.

Bibliografická citace práce

BEDNÁŘOVÁ, Z. *Expertní systém pro výběr spořicího produktu pro klienty společnosti OVB Allfinanz, a.s.* Brno: Vysoké učení technické v Brně, Fakulta podnikatelská, 2011. 119 s. Vedoucí diplomové práce prof. Ing. Oldřich Rejnuš, CSc.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je původní a zpracovala jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem ve své práci neporušila autorská práva (ve smyslu Zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském a o právech souvisejících s právem autorským).

V Brně, dne 23. května 2011

.....

Podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu práce, prof. Ing. Oldřichu Rejnušovi, CSc., za ochotu a cenné rady a připomínky při vedení mé diplomové práce. Také bych ráda touto formou poděkovala svým rodičům, kteří mě podporovali po celou dobu mého dlouhého studia.

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Vymezení problému, cíle práce a metodika.....	12
3 Teoretická východiska	14
3.1 Druhy důchodových systémů	14
3.2 Důchodové systémy vybraných států	16
3.2.1 Spolková republika Německo	17
3.2.2 Velká Británie	19
3.2.3 Švýcarsko	20
3.2.4 Slovenská republika	21
4 První parciální cíl.....	26
4.1 Analýza současného stavu důchodových systémů v Evropě.....	26
5 Druhý parciální cíl	30
5.1 Soudobý důchodový systém v České republice	30
5.1.1 Důchodové pojištění v České republice.....	33
5.1.1.1 Právní úprava důchodového pojištění v České republice	34
5.2 Analýza reformy důchodového systému v České republice	37
5.2.1 PAYG a fully funded systém	40
5.2.2 Fáze důchodové reformy	42
5.2.3 Třetí etapa důchodové reformy	45
6 Třetí parciální cíl.....	48
6.1 Analýza možných způsobů financování doplňkového pilíře v České republice... 48	
6.1.1 Penzijní připojištění	49
6.1.2 Životní pojištění	57
6.1.3 Podílové fondy	66
6.1.4 Stavební spoření.....	69
6.1.5 Spořicí účet	73
7 Výběr vhodného spořicího produktu pomocí navrženého expertního systému. 75	
7.1 Představení společnosti OVB Allfinanz, a.s.	75
7.1.1 Postup práce finančního poradce	76
7.2 Hodnocené spořicí produkty	79

7.3 Popis expertního systému	81
7.3.1 Rozhodovací kritéria expertního systému.....	83
7.3.2 Hodnocení kritérií v expertním systému.....	91
7.3.3 Návod na ovládání expertního systému	93
7.4 Modelové situace.....	95
7.4.1 Vzorový klient A	95
7.4.2 Vzorový klient B.....	100
7.4.3 Vzorový klient C.....	103
8 Závěr.....	106
9 Použité zdroje	109
10 Seznam tabulek	118
11 Seznam obrázků a grafů.....	119

1 Úvod

Důchody se staly v posledních letech velmi diskutovaným tématem v řadě evropských zemí, Českou republiku nevyjímaje. Důchodové systémy musí čelit především nepříznivému demografickému vývoji, který způsobuje stárnutí populace a který otevírá otázku udržitelnosti systémů v dlouhodobém horizontu.

U nás se o důchodech hovoří zejména v souvislosti s připravovanou důchodovou reformou. Ukazuje se, že současný systém, ve kterém pro drtivou většinu obyvatel v post-produktivním věku představuje státní důchod jediný či hlavní zdroj příjmů, dozná v nejbližších letech zásadních změn. V případě, že budou přijaty stávající návrhy důchodové reformy, občané si budou moci část odvodů na důchodové pojištění přesměrovat ze státního pilíře do soukromého.

Hlavním cílem reformy je vytvoření stabilního důchodového systému, nikoli zvýšení vyplácených dávek. Jestliže by se občan spoléhal pouze na dávky z povinného důchodového systému, musel by počítat s tím, že by si nebyl schopen udržet svůj životní standard, na který byl doposud zvyklý. Nabízí se tedy otázka, jak si zajistit životní úroveň v důchodovém věku, která by se co nejvíce přibližovala životní úrovni v produktivním věku. Jedním z možných řešení je dobrovolné spoření v průběhu ekonomicky aktivního věku určené k čerpání ve stáří. Především mladší generace budou pociťovat stále rostoucí důraz na individuální finanční přípravu každého občana a osobní zodpovědnost za výši vlastního důchodu.

Velká část obyvatel však nad zabezpečením v důchodu neuvažuje v dostatečném předstihu, nebo si odkládá pouze malé částky. Ti, kteří se rozhodnou si spořit na stáří, pak často nemají potřebný přehled o nabídce spořicíh produktů a nedokáží pro sebe zvolit optimální řešení přípravy na důchod.

Diplomová práce řeší právě problematiku výběru vhodného spořicího produktu, případně kombinace produktů, určených k finanční přípravě na důchod. Za tímto účelem je navržen expertní systém, který je určen finančním poradcům společnosti OVB Allfinanz, a.s., kterým bude pomáhat při hledání vhodného spořicího produktu vycházejícího z individuálních požadavků každého jednotlivého klienta.

Práce je rozdělena do pěti hlavních částí. V první části, kterou tvoří teoretická východiska práce, se seznámíme s existujícími druhy důchodových systémů a blíže pak

s důchodovými systémy čtyř vybraných evropských států. Druhá část analyzuje současný stav důchodových systémů v Evropě s ohledem na jeho dlouhodobou udržitelnost a aktuální problémy. Další část se zaměřuje na důchodový systém v České republice. Nejprve je uveden současný stav systému, jeho struktura a detailněji popsáno důchodové pojištění. Dále je rozebrána připravovaná reforma a její jednotlivé fáze. Čtvrtá část práce je věnována druhům spořicíh produktů, které lze využít k financování doplňkového pilíře důchodového systému u nás. V poslední části je navržen expertní systém pro výběr vhodného spořicího produktu na důchod. Je zde podrobně popsáno jeho fungování a ovládání. Samotný proces výběru je demonstrován na třech modelových příkladech.

V literatuře i v běžném životě se setkáváme se dvěma slovy, „důchod“ a „penze“, které většinou označují stejnou skutečnost. Z důvodu konzistence v terminologii byl v diplomové práci zvolen a používán termín „důchod“. Jedinou výjimku tvoří kapitola pojednávající o penzijním připojištění, ve které jsem se přiklonila ke znění zákona o penzijním připojištění, který pracuje s termíny „penze“ a „penzijní fondy“. Protože se diplomová práce zabývá tématem finanční přípravy na důchod, je v celé práci používán termín „důchod“ ve významu starobního důchodu.

2 Vymezení problému, cíle práce a metodika

Problém, který je řešen v diplomové práci, vychází z reálné praxe finančních poradců společnosti OVB Allfinanz, a.s. Náplň práce finančního poradce zahrnuje sestavení návrhu optimálního portfolia vycházejícího z individuální situace a požadavků klienta. Téměř vždy je v tomto návrhu řešena také forma přípravy na budoucí nebo nečekané situace vytvořením finanční rezervy. Mezi jednu z životních situací, která se bude týkat či týká nás všech, patří i důchodový věk. Finanční poradce je tedy ve většině případů postaven před úkol, jak nejlépe připravit daného klienta na důchod tak, aby si zachoval požadovanou životní úroveň. Na základě dané situace, požadavků a možností konkrétního klienta pak poradce vybírá nejvhodnější spořicí produkt či kombinaci produktů určených právě k vytvoření rezervy, kterou bude klient čerpat v post-produktivním věku.

Diplomová práce si klade za **cíl vytvoření expertního systému, který bude sloužit finančnímu poradci jako vodítko pro výběr vhodného typu spořicího produktu na důchod dle individuálních požadavků klienta**. Tento systém zároveň umožní jednoduše a přehledně klientovi vysvětlit, na základě jakých kritérií byl konkrétní typ produktu vybrán. Stane se tak v první řadě pomůckou pro finančního poradce, kterým usnadní jak samotný proces rozhodování o nejvhodnějším spořicím produktu, tak zdůvodnění daného výběru klientovi. V druhé řadě bude expertní systém pomáhat klientům pochopit, z jakých důvodů je jim doporučován zvolený produkt a jaké jsou jeho základní parametry.

Je třeba zdůraznit, že expertní systém bude sloužit pouze k určení vhodného typu spořicího produktu (např. životní pojištění, podílové fondy, penzijní připojištění) či kombinace více typů produktů, nikoli k výběru konkrétního produktu z nabídky konkrétní společnosti.

Ambicí diplomové práce je také zvýšení povědomí o možnostech spoření na stáří, které se neomezují pouze na penzijní připojištění, které je často veřejností chápáno jako jediný způsob důchodového spoření.

Teoretická část práce je zaměřena na dva hlavní okruhy, a to na analýzu důchodových systémů a na hledání možností financování doplňkového pilíře v České republice. Domnívám se, že pochopení fungování důchodových systémů u nás

i v dalších evropských zemích, je nezbytnou podmínkou pro stanovení významnosti spoření na důchod. Znalost fungování tohoto systému u nás, chystaných změn a rozsahu doplňkového pilíře je dále nutná k určení možných druhů spořicíh produktů vhodných pro financování individuální přípravy občanů na důchod.

K naplnění globálního cíle práce je tedy nezbytné splnění i několika dílčích cílů, které jsem stanovila následovně:

- analýza evropských důchodových systémů a jejich udržitelnosti
- analýza důchodového systému v České republice a jeho chystané reformy
- analýza možností financování doplňkového důchodového pilíře u nás
- seznámení s postupem práce finančního poradce společnosti OVB Allfinanz, a.s.
- zvýšení finanční gramotnosti občanů.

V teoretické části práce jsou použity obecné vědecké **metody**, a to analýza, syntéza a komparace. Jednotlivé důchodové systémy jsou zkoumány metodou analýzy. V kapitole věnované současnému stavu důchodových systémů v Evropě je použita metoda komparace při porovnávání situace v jednotlivých zemích a metoda syntézy při zhodnocení uvedených informací. Metoda analýzy a syntézy je dále použita v kapitolách zabývajících se důchodovou reformou v České republice a možnostmi financování doplňkového pilíře.

Praktická část práce je založena na navrženém expertním systému, který vychází z pravidel fuzzy logiky. K vytvoření expertního systému vede použití tří kroků: fuzzifikace, fuzzy inference a defuzzifikace. V prvním kroku, fuzzifikaci, jsou reálné proměnné převedeny na jazykové proměnné. Každá kombinace atributů proměnných, pro něž platí podmínka „když“-„potom“, představuje jedno pravidlo. Fuzzy inference určuje váhu pravidla v systému, kterou lze v průběhu optimalizace systému měnit. Výsledkem fuzzy inference se pak stává jazyková proměnná. Poslední krok představuje defuzzifikace, ve které jsou převáděny výstupy fuzzy inference zpět na reálné hodnoty. Reálnou akcí vycházející ze získaných výsledků je pak výběr vhodného typu spořicího produktu. [15]

3 Teoretická východiska

V teoretické části práce jsou nejprve uvedena možná dělení důchodových systémů na obecné druhy a principy, na kterých jsou tyto druhy založeny. Dále jsou blíže představeny konkrétní systémy a jejich fungování ve Spolkové republice Německo, Velké Británii, Švýcarsku a Slovenské republice.

3.1 Druhy důchodových systémů

Důchodové systémy lze dělit dle několika rozličných hledisek. Můžeme například mluvit o důchodových systémech provozovaných veřejným nebo privátním sektorem. Prakticky ve všech státech je systém důchodového zabezpečení provozován jak veřejným (v tomto případě většinou státem), tak soukromým sektorem, ačkoli se může způsob a míra rozložení mezi tyto dva sektory značně lišit.

U **státem provozovaného důchodového systému** se setkáváme se dvěma druhy dávek, a to s tzv. paušálním důchodem a důchodem spjatým s výdělků. Paušální důchod představuje nárok na stejnou dávku pro všechny důchodce bez ohledu na výši výdělků v ekonomicky aktivním věku. Druhý typ důchodu naopak zohledňuje výši dřívějších výdělků.

V **soukromých důchodových systémech** je odpovědnost za přípravu na důchod převedena ze státu buď na zaměstnavatele (zaměstnanecké pojištění), nebo přímo na občana (individuální důchodové účty, spoření).

Rozlišovat můžeme také dávkově a příspěvkově definované důchodové systémy. **Dávkově definované systémy** garantují určitou výši dávek v závislosti na daných faktorech (počet let přispívání do systému, výše příjmu jedince apod.). Naproti tomu **příspěvkově definovaný důchodový systém** neposkytuje takovou jistotu ohledně výše budoucích důchodů jako předchozí systém. Účastníci odvádějí stanovené dávky, ale výše budoucích důchodů nezávisí jen na objemu odvedených příspěvků, ale také na míře výnosu z investování těchto úspor na kapitálovém trhu. [1]

Často používaným hlediskem pro dělení důchodových systémů je **způsob jejich financování**. Zde rozlišujeme pět základních typů systémů:

PAYG (průběžný systém)

PAYG = pay as you go. Jedná se o systém založený na mezigenerační solidaritě a redistribuci. Ekonomicky aktivní generace odvádí příspěvky na sociální zabezpečení, z nichž jsou vypláceny dávky současným důchodcům.

PAYG s nárazníkovým fondem

V tomto případě je u klasického PAYG systému dosahováno finančních přebytků, které jsou investovány na kapitálovém trhu.

Plně fondový systém (fully funded)

Tento druh systému není založen na mezigenerační solidaritě. Výše důchodu závisí jen na prostředcích, které si jedinec během života naspořil, a dlouhodobé míře výnosu z aktiv penzijního fondu.

Částečně fondový systém

Jedná se o kombinaci PAYG a plně fondového systému. Tento systém se nejčastěji skládá ze dvou povinných pilířů, z nichž jeden je financován PAYG způsobem a druhý je založen na plně fondovém přístupu.

Notional funding (zdánlivě fondový přístup)

Tento přístup je poměrně nový a jeho princip je založen na kombinaci výhod PAYG a plně fondového způsobu financování. Z hlediska toku prostředků se jedná o systém s PAYG financováním, ale z hlediska stanovení výše důchodu napodobuje plně fondový přístup. Každý účastník má v rámci notional funding systému svůj individuální účet, na který se připisují jím odvedené příspěvky včetně zhodnocení. Toto zhodnocení se neodvozuje od tržní míry výnosnosti, ale od tzv. hypotetické míry výnosnosti systému, kterou lze definovat jako míru růstu (či poklesu) základu, z kterého jsou placeny příspěvky. Úspory na individuálních účtech jsou však pouze hypotetické, neboť tyto úspory jsou používány na výplatu současných důchodů. [1]

Obecně platí, že státní důchodové systémy jsou financovány metodou PAYG a soukromé systémy mají podobu plně fondových. Najdou se ovšem i výjimky.

3.2 Důchodové systémy vybraných států

V této kapitole budou podrobněji popsány a srovnávány důchodové systémy vybraných zemí. Zaměříme se pouze na evropské státy, neboť k těmto má Česká republika nejužší vztah, ať z hlediska geografického, či kulturně-historického. Plánovaná důchodová reforma u nás čerpá inspiraci z evropských systémů, přejímá některé jejich prvky a snaží se je adaptovat na české prostředí. Také se může poučit z chyb již proběhlých reforem.

Pro srovnání byly vybrány země, které jsou typickými představiteli určité varianty důchodového systému, konkrétně se jedná o Spolkovou republiku Německo, Velkou Británii, Švýcarsko a Slovenskou republiku. Důchodový systém v Německu je díky velké váze I. pilíře nejpodobnější českému. Slovenský důchodový systém je pro nás v evropském kontextu nejzajímavější především z důvodu nedávno uskutečněné reformy.

Je však třeba zdůraznit, že uvedené důchodové systémy, případně principy, na kterých jsou založeny, nelze považovat za univerzální a optimální řešení pro jakoukoli zemi. Vždy je nutné vycházet z aktuální situace daného státu, zohlednit předpokládaný budoucí vývoj a již existující systém důchodového zabezpečení včetně principů a tradic, ze kterých vychází. Těžko bychom například prosazovali systém kladoucí důraz na zaměstnanecké programy v zemi bez významného podílu silných a stabilních zaměstnavatelů a bez jisté loajality a důvěry ze strany zaměstnanců.

Pro důchodové systémy vyspělých zemí OECD je charakteristické jejich rozdělení do více pilířů, z nichž jsou některé provozované státem a jiné soukromým sektorem. Nejčastěji se jedná o variantu třípilířového systému, kde I. pilíř odpovídá státem garantovanému důchodu a je financován průběžným způsobem (metodou PAYG). II. pilíř představuje systém zaměstnaneckých důchodových programů a III. pilíř tvoří kapitálově financované soukromé aktivity občanů. Váha jednotlivých pilířů v celkovém systému se však u různých zemí značně liší. [1] [16]

Evropské země můžeme s ohledem na historický vývoj důchodových systémů a jejich aktuální stav rozdělit do několika skupin, u kterých uvedeme typické představitele:

- **Bismarckův model sociálního zabezpečení:** nejstarší, tradiční korporativní systém; přenos odpovědnosti na stát; založen na průběžném systému financování

a přerozdělování; vysoký podíl státních důchodů ke mzdě; značně nákladný systém; silný I. pilíř (Německo, Rakousko + modifikovaný Bismarckův typ: Francie, Řecko, Itálie)

- **Beveridgeův model sociálního zabezpečení:** sociální zabezpečení pokrývá veškeré obyvatelstvo na minimální úrovni; na státní důchody je vydáván poměrně malý podíl HDP; poměr státního důchodu ke mzdě je na nízké úrovni; velká váha je přikládána zaměstnaneckým schémátům II. pilíře (Velká Británie, Irsko)
- **skandinávský model:** Dánsko, Norsko, Nizozemsko
- **povinné fondově financované schéma v rámci I. pilíře:** Slovensko, Maďarsko
- **NDC schéma (Notional Defined Contribution):** existence virtuálních individuálních účtů; příspěvkově definovaný systém při zachování jeho průběžného financování (Švédsko, Polsko). [11] [16]

Důchodové systémy zemí Evropské unie jsou rozdílné u jednotlivých států, přesto lze identifikovat určité společné rysy a cíle, které by tyto systémy měly naplňovat. Důraz je kladen zejména na sociální funkci důchodového systému, jeho finanční udržitelnost a schopnost reakce na měnící se potřeby společnosti. Státy EU zajišťují minimální úroveň příjmů důchodcům, jejichž nároky na důchod nejsou dostatečné. Důchodové systémy jsou koncipovány nebo reformovány tak, aby zajistili, že stáří nebude synonymem chudoby. Účelem je tedy zachování uspokojivé životní úrovně občanů i po jejich odchodu do důchodu. [16]

3.2.1 Spolková republika Německo

Německý důchodový systém můžeme označit za typického reprezentanta Bismarckovského modelu sociálního zabezpečení. Tento model je založen na silném I. pilíři, který funguje na principu povinného sociálního pojištění zaměstnance. Dávky důchodu se pak odvíjejí od doby pojištění a dosahovaného výdělku. II. pilíř je v tomto modelu okrajový. Smysl tohoto systému založeného na vázání důchodu na výši předchozích příjmů spočívá v tom, že by měl pojištěnci umožnit udržet si stejnou životní úroveň i v důchodu. [50]

V roce 2001 byla prosazena zásadnější reforma důchodového systému v Německu, která zavedla vedle povinného PAYG systému (I. pilíř) i dva doplňkové pilíře. Německý systém je tedy založen na třech pilířích, z nichž má každý pilíř jiný cíl v oblasti důchodového zabezpečení a jiný způsob financování.

I. pilíř je představován zákonným důchodovým pojištěním a leží na něm váha celého systému. Funguje na způsobu PAYG financování, což je způsob financování důchodového systému, který se používá i v České republice. Podílí se na něm zaměstnavatelé a zaměstnanci povinnými odvody, dále je povinný pro určité skupiny osob samostatně výdělečně činných. Speciální schéma platí pro státní zaměstnance, horníky a zemědělce. Systém je částečně financován také státními dotacemi, které pokrývají zhruba 32 % celkových výdajů důchodového systému a jsou financovány z daní.

Tento pilíř je spravován oborovými sociálními pojišťovnami, které řídí zástupci zaměstnanců, zaměstnavatelů a státu. Podmínkami pro vznik nároku na důchod jsou minimální doba účasti v systému, která v Německu činí pouze 5 let, a dosažení důchodového věku 65 let, s možností předčasného důchodu od 63 let. Výše důchodu se pak odvíjí od objemu předchozích příjmů a doby pojištění. I. pilíř zajišťuje převážnou část důchodových příjmů obyvatel, starobní důchody dosahují až 70 % předchozích příjmů. [7] [8] [13] [50]

II. pilíř byl zaveden reformou v roce 2001 a je tvořen dodatečným pojištěním financovaným zaměstnavatelem. Patří sem i podnikové zaopatření ve stáří soukromých společností a dodatečné zabezpečení veřejných úředníků. O formě podnikového zabezpečení rozhoduje zaměstnavatel. Tato dodatečná zajištění ve stáří tvoří jakousi nadstavbu I. pilíře, a ačkoli nejsou povinná, jsou zamýšlena jako kompenzace k postupně se snižujícím dávkám ze základního povinného pilíře. Je zde také garance minimální hodnoty zaplacených příspěvků. Zaměstnanec se vzdává části platu za účelem budoucího zabezpečení ve stáří a zaměstnavatel musí každoročně odvést minimálně 1/160 svých příjmů do systému podnikového zabezpečení.

III. pilíř představují dobrovolné, příspěvkově definované důchodové plány financované individuálně. Reforma v roce 2001 také zavedla dodatečná soukromá kapitálově krytá zabezpečení ve stáří podporovaná státem, např. soukromá penzijní připojištění, bankovní spořitelní plány nebo investice do investičních fondů. Stát tyto

doplňkové formy podporuje (daňová zvýhodnění, státní příspěvky), ovšem negarantuje jejich výnosy. III. pilíř zahrnuje i další finanční produkty, velmi rozšířené je například životní pojištění. [8] [13]

Německý systém je v rámci Evropy nejpodobnější českému, a to především s ohledem na dominantní postavení I. pilíře, způsob jeho financování PAYG metodou, poměrně vysoké sociální pojištění a také díky faktu, že pojištěncům s nadprůměrnými příjmy jsou vypláceny nízké státní důchody. V obou zemích také dochází k poklesu dávek státních důchodů. [31]

3.2.2 Velká Británie

Ve Velké Británii se uplatňuje Beveridgeův model sociálního zabezpečení, který vznikl během 2. světové války. Základní myšlenkou tohoto liberálního modelu je zabezpečení celé populace univerzální dávkou vyplácenou státem. Jedná se však o pouze minimální dávku, nezbytnou součástí modelu je tedy i doplňkové pojištění. Velký důraz, na rozdíl od tradičního Bismarckovského pojetí uplatňovaného i u nás, je kladen na osobní odpovědnost jednotlivce. Ve Velké Británii je nejnižší podíl státních důchodů v Evropské unii. [49]

Britský důchodový systém můžeme označit za značně složitý. Systém je třípilířový, povinný I. pilíř je spravován státem, dobrovolný II. pilíř je spravován zaměstnavateli a III. pilíř je určen především těm, kteří se nemohou účastnit zaměstnaneckých schémat. V roce 2002 proběhla reforma důchodového systému s cílem lépe zabezpečit skupiny obyvatel s nízkými a středními příjmy.

I. pilíř se skládá ze dvou složek, a to ze základního státního důchodu (pevná částka) a z doplňkového státního důchodu (výše důchodu se odvíjí od výše výdělků). Přispívání do systému základního důchodu je povinné pro ekonomicky aktivní občany, zaměstnance i OSVČ. Doplňkový důchod byl zaveden v roce 1978 a je povinný pro všechny zaměstnance. Další součástí tvoří tzv. Pension Credit, v podstatě se jedná o institut minimálního důchodu, neboť zajišťuje minimální příjem pro osoby starší 60 let.

Věk pro odchod do důchodu je stanoven na 65 let pro muže a 60 let pro ženy, ovšem počítá se s jeho zvyšováním na 65 let i pro ženy. Předčasný odchod do důchodu

není zákonem umožněn. Výše základního státního důchodu se odvíjí od počtu let přispívání do systému. Výše doplňkového důchodu pak závisí na době pojištění a velikosti příjmů. [7] [13]

II. pilíř je dobrovolný, tvoří jej zaměstnanecká důchodová schémata, která jsou dobrovolně zakládána zaměstnavateli. Jedná se o hlavní formu soukromého důchodového pojištění ve Velké Británii a zahrnuje i kapitálové pojištění. Účastní se ho zhruba 46 % populace v aktivním věku. Tato zaměstnanecká schémata mohou být dávkově i příspěvkově definovaná a jsou z nich poskytovány důchody, včetně pozůstalostních, i jednorázová vyrovnání. Do těchto schémat můžou přispívat zaměstnanci i zaměstnavatelé nebo pouze zaměstnavatelé. Pro zaměstnance existuje také možnost, že se mohou účastí na II. pilíři vyvázat z doplňkového státního důchodu, nebo II. pilířem doplnit základní státní důchod.

Poslední, **III. pilíř**, je tvořen osobními a podílnickými důchody. Jejich účelem je především poskytnout možnost důchodového připojištění osobám s nižšími příjmy, které nemají přístup k zaměstnaneckým důchodovým schématům, případně poskytnout větší flexibilitu osobám měnícím zaměstnání. Zahrnuje například životní pojištění a podobné, daňově zvýhodněné produkty. [8] [13]

3.2.3 Švýcarsko

Švýcarsko je zástupcem kombinovaného typu důchodového zabezpečení, který se vyznačuje prvky Beveridgeova i Bismarckova typu. Beveridgeově modelu odpovídá univerzální pokrytí všech občanů. Všichni rezidenti mají nárok minimálně na základní, jednotný státní důchod. Faktory odpovídající Bismarckově modelu jsou vázanost I. pilíře na výdělky a jeho průběžné financování. Švýcarsko bylo první zemí OECD, která deklarovala vícepilířový důchodový systém, který je založen jak na průběžném financování, tak na principu kapitálového krytí, jako optimální systém ochrany důchodových příjmů. Z tohoto důvodu je švýcarský systém oceňován i Světovou bankou jako vzorový systém pro státy připravující důchodovou reformu.

I. pilíř tvoří povinný průběžně financovaný systém pojištění, II. pilíř zčásti povinná zaměstnanecká schémata a III. pilíř je plně dobrovolný.

I. pilíř je povinný pro všechny osoby žijící nebo pracující na území Švýcarska. Tento systém je značně redistributivní, neboť maximální výše důchodu může dosáhnout pouze dvojnásobku minimálního důchodu. Existuje také strop pro dávky, ale nikoli pro příspěvky. Hranice odchodu do důchodu je stanovena na 65 let pro muže a 64 let pro ženy. Podmínkou nároku dávky z tohoto pilíře je doba pojištění minimálně jeden rok. Výše důchodu je pak závislá na době pojištění a na průměrných ročních příjmech. Systém je financován příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů a 20 % ročních výdajů je hrazeno státem. Na financování starobních a pozůstalostních důchodů je použita i část DPH a příjmy z daní uvalených na herny. [7] [13]

II. pilíř představují podniková schémata, povinná i dobrovolná. Švýcarsko bylo prvním státem OECD, který uzákonil povinnost zaměstnavatelů zakládat důchodové plány pro své zaměstnance. Tento II. pilíř je velmi fragmentovaný, působí v něm přibližně 4 000 fondů. Zaměstnanci s nízkými příjmy se nemusí účastnit povinných podnikových důchodových schémat.

III. pilíř pak představují opět soukromá individuální a daňově zvýhodňovaná spoření. [13]

3.2.4 Slovenská republika

V roce 2004 započala na Slovensku důchodová reforma. Od 1. 1. 2005 pak vešly v platnost nejzásadnější body této reformy, a to přechod z průběžně financovaného systému na třípilířový systém. Slovensko tak zavedlo tzv. **opt-out systém**, který spočívá v možnosti převedení části plateb z důchodového pojištění do soukromého sektoru.

Reforma si kladla za cíl odstranit nevýhody dosavadního průběžně financovaného systému, a to zejména jeho dlouhodobou neudržitelnost s ohledem na demografický vývoj. Zároveň také měla zajistit spravedlivější dávky v důchodu na principu zásluhovosti. V předchozím důchodovém systému se při výpočtu důchodu zohledňovalo pouze pět nejlépe placených let z posledních deseti let před důchodem. Výše důchodu byla shora ohraničena, maximální výše dávky odpovídala tehdejšímu 9 219 Sk. V novém systému se v I. pilíři již zohledňuje počet odpracovaných let a příjem za celou tuto dobu. [7] [67]

Někteří autoři ([7], [8]) uvádějí, že II. pilíř, jak je obecně chápán, čili v pojetí zaměstnaneckého pilíře, není de facto ve slovenském systému zastoupen. Nové doplňkové důchodové spoření vykazuje prvky zaměstnaneckého schématu pouze ve specifických případech, kdy je zaměstnavatel povinen přispívat na toto doplňkové spoření zaměstnancům, kteří vykonávají práce zařazené s ohledem na ochranu zdraví do kategorie 3 a 4. Zařazují tak doplňkové důchodové spoření, které je příspěvkově definované, do I. pilíře jako jeho druhou variantu, vedle dávkově definovaného systému (sociální pojištění). [7] [8]

V této práci se však přidržíme obecně rozšířeného dělení slovenského důchodového systému do tří pilířů, jednak z důvodu větší přehlednosti, a dále z důvodu, že se k tomuto dělení přiklání většina autorů a je již obecně zažité.

Jak bylo vysvětleno výše, slovenský důchodový systém je po reformě postaven na třech pilířích. **I. pilíř**, který byl před reformou jediným, zůstal zachován. Jeho účastníky jsou všichni občané a jejich zaměstnavatelé. Funguje na principu průběžného financování, to znamená, že z odvodů jsou vypláceny současné důchody. Tento pilíř je založen na dávkách veřejnoprávní Sociální pojišťovně, které odvádí zaměstnavatel za zaměstnance. Výška odvodů na starobní důchody činí 18 % z hrubé mzdy (4 % odvádí zaměstnanec, 14 % zaměstnavatel). [39] [67] [68]

Podmínkou pro nárok dávek z I. pilíře je účast na pojištění minimálně 10 let a dosažení důchodového věku 62 let. Ve slovenském systému není obsažena kategorie minimálního důchodu. Reforma změnila i způsob započítávání náhradních dob pojištění. Dříve definované náhradní doby se uznávají pouze, pokud byly získány před 1. 1. 2004. Od roku 2004 se neuznávají žádné náhradní doby pojištění kromě péče o dítě do šesti let věku. [7] [8]

Nově vzniklý **II. pilíř** představují důchodové správcovské společnosti, které spravují tzv. důchodové účty občanů. Peníze na těchto účtech jsou zhodnocovány pomocí důchodových fondů, jejichž prostřednictvím jsou investovány na kapitálových trzích. Fondy tedy zajišťují kapitálovou složku důchodového systému. Jedná se o následující tři typy fondů:

- **Růstový fond** může být tvořen až z 80 % akciemi, je nejrizikovější, ale má také největší růstový potenciál. Průměrný výnos po dobu jednoho roku existence

fondů nesmí být nižší než 50 % průměrného výnosu konkurenčních růstových fondů.

- **Vyvážený fond** se může skládat až z 50 % z akcií, ale minimálně 50 % portfolia fondu musí být zastoupeno dluhopisy nebo vklady v bankách. Průměrný výnos fondu za dobu jednoho roku musí dosahovat nejméně 70 % průměrného výnosu konkurenčních fondů.
- **Konzervativní fond** je povinně tvořen pouze dluhopisy či vklady v bankách. Průměrný výnos za rok musí činit alespoň 90 % průměrného výnosu konkurenčních fondů. [67]

Slovenská vláda si uvědomuje, že jednotlivé typy fondů nejsou univerzálním řešením pro všechny občany, ale jsou vhodné jen pro určité věkové skupiny. Z tohoto důvodu může do růstového fondu investovat pouze občan, kterému zbývá do odchodu do důchodu více než 15 let. Poté musí přejít na méně rizikový typ fondu. Do vyváženého fondu může investovat občan, kterému chybí do důchodu více než 7 let, poté musí přejít na konzervativní fond.

Peníze na důchodovém účtu může důchodová správcovská společnost investovat pouze prostřednictvím fondu, který si zvolí klient. Důchodové fondy jsou odděleny od majetku společnosti, což má klientovi zajistit, že v případě bankrotu společnosti o své úspory nepřijde. [67]

Prostředky, které si občan naspoří na osobním důchodovém účtu, mu budou vypláceny ve stáří formou pravidelných anuit, nebo si je může nechat vyplatit jednorázově. Výnosy z fondů II. pilíře nepodléhají dani a lze je dědit. Peníze spořené na důchodovém účtu tedy v případě úmrtí pojištěnce případnou pozůstalým a zároveň jim vznikne nárok na pozůstalostní důchod z I. pilíře. [39] [67]

III. pilíř je plně dobrovolný, založený na soukromé iniciativě občanů. Je zastoupen dodatečnými důchodovými společnostmi. Tento pilíř je podporován státem formou daňových úlev. Od roku 2005 je součástí daňového zvýhodnění nejen soukromé důchodové spoření, ale i životní pojištění a účelové spoření (bankovní vklady, kolektivní investování). [7] [8]

Přechod mezi starým a novým důchodovým systémem na Slovensku zohledňoval především věk pojištěnce. Stát nedoporučoval vstup do nového systému občanům, kterým do důchodu zbývalo méně než deset let. Doporučená doba pro vstup do nového systému tak, aby bylo spoření ve II. pilíři výhodné, byla nejméně 18 až 20 let do odchodu do důchodu. Systém zavedený po reformě byl povinný pouze pro občany, kteří poprvé vstoupili do zaměstnání již za nových podmínek, čili v roce 2005 a později. Ostatní občané měli možnost volby, zda setrvají v původním jednopilířovém systému (jednosložkový důchod bude vyplácen státem), nebo zda přejdou do nového dvoupilířového systému (dvousložkový důchod vyplácený z I. i II. pilíře). Občané tak měli možnost volby, zda celá částka odvodů na důchody (18 % hrubé mzdy) bude odváděna Sociální pojišťovně, nebo bude rozdělena na polovinu, 9 % případně Sociální pojišťovně a zbylých 9 % budou spořit na vlastním důchodovém účtu ve II. pilíři. Výsledný důchod je kombinací obou způsobů důchodového zabezpečení. III. pilíř je v obou případech dobrovolný a slouží jako forma přilepšení si v důchodu. [43] [67]

Reforma důchodového systému na Slovensku si získala velkou důvěru veřejnosti, což však paradoxně vyústilo v nemalé problémy. Původně tvůrci reformy očekávali, že do II. pilíře dobrovolně vstoupí maximálně 750 až 800 tisíc občanů. Ve skutečnosti se ale do tohoto pilíře zapojilo 1,5 milionu z 2,6 milionů plátců sociálního pojištění. Velký počet pojištěnců, kteří se zapojili do II. pilíře, znamenal nezanedbatelný odliv příspěvků do Sociální pojišťovny, což vede ke zvyšování deficitu a k problémům s výplatou dávek současným důchodcům. Důchodový systém vytvořil v roce 2010 schodek v rozpočtu více než dvě procenta HDP.

Dalším úskalím slovenské reformy prosazené pravicovou vládou je fakt, že není podporována současnou sociálně-demokratickou vládou. Ta se snaží co nejvíce omezit kapitálovou složku důchodového systému, čili II. pilíř, tak, aby znovu dostala chybějící peníze do povinného I. pilíře. Za tímto účelem podnikla vláda několik kroků, z nichž nejvýznamnější bylo zrušení povinnosti vstoupit do II. pilíře pro nově vstupující na trh práce, „otevření“ II. pilíře a úprava zákona o důchodovém spoření vedoucí ke změně investiční strategie důchodových správcovských společností. [25] [69]

K otevření II. pilíře, kdy měli občané možnost vyvázat se z II. pilíře a veškeré povinné odvody na důchodové pojištění převést zpět na Sociální pojišťovnu, došlo v první polovině let 2008 a 2009. Při prvním otevření vystoupilo z II. pilíře asi 106 tisíc

pojištěnců a při druhém pouhých 65 tisíc, což byla čísla hluboko pod očekáváním vlády. [69]

Dalším opatřením, které značně ztížilo postavení důchodových správcovských společností, byly legislativní zásahy, které vedly ke snížení poplatků za správu majetku v penzijním fondu téměř o dvě třetiny a zejména zavedení tzv. garančního účtu a změny v hodnocení výnosnosti fondů. To mělo za následek, že důchodové správcovské společnosti přešly na konzervativní strategii a zredukovaly obsah akcií v portfoliích, aby snížily riziko dorovnávání majetku z vlastních prostředků v případě ztráty. Více než 70 % portfolia důchodových účtů je nyní tvořeno bankovními vklady, dokonce i růstové fondy se staly konzervativními. Výnosnost důchodových účtů tímto krokem přestala kopírovat výnosnost na finančním trhu, společně se snížením investičního rizika tak došlo ke snížení dlouhodobé výnosnosti pro spořicí. [30] [69]

Z analýzy slovenské důchodové reformy vyplývají některé problematické kroky, které byly učiněny, ale ze kterých si může vzít ponaučení právě Česká republika. Především se jedná o nastavení podmínek přechodu do opt-out systému. Je důležité tyto podmínky nastavit tak, aby nebyla vážně narušena stabilita I. pilíře, jak k tomu došlo na Slovensku. Náklady přechodu na opt-out systém jsou velmi vysoké a je nutné předem jasně stanovit, do jaké míry je vláda schopná tyto náklady pokrýt (nejčastěji se počítá s výnosy z privatizace či ze zvýšení daní). Nákladnost nového systému zvyšují také peníze vynaložené penzijními fondy na marketing a implementaci systému, proto je zapotřebí i tyto náklady udržet v únosné míře.

Často kritizovaným bodem slovenské důchodové reformy je i výše příspěvků do II. pilíře, která tvoří 9 % z odvodů na důchodové pojištění. Výše těchto odvodů je v porovnání s ostatními státy Evropské unie, kde se pohybuje okolo 4 %, vysoká, což má podstatný vliv na odliv peněz z I. pilíře a jeho destabilizaci. Při přechodu z čistě průběžně financovaného systému na systém kombinovaný s možností opt-out je tedy nutné správně zvolit i velikost odvodů, které přejdou z prvního pilíře do druhého. [32]

4 První parciální cíl

Prvním dílčím cílem stanoveným v této práci je analýza současného stavu důchodových systémů v evropských zemích. Analýza se zabývá především otázkou dlouhodobé udržitelnosti těchto systémů a problémy, kterým musí čelit.

4.1 Analýza současného stavu důchodových systémů v Evropě

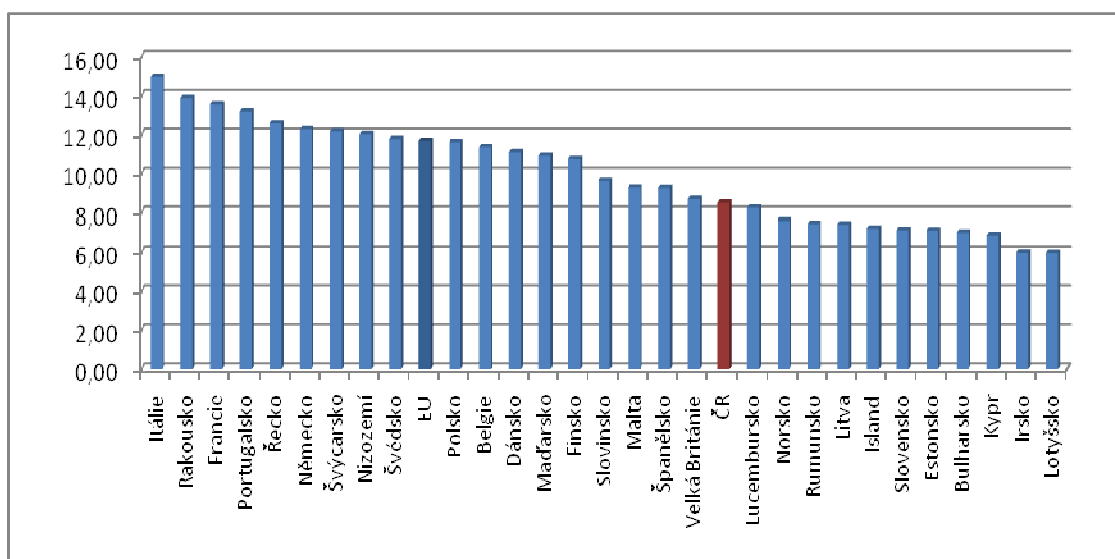
Velkou hrozbou důchodových systémů v Evropě jsou značné deficity. Z tohoto důvodu přistoupila řada zemí k reformám těchto systémů, ať už radikálním či pozvolným, a to převážně v průběhu 90. let minulého století.

Prakticky všechny evropské země musí čelit demografickému vývoji, díky němuž roste poměr důchodců k ekonomicky činnému obyvatelstvu a klesá tedy schopnost systému zabezpečit přiměřenou výši důchodu, neboť většina důchodů je vyplácena ze státního I. pilíře. Dalšími aspekty, které negativně ovlivňují důchodové systémy, jsou vysoká nezaměstnanost, nízká porodnost, nedostatečný ekonomický růst a vysoká nákladnost samotných sociálních systémů. Tomuto nepříznivému vývoji se snaží většina zemí čelit úpravami nebo reformami důchodových systémů, které spočívají hlavně v posouvání hranice odchodu do důchodu a podporování doplňkových pilířů, ať už mluvíme o zaměstnaneckých či individuálních důchodových zabezpečeních. [16]

Trend stárnutí obyvatelstva vážně ohrožuje dlouhodobou finanční udržitelnost důchodových systémů, očekává se výrazný nárůst podílu veřejných výdajů na důchody na HDP. Dle údajů Eurostatu se předpokládá nárůst veřejných výdajů na důchody v EU z 10,2 % HDP na 12,6 % HDP v období let 2007 až 2060. Nárůst veřejných výdajů na důchody se očekává ve většině členských zemí, naproti tomu nárůst důchodů v poměru k předchozím výdělkům se očekává pouze ve 13 státech. Reformy či úpravy důchodových systémů mají z těchto důvodů v EU vysokou prioritu. [66]

Následující graf uvádí výši výdajů na důchody jako procento HDP v evropských zemích v roce 2008. Uvedené údaje zahrnují důchody starobní, invalidní, pozůstalostní i podpory v nezaměstnanosti.

Graf 1: Výdaje na důchody (% HDP) v evropských zemích v roce 2008

Zdroj: vlastní zpracování dle [29]

V uvedeném grafu vidíme, kolik jednotlivé země vyčlenily na důchody v poměru k HDP. Výše vyplacených důchodů v České republice v roce 2008 dosáhla 8,5 % HDP, což je méně než průměr EU, který činil 11,7 % HDP. Z grafu můžeme získat představu, do jaké míry zatěžují výdaje na důchody rozpočty jednotlivých zemí.

I. pilíř důchodových systémů nejvíce zatěžuje nepříznivý demografický vývoj, neboli stárnutí obyvatelstva. Dochází ke zvyšování poměru důchodců, tedy těch, kteří pobírají důchod z I. pilíře, vzhledem k ekonomicky činnému obyvatelstvu, které do tohoto pilíře přispívá. Tento vývoj dokazuje poměr obyvatel ve věku 65 let a více (obecně považovaných za ekonomicky neaktivní) k obyvatelům ve věku 15 až 64 let (v ekonomicky aktivním věku). Následující tabulka udává hodnoty tohoto poměru v roce 2010 a jejich prognózu pro rok 2015 v evropských zemích.

Tabulka 1: Poměr obyvatel ve věku 65 let a více k obyvatelům ve věku 15 až 64 let (v %) v evropských zemích v letech 2010 a 2025

	2010	2025
EU	25,90	34,23
Irsko	16,67	22,27
Slovensko	16,95	28,5
Kypr	18,00	24,93
Polsko	18,98	32,86
Lucembursko	21,07	27,08
Malta	21,19	35,86
Rumunsko	21,34	29,11
ČR	21,83	33,75
Norsko	22,73	31,32
Nizozemí	22,82	34,95
Litva	23,18	29,7
Slovinsko	23,91	36,15
Maďarsko	24,22	33,26
Španělsko	24,43	30,17
Velká Británie	24,72	30,37
Švýcarsko	24,94	33,2
Dánsko	24,98	34,49
Estonsko	25,01	31,88
Lotyšsko	25,17	31,15
Bulharsko	25,29	33,75
Finsko	25,70	40,64
Francie	25,81	35,85
Rakousko	26,01	32,7
Belgie	26,09	33,79
Portugalsko	26,58	33,19
Švédsko	27,81	35,46
Řecko	28,22	35,37
Itálie	30,99	37,97
Německo	31,17	39,53

Zdroj: vlastní zpracování dle [55]

Z hodnot uvedených v tabulce můžeme vyčíst, že v loňském roce činil v EU počet obyvatel starších 65 let zhruba čtvrtinu počtu obyvatel v produktivním věku, v roce 2025 to bude již více než 34 %. Jedná se tedy o nárůst o více než 8 % během patnácti let. V České republice je tento odhadovaný nárůst ještě dramatičtější, a to téměř o 12 %. Dle údajů Eurostatu bude zmíněný demografický trend pokračovat i v dalších letech. V roce 2050 by dokonce měl v EU na dva občany v produktivním věku připadat

jeden důchodce. Nepříznivý demografický vývoj v Evropě je ještě umocňován dalšími sociálními i ekonomickými faktory, jako je růst nezaměstnanosti nebo prodlužování délky vzdělávání. To v důsledku znamená, že ne všichni občané v produktivním věku (15 - 64 let) jsou skutečně ekonomicky aktivní. Například v ČR činil ke konci roku 2009 poměr pracujících k celkové populaci pouze 46,8 %. [55] [74]

Problémy popsané v této kapitole ukazují na nutnost změn v důchodových systémech evropských zemí, neboť bez přizpůsobení se aktuálnímu i očekávanému demografickému a ekonomickému vývoji se tyto systémy ukazují jako dlouhodobě neudržitelné. Velká část zemí Evropy již k reformám důchodových systémů přistoupila a zásadnější reformu se chystá schválit i Česká republika.

Změny v důchodových systémech musí reflektovat zejména trend stárnutí obyvatelstva, který způsobuje zvyšování poměru obyvatel pobírajících důchod k obyvatelům, kteří přispívají do systému. Pokud by se země nesnažily zohlednit tento trend v důchodových systémech, s největší pravděpodobností by jim v budoucnu hrozilo, že by výdaje na důchody neúnosně zatěžovaly státní rozpočet. Zároveň by hrozil pokles poměru důchodů vyplácených státem k předchozím výdělkům, což by negativně ovlivnilo životní úroveň občanů v post-produktivním věku.

5 Druhý parciální cíl

Další parciální cíl této práce sestává z analýzy chystané reformy důchodového systému v České republice. Nejdříve se seznámíme se strukturou důchodového systému a jeho stěžejní částí, kterou tvoří důchodové pojištění.

Druhá část kapitoly je věnována analýze připravované reformy. Jsou zde rozebrány důvody, které vedou k nutnosti změn v důchodovém systému, srovnány výhody a nevýhody PAYG a fully funded systému a popsány jednotlivé fáze reformy. Blíže je analyzována zatím poslední, třetí etapa důchodové reformy.

5.1 Soudobý důchodový systém v České republice

Důchodový systém obecně můžeme rozdělit na dvě základní složky, a to na základní všeobecný důchodový systém a doplňkové důchodové systémy. Často se také hovoří o tzv. třech pilířích důchodového systému. Základní všeobecný důchodový systém odpovídá I. pilíři, jedná se o povinný univerzální systém garantovaný státem, jehož účastníkem je veškerá populace daného státu. Tento pilíř, na rozdíl od individuálního doplňkového systému, je méně ovlivnitelný některými makroekonomickými parametry (např. inflací), ale je značně citlivý na demografický vývoj (pokles natality, stárnutí obyvatelstva). V České republice je tento I. pilíř dominantní a je reprezentován důchodovým pojištěním. [6] [16]

Doplňkové důchodové systémy pak většinou slouží jako nadstavba, jejich účelem je zabezpečení vyšší životní úrovně v důchodu, než je schopen zajistit základní důchodový systém. V jejich souvislosti hovoříme o II. a III. pilíři. Doplňkové systémy nejsou univerzální a většinou jsou dobrovolné. Přesto tvoří velmi významnou složku důchodových systémů vyspělých zemí. [6]

Jak již bylo řečeno, většina důchodových systémů je postavena na třech pilířích, z nichž ovšem nemusí být všechny zastoupeny, což dokazuje i současný stav v České republice. Pro přehlednost znovu uvedeme členění do třech pilířů:

- I. pilíř: sociální pojištění (státní systém)
- II. pilíř: zaměstnanecké pojištění
- III. pilíř: individuální (soukromé) pojištění/spoření.

I. pilíř tvoří základ celého systému. Na zajištění ve stáří je určeno důchodové pojištění, které je součástí povinného sociálního pojištění. II. pilíř je zastoupen systémem kolektivního pojištění organizovaného v podnicích pro zaměstnance nebo ve skupinách sdružujících různé profese (advokáti apod.). Poslední, III. pilíř, je plně dobrovolný a vychází ze soukromé iniciativy občana. Mluvíme o komerčních životních a důchodových pojištěních nebo nejrůznějších druzích spoření. [2] [48]

Důchodový systém v České republice je v současnosti tvořen dvěma pilíři, konkrétně I. a III. pilířem. II. pilíř, běžný ve vyspělých státech EU, představující zaměstnanecké důchodové systémy, u nás není zastoupen, ačkoli se můžeme u některých autorů setkat s názorem, že penzijní připojištění částečně odpovídá II. pilíři. Současné uspořádání českého důchodového systému ukazuje následující tabulka.

Tabulka 2: Uspořádání důchodového systému v ČR

Kritérium	I. pilíř	III. pilíř	
	Důchodové pojištění	Penzijní připojištění	Životní pojištění
Správa systému	státní	soukromá	
Státní garance	ano	ne	
Osobní rozsah	všichni výdělečně činní	individuální	
Účast osob	povinná	dobrovolná	
Financování	průběžné (PAYG)	kapitálové	
Vztah plateb a dávek	dávkově definovaný	příspěvkově definovaný	příspěvkově i dávkově definovaný
Výše dávek závislá na:	délce doby pojištění a omezeně na výši předchozích příjmů	výši zaplacených příspěvků	výši příspěvků a rizikové složce
Solidarita	mezigenerační a příjmová	částečně ano ¹	převážně ne
Daňová zvýhodnění	ano		

Zdroj: ŠULC, J. *Alternativy reformy penzijního systému v České republice*. Vysoká škola finanční a správní, 2005. ISBN 80-86754-34-0, str. 31.

V rámci dobrovolného III. pilíře jsou uvedeny jeho nejčastější podoby, penzijní připojištění a životní pojištění. Lze sem však zahrnout i další formy individuálního spoření občanů, jak bude dále ukázáno v této práci.

¹ Státní příspěvek k penzijnímu připojištění lze chápat jako formu solidarity daňových poplatníků, kteří odvádějí daně, ale nemají sjednanou smlouvu s penzijním fondem, s poplatníky, kteří mají sjednané penzijní připojištění a dostávají státní příspěvek. [19]

5.1.1 Důchodové pojištění v České republice

Důchodové pojištění je součástí pojistného na sociální zabezpečení. Systém důchodového pojištění má v naší zemi dlouholetou tradici. Ucelený právní základ získalo již ve 20. letech minulého století, od roku 1948 byly do důchodového pojištění zahrnuty i osoby samostatně výdělečně činné. Od poloviny minulého století je tedy zaveden jeden z hlavních znaků tohoto pojištění, čili příspěvky od prakticky všech ekonomicky aktivních obyvatel.

Jak bylo uvedeno výše, důchodové pojištění tvoří I. pilíř, na kterém je postaven důchodový systém v České republice. Důchod ze základního důchodového pojištění pobírá více než 99 % obyvatel v post-produktivním věku. Celý systém funguje na základě několika principů:

- účast všech obyvatel
- princip jednotné úpravy (stejně zásady pro zaměstnance, osoby ve služebním poměru, OSVČ, členy družstev atd.)
- státní garance
- povinná účast na pojištění
- průběžné financování
- princip solidarity
- soudní ochrana
- stanovená sazba pojistného
- široký okruh náhradních dob pojištění. [14]

Průběžné financování znamená, že ekonomicky aktivní obyvatelstvo odvádí povinně do státního rozpočtu dávky sociálního pojištění a vybrané pojistné se průběžně spotřebovává na výplaty důchodů. Nevytváří se tedy kapitálové fondy. Český důchodový systém je založen na principu solidarity mezi generacemi, neboť aktivní, výdělečně činné obyvatelstvo přispívá na důchody současným důchodcům. Výše vypláceného důchodu je tak nezávislá na objemu příspěvků, které občan za svůj život skutečně odvedl do systému. Funguje také solidarita mezi pojištěnci s vyššími příjmy a pojištěnci s nižšími příjmy. Výše důchodu se stanovuje způsobem, že od určité výše se plně nezohledňuje základ pro výpočet důchodu. [14] [48]

Celý systém důchodového pojištění je spravován Českou správou sociálního zabezpečení. Příjmy plynou do státního rozpočtu, kde je veden zvláštní účet důchodového pojištění.

5.1.1.1 Právní úprava důchodového pojištění v České republice

Právní úprava důchodového pojištění je jednotná pro všechny pojištěnce, neexistuje speciální schéma pro různá odvětví. Pouze v oblasti organizačního a administrativního zabezpečení lze nalézt určité odchylky u tzv. silových rezortů, do kterých patří např. vojáci, policisté, hasiči a celníci. [26]

Základním právním předpisem, který upravuje důchodové pojištění, je zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále ZDP) ve znění pozdějších předpisů, který vstoupil v platnost 1. 1. 1996. Před tímto datem byla směrodatná právní úprava zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení. Podle tohoto zákona se stále postupuje ve stanovených případech, a to až do roku 2018, v případě tzv. srovnávacího výpočtu. Důvodem je, aby vypočtený důchod pojištěnce dle nové právní úpravy nebyl nižší než dle dřívější právní úpravy. K ZDP se také vztahuje řada novel, nejvýznamnější jsou z let 1997, 2003 a 2008.

Vyměření důchodu není možné bez znalosti prováděcích předpisů Ministerstva práce a sociálních věcí a každoročně vydávaných nařízení vlády. Vzhledem k faktu, že důchodové pojištění je odváděno jako součást pojistného na sociální zabezpečení, je problematika důchodového pojištění dále upravena v zákoně č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení a v zákoně č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. [14]

ZDP definuje následující **druhy důchodů**:

- starobní
- invalidní (pro invaliditu 1., 2., 3. stupně)
- vdovské a vdovecké
- sirotčí.

Starobní a invalidní důchody patří do tzv. přímých důchodů, zbylé typy důchodů nazýváme důchody odvozenými. Hlavní rozdíl mezi těmito dvěma druhy důchodů spočívá v tom, že přímé důchody jsou odvozeny od doby pojištění (počtu let

ekonomické aktivity) a výše dosahovaných výdělků. U odvozených důchodů se jejich výše stanovuje z přímého důchodu, který pobíral zemřelý, nebo na který by měl nárok. V této práci se budeme zabývat pouze důchody starobními, které pobírá největší počet důchodců. [14]

Pro určení výše dávky důchodu se ve vyspělých zemích uplatňují dva způsoby výpočtu. První způsob představuje jednosložkový systém, ve kterém je výše dávky odvozena jen z výše výdělku a doby pojištění, případně je stanovena jako jednotná dávka odvozená od životního minima. Druhým typem je dvousložkový systém, kde první složku tvoří pevně stanovená částka (často kryjící životní minimum) a druhá složka se odvozuje z výše výdělku a doby pojištění.

V České republice je zaveden dvousložkový systém, který rozdělujeme na tzv. základní výměru a procentní výměru. **Základní výměra** reprezentuje onu pevnou složku jednotnou pro všechny druhy důchodů. Její výše není neměnná, ale je upravována v nařízeních vlády o zvyšování důchodů. Od 1. 8. 2008 byla základní výměra stanovena na 2 170 Kč měsíčně a tato výše platí i pro rok 2009 a 2010. Od roku 2011 došlo ke zvýšení na 2 230 Kč měsíčně.

Druhou složkou je **procentní výměra**, která se stanoví procentní sazbou z výpočtového základu v návaznosti na získanou dobu pojištění. Výše procentní výměry činí 1,5 % výpočtového základu za každých 365 dní pojištění a její minimální výši stanoví zákon na 770 Kč měsíčně. Od roku 2011 se procentní výměra všech důchodů přiznaných do 31. 12. 2010 zvýší o 3,9 %. [6] [14] [76]

Hlavními podmínkami pro uznání starobního důchodu jsou potřebná doba pojištění a dosažení důchodového věku, případně splnění dalších podmínek uvedených v ZDP. V rámci starobních důchodů rozlišujeme dva typy: obecný a předčasný. Nárok na obecný starobní důchod vzniká nejdříve dosažením důchodového věku, na rozdíl od předčasného, který lze uznat ještě před dosažením tohoto věku.

Potřebná doba pojištění se zjišťuje od skončení povinné školní docházky do dne, od kterého se přiznává starobní důchod. Zahrnuje jak klasickou dobu pojištění, kdy byl pojištěný v pracovním poměru, služebním poměru nebo pracoval jako osoba samostatně výdělečně činná, tak náhradní doby pojištění. Systém uznávání náhradních dob pojištění byl změněn druhou novelou ZDP, která nabyla účinnosti 1. 7. 1998. Tato novela rozlišuje dvě skupiny náhradních dob pojištění. První skupina je pro účely

stanovení výše důchodu započítávána pouze v rozsahu 80 %, jedná se např. o dobu studia, dobu nezaměstnanosti, dobu výkonu civilní služby, dobu pobírání plného invalidního důchodu. Druhá skupina se započítává plně a zahrnuje např. dobu péče o dítě do čtyř let věku a dobu výkonu vojenské služby. Zatím poslední novela z roku 2008 dále omezuje zápočet náhradních dob. Konkrétně se to týká doby studia, která se od 1. 1. 2010 již nepovažuje za náhradní dobu pojištění. Doba studia dosažená před rokem 2010 se nadále posuzuje dle pravidel předchozích novel, započítává se tedy v rozsahu 80 %.

Důchodový věk je definován jako věk potřebný pro vznik nároku na starobní důchod. Jeho stanovení není jednotné, ale je diferencováno v závislosti na pohlaví a u žen pak dále s ohledem na počet vychovaných dětí. V posledních letech můžeme sledovat trend zvyšování důchodového věku u všech kategorií. Pro pojištěnce, kteří dosáhli důchodového věku do 31. 12. 1995, činil tento věk 60 let pro muže a 53-57 let pro ženy s ohledem na počet vychovaných dětí. U pojištěnců, kteří dosáhnou hranice důchodového věku v období od 1. 1. 1996 do 31. 12. 2012, se věková hranice zvýší o počet kalendářních měsíců uvedených v příloze ZDP. U pojištěnců narozených po roce 1968 je pak důchodový věk nejvyšší, a to 65 let u mužů a u žen, které nevychovaly žádné nebo jedno dítě, 64 let u žen, které vychovaly dvě děti, 63 let u žen, které vychovaly tři děti a 62 let u žen, které vychovaly alespoň čtyři děti.

Nárok na starobní důchod vzniká pojištěnci v případě, že získá dobu pojištění minimálně v rozsahu uvedeném v § 29 ZDP a zároveň dosáhne důchodového věku. I v případě potřebné doby pojištění můžeme sledovat trend jejího postupného zvyšování. Nárok na starobní důchod má pojištěnec, který dosáhl důchodového věku před rokem 2010 a získal dobu pojištění nejméně 25 let (případně dosáhl-li před rokem 2010 alespoň 65 let věku a dobu pojištění alespoň 15 let). Od roku 2010 pak dochází k postupnému zvyšování potřebné doby pojištění, tempem jeden rok za každý další kalendářní rok, až do výše 35 let doby pojištění potřebné pro pojištěnce, kteří dosáhnou důchodového věku po roce 2018. [14]

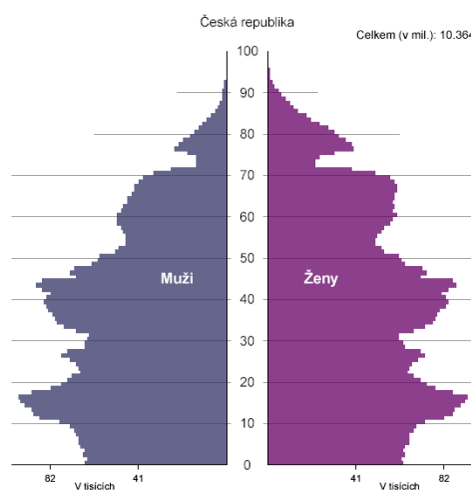
5.2 Analýza reformy důchodového systému v České republice

Současný český důchodový systém je založen na stabilní existenci dostatečného množství pracujících, kteří odvádějí dávky do systému, ze kterého čerpají obyvatelé v důchodovém věku. Hlavní podmínkou fungování systému je dostatek ekonomicky aktivních obyvatel. Ukazuje se však, že bez provedení zásadních změn je dlouhodobě neudržitelný. Největší hrozbou, které musí systém čelit, je demografický vývoj, čili nízká natalita a zvyšování střední délky života, což vede ke stárnutí obyvatelstva. Vlivem stárnoucí populace rostou výdaje na vyplacené důchody rychleji než příjmy ze sociálního pojištění. [50]

Dle statistiky ze září 2010 činil průměrný starobní důchod 10 101 Kč, přičemž ženy pobíraly zhruba o 2 000 Kč méně než muži. Starobních důchodců bylo celkem 2,3 milionů, z toho asi 150 000 stále pracovalo, a na jednoho starobního důchodce pak připadalo 1,78 pracujících. Dominantní postavení I. pilíře v českém důchodovém systému dokazuje fakt, že v průměru 94 % příjmů důchodců tvoří příjmy ze státních důchodů. [27]

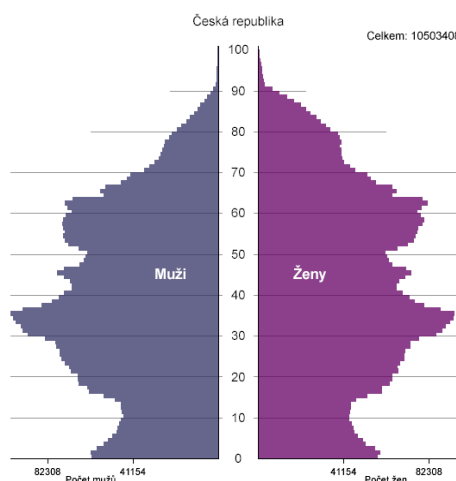
Následující tzv. stromy života ukazují věkovou skladbu obyvatelstva u nás v letech 1990, 2010 a projekci pro rok 2040.

Obrázek 1: Věková skladba obyvatelstva v ČR v roce 1990

Zdroj: [71]

Obrázek 2: Věková skladba obyvatelstva v ČR v roce 2010

Zdroj: [72]

Obrázek 3: Věková skladba obyvatelstva v ČR v roce 2040

Zdroj: [73]

Z diagramů je jasně patrné, že nejširší část stromu života se neustále přesouvá do vyšších úrovní, což odpovídá stárnutí obyvatelstva. V roce 1990 tvořili nejpočetnější část populace lidé mezi desátým a dvacátým rokem života a lidé okolo čtyřicátého roku života. Lze si také všimnout velmi slabého ročníku sedmdesátiletých, což je dáno důsledky druhé světové války.

O dvacet let později už vidíme výrazný nárůst obyvatel nad 50 a 60 let a zároveň velmi citelné oslabení základny stromu života tvořené populací do 20 let věku. Prognóza pro rok 2040, což je rok, ve kterém budou dnešní třicátníci pomalu odcházet

do důchodu, jasně potvrzuje trend stárnutí obyvatelstva a nízké natality. Jednoznačně nejpočetnější skupinou se stávají šedesátníci, zatímco populace v produktivním věku okolo 40 let věku zaznamenává dramatický propad. Základna stromu života se ještě více zužuje, takže v nejbližších následujících letech nelze očekávat příchod početné generace mladých, která by tento trend zvrátila.

Vývoj věkové skladby obyvatelstva České republiky jasně potvrzuje obavy z demografického vývoje. Důchodový systém, pokud chce být funkčním i v následujících dekadách, je nucen přizpůsobit se tomuto trendu.

Česká republika, stejně jako většina vyspělých zemí, má problémy s nízkou natalitou. V období prvního baby-boomu v roce 1950 připadalo na jednu ženu 2,8 dítěte. V roce 2000 tento poměr klesl až na 1,14 dítěte a v roce 2009 se narodilo v průměru 1,49 dětí na jednu ženu. Pro zachování stabilního počtu obyvatel je statisticky potřeba minimálně poměr 2,1 dítěte na jednu ženu. Počet obyvatel České republiky zůstává v posledních letech stabilní zejména díky imigrantům. V posledních letech přibývá každoročně okolo 40 000 důchodců. Zároveň se prodlužuje průměrná délka života v důsledku lepší zdravotní péče. [54]

Jak bylo ukázáno výše, demografický vývoj v následujících dekadách znatelně zvýší poměr důchodců k ekonomicky aktivní populaci. Při tomto vývoji hrozí nedostatek pracovních sil, růst státních výdajů na důchody a zároveň pokles příjmů z důchodového pojištění, což může vést ke kolapsu současného průběžně financovaného důchodového systému, neboť bude příliš mnoho těch, co z něj budou dávky pobírat, a příliš málo těch, kteří jej budou financovat. V roce 2009 činil deficit důchodového systému 30 mld. Kč. Bez změn stávajícího systému se schodek v roce 2050 odhaduje až na 120 mld. Kč. Současný průběžný systém vykazuje ročně deficit okolo 4 % HDP. [22] [42]

Hlavní důvody potřeby důchodové reformy můžeme shrnout do následujících bodů:

- demografický vývoj - stárnutí obyvatelstva
- změny v oblasti zaměstnanosti – přibývá dočasných a nejistých zaměstnání
- pokračování globalizace – zastarávání některých sektorů národní ekonomiky
- mnohem rychleji než počet starých osob roste počet osob velmi starých. [18]

5.2.1 PAYG a fully funded systém

Reforma důchodového systému se dotýká principu, jakým je celý systém financován. Jak bylo uvedeno v předchozích kapitolách, důchodové systémy jsou založeny na dvou hlavních principech financování, případně jejich kombinacích. První představuje metoda PAYG, neboli průběžné financování, a druhou je metoda fully funded, čili plně fondové financování. Oba principy mají své výhody i nevýhody, které budou dále rozebrány v této kapitole.

Dominantní státní **PAYG systém** se dostal v posledních letech do krize zejména z důvodu problémů popsaných v předchozích kapitolách. Tato metoda financování důchodového zajištění je kritizována hned z několika hledisek. Je zmiňována jeho rigidnost, fakt, že jako nástroj sociálního státu přispívá k vysoké nezaměstnanosti, a vliv důchodového pojištění na oslabování podnětů k práci a snižování růstového potenciálu ekonomiky. Slabostí systému je již zmíněná vysoká citlivost na demografický vývoj, slabý vztah mezi odváděnými příspěvky a později vypláceným důchodem, vysoké přerozdělování či riziko politické manipulace.

Kritici také poukazují na neférovost průběžného systému. Jsou z něj hrazeny důchody i těch, kteří neměli děti, nebo měli jen velmi málo dětí, tudíž do systému investovali méně než ti, kteří vychovali více dětí a zasloužili se tak o další generaci, která bude systém financovat a udržovat v chodu. Paradoxně však bývají důchody těch, kteří nevychovali žádné děti, vyšší než těch, kteří věnovali část života výchově potomků. Změny vynucené danou situací, např. zvyšování hranice odchodu do důchodu nebo odkládání valorizace důchodů, ale postihují všechny stejně, tedy se dotýkají i těch, kteří „přispěli“ odpovídajícím počtem dětí.

Naopak mezi výhody průběžně financovaného důchodového systému řadíme vyšší odolnost proti inflaci, nezávislost na výkyvech na kapitálovém trhu a jistotu zajištění minimální životní úrovně ve stáří.

Nevýhoda **fully funded systémů** spočívá v možnosti, že v důchodových systémech s převahou tohoto principu financování budou existovat lidé, kteří si během ekonomicky aktivní části života nemohli naspořit dostatečnou částku na důchod. Těmto lidem hrozí v post-produktivním věku velmi nízké dávky důchodů. Často se může jednat o diskriminaci právě žen, které se rozhodly pro opakované rodičovství, a proto nemohly dostatečně dlouho a významně přispívat do spořicího schématu. Systém tak

nelogicky znevýhodňuje ty, kteří se zasloužili o budoucnost dané země. Fully funded systémy také nesou rizika spojená s výkyvy na kapitálových trzích a nemohou nabízet možnost pojištění proti neočekávané inflaci.

Na druhou stranu je třeba poukázat i na důležité výhody fondové metody financování, a to zejména na větší individualizaci, neboť pozdější dávky se odvozují z výše odvedených prostředků, pružnější reakci na demografický vývoj a nízké daňové zatížení.

Reformu stávajícího systému založeného zejména na PAYG principu lze provést dvěma způsoby: skokovou změnou (revolucí) nebo postupnými změnami (evolucí). Tzv. Aaronovo pravidlo říká, že je výhodnější zavést fondový systém v případě, že míra výnosu soukromých penzijních fondů je vyšší než součet míry růstu populace a průměrných mezd. V praxi se však setkáváme s problémem, že náklady přechodu mezi dvěma systémy nejsou nulové, naopak jsou značně vysoké. To znamená, že i v případě splnění podmínky Aaronova pravidla, může být z důvodu vysokých tranzitivních nákladů výhodnější setrvat u stávajícího průběžného systému. Tranzitivní náklady jsou nejcitelnější v období 10 - 30 let od zahájení reformy.

V případě skokového přechodu na fondový systém se nevyhneme vzniku tzv. ztracené generace, která zahrnuje populaci mezi generací mladých, kteří již vstoupí přímo do nového systému, a generací starších, kteří ještě setrvávají ve starém systému. Tato ztracená generace by pak de facto platila dvakrát, na své vlastní důchody i na důchody svých rodičů, ovšem měla by zároveň nárok čerpat důchod z obou systémů. Většina odborníků se shoduje na tom, že tato přechodová generace ponese hlavní část nákladů spojených s reformou. [9] [40]

Reforma důchodového systému zahrnuje jak změny ve stávajícím modelu financovaném metodou PAYG (např. posouvání hranice odchodu do důchodu), tak i rozvoj a podporu fondově financovaných (fully funded) spořicíh pilířů. Tyto plně fondové pilíře jsou založeny na principu, že si občan individuálně spoří v průběhu aktivního života na svůj budoucí důchod. Dominantním zdrojem důchodu jsou pro drtivou většinu populace České republiky státem vyplácené důchody.

Jak jsme si ukázali výše, současný český systém je dlouhodobě neudržitelný, proto by měl stát podporovat individuální aktivity občanů a podněcovat je ke vstupu do schémat doplňkových pilířů. Předpokládá se, že státní důchody v budoucnu pokryjí

pouze životní minimum, proto bude nezbytné, aby se občané dostatečně zajistili ze soukromých zdrojů. Odpovědnost za udržení přijatelné životní úrovně ve stáří bude postupně přesouvána ze státu na každého občana. Rozhodnutí o poměru státního a soukromého důchodového pilíře je zásadním politickým rozhodnutím. [9]

5.2.2 Fáze důchodové reformy

Český důchodový systém prošel úpravami brzy po rozdělení federace. Reformu českého důchodového systému můžeme rozdělit do tří fází.

První fáze

První fáze proběhla v letech 1993 až 1995. V těchto letech byly položeny základy důchodového systému, jak ho známe dnes. V roce 1993 bylo zavedeno pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti jako zvláštní platby mimo daňový systém, které jsou příjmem státního rozpočtu. V roce 1994 byl přijat zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Povinný pilíř, důchodové pojištění, byl upraven zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve kterém byla zakotvena zásadní opatření, jako postupné zvyšování hranice odchodu do důchodu, sjednocení celého systému a změna konstrukce výpočtu důchodů.

Novinkou v oblasti důchodového systému bylo v roce 1994 zavedení doplňkového pilíře, který je dobrovolný, založený na soukromé iniciativě občanů a je zvýhodňován státem daňově i v rámci státních příspěvků. Zákon o důchodovém připojištění prošel v roce 1999 novelizací, která měla za úkol zlepšit bezpečnost, regulaci a dohled nad penzijními fondy a zároveň zavedla daňová zvýhodnění nejen pro zaměstnance, ale i pro zaměstnavatele.

Nejdůležitější změny vstoupily v platnost v roce 1996. Patřilo mezi ně rozdělení dávky důchodů do dvou složek, z nichž první je paušální a druhá je vypočítávána na základě vzorce a je odvozená od výše výdělku, ačkoli je stále zachován redistribuční charakter.

Další důležitou změnou bylo postupné zvyšování důchodového věku o dva roky u mužů a o čtyři roky u žen (stav v roce 2007 s ohledem na předchozí stav). Toto opatření se setkalo s velkou nevolí ze strany občanů, a proto bylo kompenzováno

zavedením velmi výhodných podmínek pro předčasný odchod do důchodu. Zvyšování předčasných odchodů do důchodu však neúměrně zatěžovalo důchodový systém, proto došlo v roce 2001 k opětovnému omezení těchto podmínek. V rámci změn došlo i k neúspěšným pokusům o oddělení důchodového fondu od státního rozpočtu. [10] [11]

Druhá fáze

Druhá fáze změn spadá do období let 2003 až 2005, kdy došlo v rámci reformy veřejných financí k úsporným opatřením v základním důchodovém pojištění a znovu se oživila politická diskuze o dalším pokračování reformy. Od roku 2004 nabyla účinnosti další opatření, kterými byly změny na straně výdajů důchodového pojištění, další zvyšování důchodového věku, omezení možnosti odchodu do předčasného důchodu a redukce hodnocení doby studia jako náhradní doby pojištění. Také byla zvýšena sazba pojistného na důchodové pojištění o dva procentní body, na 28 % vyměřovacího základu.

Na jaře 2004 byl ustanoven tým expertů v čele s Vladimírem Bezděkem, známý jako Bezděkova komise, který měl za úkol připravit zásadní reformu českého důchodového systému. Tým předložil v závěrečné zprávě z června 2005 podrobnou analýzu návrhů reformy. Z důvodů blížících se voleb ale nebyla politickými stranami dohoda o dalším pokračování důchodové reformy podepsána. Vysoké transformační náklady při přechodu na jiný způsob financování systému a všeobecný odpor občanů k těmto nepopulárním změnám byly hlavními důvody, proč byly až doposud prováděny pouze parametrické změny starého systému a politikové neschválili radikálnější fundamentální změny. [10] [11]

Třetí fáze

Poslední, třetí fáze probíhá od roku 2006. V lednu 2007 bylo přijato programové prohlášení vlády, jehož obsahem byl i záměr provést důchodovou reformu ve třech etapách. První etapa zavedla opatření, která přispěla k lepší finanční udržitelnosti a dlouhodobé stabilitě systému a k odstranění některých mikroekonomických neefektivností. Druhá etapa se týká změn v základním důchodovém pojištění, vytváření rezervy pro důchodovou reformu a doplnění základního pilíře. Ve třetí etapě má být řešena diverzifikace zdrojů pro příjmy v důchodu a má být zavedena možnost,

na základě dobrovolné volby pojištěnce, přesměrovat malou část z povinných plateb základního důchodového pojištění do soukromého systému (tzv. opt-out).

Změny v **první etapě** třetí fáze důchodové reformy vstoupily v platnost 1. 1. 2010. Jedná se o následující změny:

- pokračování postupného zvyšování důchodového věku až na 65 let
- postupné prodloužení doby pojištění potřebné pro vznik nároku na starobní důchod z 25 na 35 let včetně náhradních dob pojištění, nebo na 30 let bez náhradních dob pojištění
- zrušení doby studia získané po roce 2009 jako náhradní doby pojištění
- postupné omezování zápočtu náhradních dob pojištění na 80 % s výjimkou péče o dítě do čtyř let věku, péče o osobu závislou na péči jiné osoby a výkonu bývalé základní vojenské služby. [10]

V **druhé etapě** reformy budou řešeny následující otázky:

- problematika financování základního důchodového pojištění a soukromých důchodů (penzijní připojištění, životní pojištění)
- opatření v oblasti penzijního připojištění se státním příspěvkem, a to zejména:
 - oddělení majetku akcionářů a klientů
 - zavedení možnosti poskytování různě zaměřených penzijních plánů (konzervativní, smíšený, dynamický)
 - zvýšení motivace k vyšším příspěvkům občanů
 - zvýšení participace zaměstnavatelů
 - podpora čerpání doživotních důchodů z penzijního připojištění. [10]

Změny v druhé etapě jsou vázány na novelizaci zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem, která zatím nebyla schválena. Ta by měla, mimo jiné, přivést zvýšení minimálního příspěvku na penzijní připojištění, při kterém by vznikl nárok na státní podporu, ze současných 100 Kč na 300 Kč. [47]

5.2.3 Třetí etapa důchodové reformy

Nejzásadnější a zároveň nejdiskutovanější je třetí etapa poslední fáze důchodové reformy, která je zatím ve fázi politických diskuzí. Návrhy této etapy se dají nazvat opravdovou důchodovou reformou, neboť předchozí fáze zaváděly spíše parametrické změny současného systému. Hlavní bod představuje zavedení možnosti opt-out, čili možnosti se částečně vyvázat z povinného státního průběžného systému do soukromého fondově financovaného pilíře. Hovoří se o zavedení II. pilíře označovaného jako kapitálový či spořicí².

Možnost opt-out má zajistit diverzifikaci zdrojů příjmů ve stáří. Toto opatření dá občanům možnost si zvolit, zda jejich důchod bude plynout pouze ze základního důchodového pojištění, nebo částečně i z nového kapitálového pilíře. Příspěvky na důchodové pojištění tedy budou stále povinné, ovšem změna bude spočívat v tom, jak tyto příspěvky pojištěnec rozdělí mezi státní a soukromý sektor. [10]

Návrh reformy z února 2011, jejíž zásady vláda schválila začátkem dubna téhož roku, mluví o dobrovolném opt-out na soukromé individuální účty občanů ve výši 3 % ze sociálního pojištění (sociální pojištění je ve výši 28 % ze mzdy). Podmínkou zúčastnění se opt-out je dodatečná platba občana ve výši minimálně 2 % ze základu pro výpočet odvodu na sociální pojištění. Počítá se také s možností příspěvků dětí na důchody rodičů v rámci opt-out systému. [52] [58]

Vstup do nového systému bude dobrovolný a bude umožněn občanům kdykoli do dosažení 35 let věku s podmínkou, že toto rozhodnutí bude nevratné. Rozhodovací období pro občany starší 35 let má trvat do konce roku 2012, ačkoli se diskutuje o jeho možném prodloužení až do konce roku 2013. [12] [52] [58]

Individuální důchodové účty budou spravovat stávající penzijní fondy, které úspěšně projdou transformací a získají nové licence, případně budou spravovány nově založenými penzijními společnostmi. Z těchto účtů budou vypláceny pouze doživotní důchody. Občan si bude moci vybrat ze čtyř typů spoření v závislosti na rizikovém

² Přestože se v obecném dělení II. pilíř ztotožňuje se zaměstnaneckým pojištěním, v rámci důchodové reformy v České republice se přidržíme zažitého dělení, které uvádí čeští autoři, a to chápání II. pilíře jako soukromého kapitálového pilíře zavedeného možností opt-out. Dělení je tedy stejné, jako bylo použito v kapitole o důchodovém systému Slovenské republiky.

profilu, a to z konzervativního, vyváženého, dynamického a fondu státních dluhopisů České republiky. Jednou z forem státní garance bude právě i podmínka nabídky fondu investujícího výhradně do českých státních dluhopisů. Zároveň se počítá se zachováním dobrovolných úspor na stáří se státním příspěvkem ve III. pilíři. [28] [52]

Plánovaná výše odvodů do II. pilíře (3 % ze sociálního pojištění) je v souladu s trendem v ostatních evropských zemích, kde se pohybuje okolo 4 %. Zejména v počátcích reformy je doporučováno spíše nižší procento odvodů do opt-out z důvodu minimalizace „šoku“ pro státní průběžný systém vyvolaný výpadkem příjmů. Navrhovaná tři procenta tedy odpovídají doporučené výši vyvázání se ze státního systému a tento názor potvrzuje i případ Slovenska, kde byla výše odvodů nastavená velmi vysoko, na 9 %, což zapříčinilo destabilizaci PAYG systému.

Aspektem reformy, který vyvolal bouřlivé politické diskuze, je plánované financování výpadku příjmů ze sociálního pojištění při zavedení opt-out příjmy ze sjednocení sazby DPH. V roce 2012 má dojít ke zvýšení snížené sazby DPH z 10 na 14 % a zachování základní sazby na 20 %. Od roku 2013 pak dojde ke sjednocení obou sazeb na úroveň 17,5 %. Zavedením nového pilíře se dodatečné náklady odhadují na 20 mld. Kč ročně. [51] [58]

Faktem je, že tyto transformační náklady budou muset být z něčeho uhrazeny. Zároveň je třeba jasně vyčlenit dostatečné zdroje na úhradu transformačních nákladů a na jejich vývoj v budoucnu. V opačném případě hrozí, že se průběžný PAYG systém dostane do ještě vážnějších finančních potíží, jak se tomu děje například na Slovensku.

Z hlediska časového průběhu reformy se předpokládá zavedení legislativních změn v průběhu roku 2012, např. licencování fondů, a spuštění spoření v novém pilíři je plánováno k 1. 1. 2013. [28]

Ačkoli se základní parametry poslední etapy důchodové reformy zdají být již dané, je třeba zdůraznit, že návrhy jsou stále v procesu politické diskuze a schvalování a v současné době nikdo nemůže s jistotou říci, v jaké definitivní formě bude reforma schválena. Vzhledem k faktu, že nepanuje všeobecná politická shoda na tomto poli, není vyloučeno zdržení realizace reformy, ani provedení podstatných změn v návrzích.

Zkušenost ostatních evropských zemí dokazuje, že optimální nastavení parametrů reformovaného důchodového systému ještě nemusí vést k očekávaným výsledkům. Neméně důležitou součástí reformy je i způsob jejího provedení

a především konzistence dané koncepce v průběhu let. Úspěšnost reformy důchodového systému v České republice ohrožuje fakt, že aktuálně projednávané návrhy nejsou všeobecně podporovány opozičními stranami. Proto hrozí, že i při prosazení reformních kroků a jejich implementaci, budou tyto kroky při změně vládních stran opětovně rušeny a prováděny podstatné změny v koncepci reformy.

Konečné rozhodnutí o podobě důchodové reformy je rozhodnutím politickým, nejedná se tedy o nejlepší expertní rozhodnutí. Proto je velmi důležité, aby vláda, která se chystá reformu schválit, ji neprosazovala přes nesouhlas opozice, ale našla řešení přijatelná pro většinu. Tento názor potvrzuje i prohlášení Poradního expertního sboru (nástupce Bezděkovy komise): „*klíčovým předpokladem pro úspěšnou důchodovou reformu je nalezení výrazné společensko-politické shody nad její podobou a následně stabilita zvoleného řešení a jeho parametrů v čase*“³.

³ Závěrečná zpráva PES [online]. Červen 2010 [cit. 2011-03-12]. MPSV. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/8896/2010_06_03_Zaverecna_zprava_final_cistopis.pdf>, s. 1.

6 Třetí parciální cíl

Třetím dílčím cílem, který byl stanoven v této práci, je analýza možností financování doplňkového III. pilíře důchodového systému u nás. Jedná se tedy o dobrovolnou účast občanů na III. pilíři, označovaném také jako doplňkový, který již funguje ve stávajícím důchodovém systému a s jehož zachováním prakticky ve stejné podobě se počítá i v návrzích důchodové reformy.

Celkem je v této kapitole rozebráno pět typů spořicíh produktů, které lze využít k dobrovolné finanční přípravě na důchod. U jednotlivých produktů je popsán princip fungování a právní úprava v České republice. Na závěr každé podkapitoly jsou shrnuty výhody a nevýhody spojené s daným spořicím produktem.

6.1 Analýza možných způsobů financování doplňkového pilíře v České republice

Jak již bylo uvedeno v předchozích kapitolách, o doplňkovém pilíři mluvíme v souvislosti s III. pilířem důchodového systému. Tento pilíř je založen na soukromé iniciativě občanů a je tedy zcela dobrovolný. Cílem této kapitoly je uvést základní možnosti financování tohoto pilíře, které nabízí finanční trh, a ukázat, že ke spoření na důchod lze využít i více možností než jen všeobecně známé penzijní připojištění či životní pojištění.

Zaměříme se pouze na nejvýznamnější druhy finančních produktů, konkrétně na penzijní připojištění, životní pojištění, podílové fondy, stavební spoření a spořicí účty. Způsoby zajištění se na důchod samozřejmě mohou mít různorodější podoby, například investice do konkrétních akcií, investice do komodit, investice do nákupu nemovitosti atd., tyto však stojí mimo rozsah diplomové práce.

Hlavním důvodem, proč by se lidé měli během ekonomicky aktivní části života finančně připravovat na důchod, je hrozba významného snížení životní úrovně v post-produktivním věku v případě, že by se spoléhali pouze na důchody vyplácené státem. Ani zavedení plánované reformy, založené na možnosti opt-out do nově vzniklého II. kapitálového pilíře, nezajistí občanům vyšší důchody, nebo alespoň žádné podstatné zvýšení oproti současnému PAYG systému. Účelem reformy je především zajištění

dlouhodobé udržitelnosti důchodového systému, nikoli zaručení srovnatelné životní úrovně po odchodu do důchodu s ohledem na produktivní věk. Závěrečná zpráva PES (Poradního expertního sboru MPSV ČR) přímo uvádí, že dobrovolné spoření nad rámec povinného reformovaného systému, zejména u mladších generací, je nutné, pokud občan nechce riskovat značný pokles životní úrovně ve stáří. [77]

Doplňkový pilíř je v České republice, ve srovnání s vyspělejšími státy, využíván málo a soukromé spoření na důchod u nás nemá tradici. Ve srovnání s ostatními státy Evropy tvoří české domácnosti nízké úspory. V roce 2006 činil finanční majetek českých domácností jen něco málo přes 77 % nominálního HDP. Pro srovnání, v Německu dosahoval tento podíl 190 %, ve Velké Británii dokonce 296 % a evropský průměr pak činil přibližně 162 %. Objem úspor českých domácností je na nízké úrovni a z tohoto důvodu neslouží jako významný pilíř zabezpečení na důchod. České domácnosti také výrazně upřednostňují bankovní vklady a stavební spoření. Na rozdíl od finančně vyspělejších států u nás nehrají penzijní fondy, životní pojištění, ani podílové fondy tak významnou roli. [37]

Důvodem, proč si Češi málo spoří na důchod, je nízká úroveň příjmů některých domácností, preference krátkodobé spotřeby a chybějící tradice spoření na důchod. Mezi neméně významné důvody však patří také silný pocit jistoty zabezpečení ze strany státu a v neposlední řadě stále nedostatečné povědomí o nutnosti vytváření úspor na stáří. V souvislosti s plánovanou reformou důchodového systému bude stoupat i význam III. pilíře, společně s informovaností občanů o potřebě individuální finanční přípravy na důchod a možnostech, kterých mohou využít. [77]

6.1.1 Penzijní připojištění

Veřejnosti nejznámější formu dobrovolného spoření na důchod podporovanou státem představuje penzijní připojištění. Je upraveno zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením. Zákon definuje penzijní připojištění jako *„shromažďování peněžních prostředků od účastníků penzijního připojištění (...) a státu*

*poskytnutých ve prospěch účastníků, nakládání s těmito prostředky a vyplácení dávek penzijního připojištění*⁴.

Penzijní připojištění si může zřídit fyzická osoba starší 18 let s trvalým pobytem na území ČR, nebo s bydlištěm na území jiného členského státu EU, za předpokladu, že se v ČR účastní důchodového pojištění či je poživatelem důchodu z tohoto pojištění nebo se účastní veřejného zdravotního pojištění v ČR. Penzijní fond je povinen vyplácet dávky i do zahraničí, pokud na ně vznikne nárok.

Penzijní připojištění se zřizuje uzavřením písemné smlouvy s penzijními fondy, které jsou dle zákona jedinými možnými poskytovateli tohoto finančního produktu. Penzijní fondy jsou zakládány jako akciové společnosti s minimální výší základního kapitálu 50 mil Kč. Podmínkou jejich vzniku je získání povolení od České národní banky. [79]

ČNB také schvaluje penzijní plán, povinný pro všechny fondy, který upravuje jednotlivé dávky připojištění, podmínky nároku, způsob výpočtu, výši příspěvků účastníků apod. Penzijní plán musí být součástí každé smlouvy o penzijním připojištění. Součástí příspěvků na penzijní připojištění nejsou jen příspěvky placené účastníkem, ale také státní příspěvky, případně mohou být ve prospěch účastníka odváděny také příspěvky ze strany třetích osob nebo zaměstnavatele.

Penzijní fondy podléhají značné státní regulaci a doзору, které mají eliminovat riziko pro občany, kteří v nich spoří, a zaručit jim, že o své úspory na důchod nepřijdou. Zákon stanovuje přesná pravidla pro investování penzijních fondů a jejich hospodaření. Zhodnocení prostředků účastníka nikdy nemůže nabývat záporných hodnot, v nejhorším případě může být nulové. Případné ztráty hradí akcionáři. Převážnou část zisku pak musí fondy použít ve prospěch účastníků penzijního připojištění. Fondy mají povinnost tvořit povinný rezervní fond ve výši 5 % dosaženého zisku. [14]

Z penzijního připojištění jsou dle zákona poskytovány následující dávky:

- **penze** (starobní, invalidní, výsluhová) - doživotní pravidelná výplata peněžní částky (starobní penze); pravidelná výplata peněžní částky způsobem stanoveným v penzijním plánu (invalidní a výsluhová penze)

⁴ Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, § 1, ods. (2).

- **pozůstalostní penze** – výplata peněžní částky po dobu uvedenou v penzijním plánu
- **jednorázové vyrovnání** – vyplaceno namísto penze za podmínek stanovených penzijním plánem
- **odbytné** – ve výši úhrnu příspěvků účastníka a podílu na výnosech hospodaření penzijního fondu odpovídající výši těchto příspěvků, bez státních příspěvků a výnosů z hospodaření jim odpovídajícím. [79]

U penzí a jednorázového vyrovnání je účastníkovi vyplacena částka, kterou tvoří příspěvky zaplacené účastníkem, příspěvky zaplacené zaměstnavatelem (pokud zaměstnavatel přispívá) či třetí osobou, státní příspěvky a podíl na výnosech z hospodaření fondu. Výplata penze může proběhnout jednorázovým vyrovnáním (vyplacením celé částky naráz), nebo ji může účastník čerpat postupně.

Nárok na **starobní penzi** zákon podmiňuje splněním několika podmínek. Doba placení příspěvků musí činit nejméně 36 kalendářních měsíců a pojistná doba nesmí být kratší než 60 kalendářních měsíců. Nárok na starobní penzi vzniká nejdříve při dosažení 60 let věku, což platí pro muže i pro ženy. Existuje však také možnost vybrat polovinu naspořených prostředků dříve než v 60 letech v případě, že je smlouva uzavřená na nejméně 15 let. [79]

Starobní penzi lze pobírat po dobu sjednanou ve smlouvě nebo doživotně. Při doživotním pobírání penze se vychází ze střední délky života podle úmrtnostních tabulek Českého statistického úřadu v době, kdy účastník začne čerpat penzi. Celková výše všech zaplacených příspěvků se rozloží rovnoměrně na definované období vyplácení penze.

Dávka penzijního připojištění se považuje za základ daně po snížení o zaplacené příspěvky a o státní příspěvky dle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Jedná se o příjmy z kapitálového majetku, které se dle § 8 zákona o daních z příjmů daní sazbou 15 %. Dani nepodléhá vyplacená část odpovídající samotným příspěvkům, ale pouze výnosy z příspěvků (účastníka, zaměstnavatele, třetích osob i státu). [83]

Nárok na **jednorázové vyrovnání** v případě starobní penze vzniká ve chvíli, kdy účastník splní podmínky pro čerpání penze, a zároveň platil příspěvky nejméně po dobu pěti let. Jednorázové vyrovnání se opět daní dle zákona o daních z příjmů stejným

způsobem jako starobní penze. Výjimku tvoří příspěvky zaměstnavatele zaplacené po 1. 1. 2000, které nesnižují základ daně, jsou tedy také zdaněny sazbou 15 %. [53] [83]

Nárok na **odbytné** vzniká při ukončení penzijního připojištění, které trvá alespoň 12 měsíců, výpovědí nebo dohodou a zároveň nedochází k převodu naspořených prostředků do jiného penzijního fondu a účastníkovi není vyplácena penze. Odbytné také náleží osobám, které účastník určil ve smlouvě, při smrti účastníka, kterému nebyla vyplácena penze nebo jednorázové vyrovnání, a pokud nevznikl nárok na pozůstalostní penzi. Jak již bylo uvedeno, v případě odbytného nenáleží účastníkovi výplata státních příspěvků ani výnosů z nich. Státní příspěvky jsou vráceny Ministerstvu financí. Veškeré výnosy i příspěvky zaměstnavatele jsou zdaněny daní z příjmů z kapitálového majetku sazbou 15 %. Při ukončení penzijního připojištění dříve než po 12 měsících účastník přijde o všechny vložené prostředky. [53] [79] [83]

Příspěvky účastníka

Příspěvky platí účastník penzijního připojištění v pravidelných měsíčních, čtvrtletních nebo ročních úložkách. Výše příspěvku musí odpovídat minimálně výši 100 Kč měsíčně, což je nejnižší částka, při které vzniká nárok na státní příspěvek. Maximální výše příspěvku není stanovena. Příspěvky jsou vedeny na individuálním účtu účastníka, investovány penzijním fondem (pouze dle přísných pravidel stanovených v zákoně) a zhodnocovány připsováním výnosů z hospodaření penzijního fondu. [79]

Zákon povoluje i možnost, že za účastníka platí příspěvky třetí osoba. Třetí osobou se rozumí zaměstnavatel, rodiče, příbuzní či další osoby. Tuto skutečnost je nutno předem oznámit penzijnímu fondu. Kromě příspěvků zaměstnavatele jsou příspěvky třetích osob posuzovány stejně jako příspěvky účastníka.

Výši příspěvku lze v průběhu spoření měnit, v závislosti na aktuální finanční situaci účastníka. Kromě snížení či zvýšení příspěvku lze zažádat i o odklad placení nebo o přerušení placení. Doba, na kterou bylo placení přerušeno, se pak nezapočítává do pojištěné doby. Účastník má také nárok na převedení částky na svém individuálním účtu k jinému penzijnímu fondu. [53]

Státní příspěvek

K řádně a včas placeným příspěvkům vzniká účastníkovy nárok na státní příspěvek k penzijnímu připojištění, který je dále zhodnocován stejným způsobem jako účastnické příspěvky. Za včas zaplacený příspěvek je považován ten, který je připsán na účet penzijního fondu do konce kalendářního měsíce, na který se platí. Státní příspěvek se ale neposkytuje k příspěvkům placeným zaměstnavatelem. Pokud má občan sjednaných více penzijních připojištění současně, nárok na státní příspěvek vzniká jen u jedné smlouvy. [53] [79]

Státní příspěvky jsou připisovány měsíčně a jejich výše jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka 3: Výše státních příspěvků na penzijní připojištění

Účastnický příspěvek (měsíční)	Státní příspěvek (měsíční)
100 Kč až 199 Kč	50 Kč + 40% z částky nad 100 Kč
200 Kč až 299 Kč	90 Kč + 30% z částky nad 200 Kč
300 Kč až 399 Kč	120 Kč + 20% z částky nad 300 Kč
400 Kč až 499 Kč	140 Kč + 10% z částky nad 400 Kč
500 Kč a více	150 Kč

Zdroj: [79]

V souvislosti se státními příspěvky na penzijní připojištění se uvažuje o změně podmínek pro získání nároku. Změny ve státních příspěvcích jsou vyhrazeny v zákoně. Minimální výše příspěvku by měla zůstat na 100 Kč, ale nejnižší státní příspěvek by bylo možné získat až se vkladem ve výši 300 Kč. Následující tabulka ukazuje navrhované zpřísnění přiznání státních příspěvků, které zatím nevstoupilo v platnost, ovšem v souvislosti s důchodovou reformou lze v nejbližších letech očekávat změny tímto směrem. [47]

Tabulka 4: Navrhované změny ve státním příspěvku na penzijní připojištění

Účastnický příspěvek (měsíční)	Státní příspěvek (měsíční)
300 Kč až 399 Kč	50 Kč + 40% z částky nad 300 Kč
400 Kč až 499 Kč	90 Kč + 30% z částky nad 400 Kč
500 Kč až 599 Kč	120 Kč + 20% z částky nad 500 Kč
600 Kč až 699 Kč	140 Kč + 10% z částky nad 600 Kč
700 Kč a více	150 Kč

Zdroj: [47]

Daňové odpočty

Účastník penzijního připojištění může využít i další formu státní podpory, a to daňové odpočty. Od základu daně lze odečíst příspěvek zaplacený účastníkem v celkové výši nejméně 6 000 Kč a nejvíce 12 000 Kč za kalendářní rok. Do odpočtu se nezahrnuje příspěvek zaměstnavatele. Při výplatě odbytného však nárok na tento odpočet zaniká a účastník musí zpětně zdanit jako příjem již uplatněné odpočty v minulosti. [83]

Daňové odpočty uplatňují zaměstnanci při ročním vyúčtování zaplacených záloh daně a osoby samostatně výdělečně činné v daňovém přiznání. Aby účastník získal nárok na daňové zvýhodnění, musí měsíčně odvádět do penzijního fondu více než 500 Kč. V tabulce jsou uvedeny různé možnosti daňových odpočtů při různých měsíčních příspěvcích.

Tabulka 5: Závislost daňového odpočtu na výši příspěvků na penzijní připojištění

účastnický příspěvek (měsíční)	účastnický příspěvek (za rok)	daňový odpočet (roční)
500 Kč	6 000 Kč	0 Kč
1 000 Kč	12 000 Kč	6 000 Kč
1 500 Kč	18 000 Kč	12 000 Kč
2 000 Kč	24 000 Kč	12 000 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky vyplývá, že z pohledu daňové optimalizace je pro účastníka nejlepší odvádět měsíční příspěvek ve výši 1 500 Kč. Získá tak maximální státní příspěvek 150 Kč a maximální odpočet od základu daně ve výši 12 000 Kč ročně. Při sazbě daně z příjmů 15 % činí čistá úspora 1 800 Kč za rok.

Příspěvky zaměstnavatele

Daňové zvýhodnění mohou uplatňovat i zaměstnavatelé, kteří přispívají svým zaměstnancům na penzijní připojištění, a to částkou až ve výši 24 000 Kč ročně. Do této částky se ale započítávají i příspěvky na soukromé životní pojištění zaměstnance. Tento příspěvek je při výplatě penze pro účastníka osvobozen od daně z příjmů. Nepodléhá ani platbám na sociální a zdravotní pojištění a z tohoto důvodu bývá jak pro zaměstnance, tak pro zaměstnavatele výhodnější než zvýšení platu ve stejné výši. Příspěvky zaměstnavatele nad tento limit již nejsou osvobozeny od daně z příjmů a zaměstnavatel je nemůže uplatnit jako daňový náklad. Podmínkou daňové uznatelnosti je také smluvní nárok zaměstnance na příspěvek, jež se dokládá např. kolektivní smlouvou, pracovní smlouvou nebo vnitřním předpisem. [75] [83]

Penzijní připojištění ovlivnila i novela zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, která vstoupila v platnost 1. 8. 2009. Mezi změny, které se dotkly penzijního připojištění, patří možnost fondu zpoplatnit přechod k jinému penzijnímu fondu nebo předčasné ukončení smlouvy (týká se odbytného) ve výši až 800 Kč. To se však týká pouze smluv, které běží méně než pět let.

Významnější změnou byl zákaz zaměstnavatele ovlivňovat zaměstnance při výběru penzijního fondu. Pokud se tedy zaměstnavatel rozhodne svým zaměstnancům poskytovat příspěvek k penzijnímu připojištění, nesmí si jako podmínku stanovit konkrétní penzijní fond, se kterým bude uzavřena smlouva, výběr penzijního fondu je plně v kompetenci zaměstnance. [46]

Penzijní fondy

V současnosti působí na českém trhu deset penzijních fondů. Nejvíce účastníků spoří v Penzijním fondu České pojišťovny, který získal více než čtvrtinu trhu. Z důvodu velkého omezení ze strany zákona investují penzijní fondy konzervativně. V roce 2009 uložily penzijní fondy více než čtyři pětiny svých aktiv do dluhopisů, přes 10 %

na termínované vklady a účty a pouze 2,9 % tvořily investice do podílových fondů a 1,5 % do akcií. Následující tabulka uvádí přehled výnosů připisovaných účastníkům jednotlivých fondů v letech 2008 a 2009. [41] [45]

Tabulka 6: Připisované výnosy penzijních fondů v letech 2008 a 2009 (v %)

Penzijní fond	2008	2009
AEGON PF	3,50	2,10
Allianz PF	3,00	3,00
AXA penzijní fond	0,00	2,00
ČSOB PF Progres	0,02	1,00
ČSOB PF Stabilita	0,05	1,37
Generali PF	2,00	2,40
ING penzijní fond	0,04	0,10
PF České pojišťovny	0,20	1,20
PF České spořitelny	0,40	1,28
PF Komerční banky	0,58	0,24

Zdroj: [78]

Z tabulky vidíme, že výnosy se značně liší v závislosti na penzijním fondu. V uvedených letech se pohybovaly od 0 do 3,5 %.

Na závěr této podkapitoly shrneme výhody a nevýhody penzijního připojištění.

Výhody:

- + státní příspěvek
- + daňové odpočty
- + příspěvek zaměstnavatele
- + garance kladného nebo nulového zhodnocení
- + nízké riziko
- + státní dohled
- + flexibilita plateb
- + možnost volby způsobu výplaty penze

Nevýhody:

- středně až dlouhodobý horizont spoření
- nízký výnos
- nízká likvidita
- nemožnost volby investiční strategie
- zdanění výnosů
- při předčasném ukončení ztráta daňových odpočtů

6.1.2 Životní pojištění

Životní pojištění je druhým nejpoužívanějším finančním produktem v dobrovolném pilíři důchodového systému. Přestože je podstata pojištění založena na eliminaci negativních důsledků nahodilosti (v případě životního pojištění jsou myšlena zejména životní rizika spojená s újmou na zdraví či úmrtím, ztrátou výdělečné schopnosti živitele a následným ekonomickým dopadem na rodinu), lze životní pojištění stejně dobře použít i k přípravě na důchod. Tato forma je podporována také státem, který umožňuje daňové odpočty.

Můžeme definovat dva základní obsahy životního pojištění. Prvním je poskytnutí jistoty, že v případě nepříznivé životní události bude rodina pojištěného finančně zabezpečena. Druhý aspekt nabývá na významu ve chvíli, kdy se pojištěný ve zdraví dožije sjednaného konce pojištění. V tomto případě je mu vyplacena dohodnutá pojistná částka.

Ke splnění obou aspektů jsou v životním pojištění nejčastěji kombinovány dvě složky, a to riziko smrti (jedná se o jev jistý s nejistým okamžikem realizace rizika) a dožití se určeného věku, při jehož dosažení je vyplacena sjednaná pojistná částka. Právě zmíněná druhá složka může sloužit k vytvoření finančního zajištění na důchod. V tomto případě pak životní pojištění získává povahu specifického nástroje kolektivního investování. V současnosti se stala těžištěm inovace a rozvoje produktové nabídky životních pojištění jeho spořicí složka. Jedná se tedy ve většině případů o produkt kombinující pojistnou a spořicí složku. [5]

Hlavní právní úpravu oblasti životních pojištění představuje zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví, zákon č. 39/2004 Sb., kterým se mění zákon

č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě. Příloha č. 1 zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví uvádí následující odvětví životního pojištění:

- pojištění pro případ smrti; pojištění pro případ dožití; pojištění pro případ dožití nebo smrti; pojištění spojených životů; životní pojištění s vrácením pojistného⁵
- satební pojištění nebo pojištění prostředků na výživu dětí
- důchodové pojištění
- pojištění dle předchozích bodů spojené s investičním fondem
- kapitalizace
- pojištění pro případ úrazu nebo nemoci, je-li doplňkem pojištění podle předchozích bodů. [82]

Za technické parametry životního pojištění jsou považovány věk pojištěného, pojistná doba, doba placení pojistného (může se lišit od pojistné doby např. v důsledku vzniku pojistné události), druh pojistné události, výše pojistné částky a případně i zdravotní stav pojištěné osoby. Pojistné je hrazeno v pravidelných splátkách nebo jednorázovým vkladem. [5]

Využití životního pojištění je poměrně široké, může například sloužit i jako záruka zaplacení úvěrů (nejčastěji hypotečních úvěrů) v případě smrti dlužníka. Mluvíme o tzv. vinkulaci ve prospěch poskytovatele úvěru (banky, stavební spořitelny atd.) nebo jiného věřitele. Pokud dojde ke smrti pojištěného, z pojistného jsou v první řadě uhrazeny nároky věřitele.

Životní pojištění lze dělit dle různých hledisek. Jedním z možných členění je členění na pojištění riziková a pojištění rezervotvorná.

Rizikové pojištění je pojištění, u kterého není jisté, zda dojde k pojistné události spojené s výplatou pojistné částky. V rámci životních pojištění se jedná pouze o dočasná pojištění pro případ smrti. V tomto případě není vytvářena rezerva pro každé jednotlivé pojištění. Lze jej sjednat na stejnou částku po celou dobu trvání pojištění, nebo na klesající pojistnou částku. Výhodou je nízké pojistné, ale v případě,

⁵ Pojištěním pro případ dožití je myšleno dožití se stanoveného věku sjednaného v pojistné smlouvě.

že nenastane pojistná událost, pojistné skončí uplynutím pojistné doby bez výplaty jakékoli částky. Rizikové pojištění tedy nelze použít k finanční přípravě na stáří.

U **rezervotvorného pojištění** se naopak, jak už název napovídá, vytváří rezerva z pojistné složky. Existence rezervy určené na pojistné plnění je podmíněna faktem, že u těchto typů pojištění dojde k výplatě pojistného vždy. V případě rezervotvorného pojištění mluvíme o smíšeném pojištění, které může mít následující základní podoby:

- pojištění pro případ smrti nebo dožití
- samostatné pojištění pro případ dožití
- trvalé pojištění pro případ smrti. [20]

Často se můžeme setkat s trochu odlišným dělením životního pojištění, a to na rizikové, kapitálové a investiční. Rizikové životní pojištění již bylo popsáno výše a z hlediska financování doplňkového důchodového pilíře nelze tento druh pojištění použít. Zbylé dva druhy, které budou podrobněji popsány dále, jsou rezervotvorným pojištěním a pojištěný získává určitý podíl na zisku pojišťovny. Lze je tedy použít i ke zhodnocování finančních prostředků a navíc uplatnit i daňová zvýhodnění. [20]

Daňové odpočty

Právní úprava daňových odpočtů je velmi podobná penzijnímu připojištění. Podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů si může každý občan odepsat od základu daně příspěvek zaplacený na soukromé životní pojištění⁶ až do výše 12 000 Kč ročně, a to dohromady ze všech životních pojištění, které má uzavřené. Toto daňové zvýhodnění se netýká rizikového pojištění, pouze rezervotvorných životních pojištění. Zákon dále neumožňuje uplatňovat daňové odpisy z částek hrazených na úrazové pojištění, pojištění závažných onemocnění nebo pojištění zproštění od placení, i kdyby tato pojištění byla součástí pojistné smlouvy.

Podmínkou uplatnění odpočtu je smlouva sjednaná nejméně na dobu 60 kalendářních měsíců a výplata pojistného plnění (důchodu nebo jednorázového plnění) nejdříve v roce dosažení 60 let věku. Další nutnou podmínkou je minimální pojistná částka, která činí:

⁶ Soukromým životním pojištěním se rozumí pojištění pro případ dožití, pojištění pro případ smrti nebo dožití a důchodové pojištění. [20]

- u smluv s pojistnou dobou 5-15 let 40 000 Kč
- u smluv s pojistnou dobou 15 let a výše 70 000 Kč
- u důchodového pojištění je za minimální pojistnou částku považováno odpovídající jednorázové plnění při dožití.

Stejně jako u penzijního připojištění nárok na daňové odpočty zaniká s předčasným ukončením smlouvy a výplatou odkupného. Pojištěný je pak povinen zpětně zdanit jako příjem již uplatněné minulé odpočty. [57] [83]

Příspěvky zaměstnavatele

Na životní pojištění může rovněž přispívat zaměstnavatel svým zaměstnancům. Zaměstnavatel má také nárok na daňové odpočty, a to až ve výši 24 000 Kč ročně. Z dané částky neodvádí zaměstnavatel sociální ani zdravotní pojištění. Jak již bylo zmíněno v kapitole o penzijním připojištění, do této částky se započítávají i příspěvky na penzijní připojištění zaměstnance.

Za příjmy z kapitálového majetku, které se daní dle § 8 zákona o daních z příjmů sazbou 15 %, se považuje plnění ze soukromého životního pojištění snižené o zaplacené pojistné. Dani z příjmů tedy podléhají pouze výnosy z životního pojištění, nikoli zaplacené pojistné. V případě plnění ve formě dohodnutého důchodu se za základ daně považuje plnění z pojištění snižené o zaplacené pojistné rovnoměrně rozdělené na období pobírání důchodu.

Ve chvíli, kdy se klient rozhodne předčasně ukončit smlouvu, je mu vyplaceno tzv. odkupné, které tvoří základ daně, ale nesnižuje se o příspěvky zaplacené zaměstnavatelem po 1. 1. 2001, ani o zaplacené pojistné, které bylo dříve uplatněno v souvislosti s jiným příjmem z pojištění osob (nejedná se o pojistné plnění a nezakládá zánik smlouvy). [83]

Dále se budeme podrobněji zabývat jednotlivými typy rezervotvorných životních pojištění.

Kapitálové životní pojištění

Kapitálové životní pojištění se uzavírá jako pojištění smíšené, pro případ smrti nebo dožití, nebo jako pojištění pouze pro případ dožití. Pojistná částka může být zvolena ve stejné výši pro obě rizika, nebo jako dvě odlišné pojistné částky. Podstata kapitálového životního pojištění spočívá v garantovaném minimálním zhodnocení prostředků a nemožnosti aktivně ovlivňovat tvorbu kapitálové hodnoty, čili výnosu. Je také garantována pojistná částka pro případ smrti i dožití. [20] [57]

Garantované zhodnocení odpovídá tzv. **technické úrokové míře**, kterou zákon definuje jako „*zaručený podíl na výnosech z finančního umístění v životním pojištění*“⁷. Představuje tedy takové zhodnocení rezervy životního pojištění, na které má pojištěný smluvní nárok. Je třeba si uvědomit, že technická úroková míra nepředstavuje garantované zhodnocení částky zaplaceného pojistného, ale garantovaný podíl na zhodnocení aktiv, jejichž zdrojem jsou technické rezervy pojišťovny⁸. Maximální výše technické úrokové míry je vyhlášována ve Věstníku České národní banky, aktuálně činí 2,5 %. Po celou dobu trvání pojištění je garantována technická úroková míra platná v den sjednání pojištění, nebere se v potaz aktuální situace na kapitálovém trhu. [59] [33] [61]

Část zaplaceného pojistného slouží k úhradě nákladů na krytí pojistné ochrany a k úhradě poplatků. Ze zbývajících částí je tvořena rezerva pojištění. V případě úmrtí pojištěného je obmyšlené osobě vyplacena sjednaná pojistná částka. V případě dožití je pojištěnému vyplacena sjednaná pojistná částka navýšená o podíly na výnosech. Kapitálové životní pojištění má parametry dlouhodobého produktu, neboť pro maximalizaci zhodnocení se doporučuje doba trvání deset let a více. Prostředky vložené do tohoto typu životního pojištění jsou reálně úročené v rozmezí 2 % až 2,4 % p.a., což je úročení, které z dlouhodobějšího hlediska pouze vyrovnává inflaci.

Kapitálové životní pojištění je spojeno s následujícími výhodami a nevýhodami.

⁷ Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů, §2, ods. (1), písm. x).

⁸ Technické rezervy představují souhrn závazků pojišťovny vůči pojištěným. Pojišťovny tvoří rezervy v přiměřené výši a prostředky na nich zhodnocují investováním tak, aby byly schopné dostát svým závazkům vůči klientům. [61]

Výhody:

- + garantovaná pojistná částka pro případ smrti nebo dožití
- + garantované minimální zhodnocení finančních prostředků (technická úroková míra)
- + daňové odpočty
- + příspěvek zaměstnavatele
- + velký rozsah pojistné ochrany díky možnosti připojištění

Nevýhody:

- dlouhodobý horizont spoření
- nízký výnos
- nemožnost volby investiční strategie
- nemožnost libovolně měnit nastavení pojištění
- poplatky pojišťovně
- zdanění výnosů
- při předčasném ukončení ztráta daňových odpočtů. [57]

Investiční životní pojištění

V současné době získává stále více na popularitě druhý typ rezervotvorného pojištění, investiční životní pojištění. Sjednává se jako pojištění pro případ smrti a dožití s výplatou pojistné částky v případě smrti nebo při dožití se konce pojištění.

Hlavním rozdílem oproti kapitálovému pojištění je možnost volby investiční strategie, což znamená možnost aktivního ovlivňování spořicí složky, a realizace vyšších výnosů. Zhodnocení prostředků a pojistná částka při dožití však nejsou nijak garantovány, výsledný výnos závisí na výsledcích investování a může teoreticky nabývat i negativních hodnot. Investiční riziko je zcela na straně klienta. Investiční životní pojištění je tedy spojeno s vyšším rizikem než kapitálové. Pojistná částka pro případ smrti je garantována.

Investiční životní pojištění je sjednáváno na určitou dohodnutou dobu, nebo do určitého věku. Pojištěný si může zvolit vzájemný poměr mezi výší rizikového pojištění, kterému odpovídá pojištění pro případ smrti, a výší investice, čili částky investované na výplatu v době dožití. Poměr rozdělení investiční složky mezi nabízené

investiční fondy, které představují různé investiční strategie, jinými slovy různý poměr výnos - riziko, je také plně v kompetenci klienta. [20]

Základní **typy fondů**, do kterých může klient investovat v rámci investičního životního pojištění, mají nejčastěji následující podobu:

- akciový fond
- dluhopisový fond (státní, municipální, bankovní a podnikové dluhopisy)
- peněžní fond (krátkodobé cenné papíry)
- fond státních cenných papírů
- fond cizích měn
- smíšené fondy (kombinace finančních instrumentů). [4]

Odváděné pojistné je pojišťovnou dle aktuálního kurzu přeměněno na tzv. podílové jednotky, které jsou vedeny na individuálním účtu klienta. Podílové jednotky jsou pak umísťovány v jednotlivých investičních fondech v poměru určeném klientem. Strhávány jsou jednotky na krytí pojistné ochrany (úhradu rizikové složky) a na úhradu poplatků. Po uplynutí sjednané doby pojištění obdrží klient aktuální hodnotu svých podílových jednotek, která může mít formu jednorázové výplaty nebo pravidelného důchodu. V případě smrti je obmyšlené osobě vyplacena sjednaná pojistná částka a aktuální hodnota podílových jednotek. [20] [57]

Opět se jedná o dlouhodobý finanční produkt, minimální doba trvání pojištění je doporučována deset let až patnáct, podobně jako u kapitálového pojištění. Dlouhodobý časový horizont je u tohoto pojištění výhodný z důvodu kolísání výnosů z investičních fondů, do kterých je investováno. Investiční životní pojištění představuje vhodný produkt k přípravě prostředků na důchod zejména pro mladší generace, a to díky možnosti vyššího zhodnocení v dlouhodobém horizontu, který koresponduje s délkou produktivního věku.

Výhody a nevýhody investičního životního pojištění můžeme shrnout následovně.

Výhody:

- + vyšší výnosy
- + volba poměru mezi rizikovým pojištěním a investicí
- + volba investiční strategie a možnost ji měnit
- + možnost změny výše pojistného určeného na investování v průběhu pojištění
- + možnost částečného čerpání prostředků v průběhu pojištění
- + daňové odpočty
- + příspěvky zaměstnavatele
- + velký rozsah pojistné ochrany díky možnosti připojištění

Nevýhody:

- dlouhodobý horizont spoření
- není garance výše výnosů ani pojistná částka při dožití
- vyšší riziko (výnosy mohou být i záporné)
- poplatky pojišťovně
- zdanění výnosů
- při předčasném ukončení ztráta daňových odpočtů. [20] [57]

V rámci životních pojištění jsou někdy uváděny i další typy pojištění. Jedním z nich je **variabilní (univerzální, flexibilní) životní pojištění**, ze kterého se později vyvinulo investiční pojištění. Jedná se o jakousi variantu mezi kapitálovým a investičním životním pojištěním.

Nabízí možnost platby proměnlivého pojistného a od klasického kapitálového pojištění se liší zejména větší variabilitou, a to jak pojistného krytí (poměr pojistné a spořicí složky), tak parametrů pojištění (dočasné přerušení placení, změny ve výši pojistného apod.). Nabízí také možnost čerpat část hodnoty pojištění již v průběhu trvání pojištění bez nutnosti jeho zániku a možnost kdykoli vložit mimořádné pojistné.

Rozdíl oproti kapitálovému životnímu pojištění dále spočívá v tom, že klientovi pojišťovna vede individuální účet a není zde garance výše částky při dožití. Shodně s kapitálovým pojištěním však garantuje minimální zhodnocení individuálního účtu odpovídající technické úrokové míře, která platila v době uzavření smlouvy. Výjimku

tvorí mimořádné pojistné, jehož zhodnocení se odvíjí od technické úrokové míry platné v okamžiku vložení mimořádného pojistného. [35]

Další typ představuje **důchodové pojištění**, které je někdy považováno za variantu kapitálového životního pojištění se zvláštním pojistným plněním. V důchodovém pojištění je předem sjednána pevná výše vyplácené doživotní renty po dosažení sjednaného věku. Většina produktů však umožňuje i volbu jednorázové výplaty. V souvislosti s prodlužující se průměrnou délkou života ale došlo k výraznému omezení nabídky tohoto pojištění na pojistném trhu. [20] [35]

Důchodové pojištění nabízí širší ochranu při plné invaliditě zproštěním od placení pojistného a zejména možností sjednání dočasného důchodu. Rozdíl oproti penzijnímu připojištění spočívá v tom, že výplata důchodu v případě pojistné události nezávisí na výši zaplaceného pojistného, ale na sjednané pojistné částce. V praxi je tak při nároku na invalidní důchod tento důchod vyplácen ve sjednané výši po libovolně dlouhou dobu a v momentě dosažení důchodového věku pokračuje výplata doživotního základního důchodu. Pro srovnání, u penzijního připojištění je vyplacena pouze hodnota individuálního účtu (vložené příspěvky + státní příspěvky + zhodnocení) a po jejím vyčerpání plnění penzijního fondu končí. [20]

V následující tabulce jsou stručně uvedeny základní parametry zmíněných typů životních pojištění.

Tabulka 7: Srovnání parametrů základních typů životních pojištění

Parametry	Typy životních pojištění				
	rizikové	kapitálové	investiční	variabilní	důchodové
Krytí rizika (smrti)	☑	☑	☑	☑	☒
Tvorba kapit. hodnoty	☒	☑	☑	☑	☑
Aktiv. ovlivňování výnosu	☒	☒	☑	☒	☒
Garantované zhodnocení	☒	☑	☒	☑	☑
Flexibilita	☒	☒	☑	☑	☒
Daňové odpočty	☒	☑	☑	☑	☑

Zdroj: [57]

6.1.3 Podílové fondy

Další možností finanční přípravy na důchod, v posledních letech stále více diskutovanou, je kolektivní investování prostřednictvím podílových fondů.

Problematika podílových fondů je ošetřena v zákoně č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování a řídí se také zákonem č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu. Kolektivní investování je v zákoně o kolektivním investování definováno jako shromažďování peněžních prostředků vydáváním podílových listů podílového fondu nebo upisováním akcií investičního fondu.

Fond kolektivního investování může představovat investiční nebo podílový fond, oba ke své činnosti potřebují povolení ČNB. **Investiční fond** bývá také označován jako uzavřený investiční fond. Jedná se o právnickou osobu s neveřejnou nabídkou akcií založenou na dobu určitou (nejde-li o fond kvalifikovaných investorů), maximálně na deset let. Peněžní prostředky fond shromažďuje upisováním akcií.

Podílový fond, na rozdíl od investičního, nemá právní subjektivitu a je vždy založen a spravován investiční společností jejím jménem a na účet podílníků (vlastníků podílových listů). Peněžní prostředky shromažďuje investiční společnost vydáváním podílových listů. Podílový list je cenný papír představující podíl podílníka na majetku podílového fondu. Podílový fond je tedy souborem majetku náležící všem podílníkům, a to v poměru dle vlastněných podílových listů. Může být otevřený nebo uzavřený.

Dále se budeme zabývat pouze investováním v otevřených podílových fondech. U těchto fondů není omezen počet vydávaných podílových listů. S podílovými listy se pojí právo na jejich odkoupení investiční společností na žádost vlastníka, a to za částku rovnající se jejich aktuální hodnotě, případně sníženou o srážku uvedenou ve statutu fondu. Hodnotu portfolia fondu lze zjistit z jeho kurzu. [81]

Podílové fondy jsou řešením pro nezkušené investory, kteří se nechtějí pouštět do investování „na vlastní pěst“ a raději svěří své prostředky do rukou fondů, které dále investují a obhospodařují svěřený majetek na principu rozložení rizika (je investováno do velkého počtu různých cenných papírů). Výběr konkrétních cenných papírů z kapitálového trhu obstarávají za podílníky manažeři fondu. Manažer fondu je při investování omezován zákonem (jsou stanoveny limity pro držbu cenných papírů od jednoho subjektu), což má zajistit omezení rizika ztrát podílníků. Otevřené podílové fondy zajišťují investorům přístup k informacím o aktuální hodnotě investice, možnost

kdykoli investici prodat, možnost kdykoli vložit další prostředky a vložené prostředky dále zhodnocovat. [17] [56]

Hodnota podílových listů neustále kolísá v závislosti na změnách hodnoty majetku fondu. Obecně platí, že vyšší výnosy jsou podmíněny delším časovým horizontem investice. Čím delší doba investice, tím větší riziko si také může investor dovolit. Výše výnosu je dána rozdílem mezi nákupní a prodejní cenou podílového listu a poplatky fondu. Poplatky mohou být trojího druhu:

- vstupní poplatek (při nákupu podílových listů)
- správní poplatek (průběžně)
- výstupní poplatek (při prodeji podílových listů).

Vstupní poplatek se odvozuje od investované částky a bývá u většiny investičních společností nejvyšší. Jeho výše se mění dle typu fondu (čím rizikovější fond, tím vyšší poplatek) a pohybuje se v rozmezí 1 až 6 % z investované částky. Poplatek za správu si investiční společnosti účtují nejčastěji v rozmezí 0,5 až 2 %. Výstupní poplatek není u drtivé většiny fondů účtován. [56]

Informace o konkrétním podílovém fondu je možné získat z tzv. statutu fondu, prospektu, který musí podílový fond ze zákona vydávat. Jedná se o dokument obsahující informace o investiční strategii, výši poplatků, správci fondu apod.

Podílové fondy lze dělit podle různých hledisek. Z hlediska distribuce zisku rozlišujeme dva typy fondů:

- **výnosové fondy** – v pravidelných intervalech vyplácejí výnosy (dividendy)
- **růstové fondy** – výnosy reinvestují. [23]

Na základě struktury portfolia a investiční strategie členíme otevřené podílové fondy na následující základní typy:

- **fondy peněžního trhu** – nejnižší riziko; doporučený minimální investiční horizont šest měsíců
- **dluhopisové fondy** – minimálně dvě třetiny portfolia investovány do dluhopisů; podíl akcií maximálně ve výši jedné desetiny všech aktiv; výnosy těsně spjatý s pohybem úrokových sazeb; doporučený minimální investiční horizont dva roky

- **akciové fondy** – nejvyšší výnos; nejvyšší riziko; nejvyšší krátkodobé výkyvy cen fondů; minimálně dvě třetiny aktiv investovány na akciovém trhu; doporučený minimální investiční horizont pět let
- **smíšené (balancované) fondy** – investice do různých druhů aktiv; nejsou stanoveny limity pro podíl jednotlivých investičních instrumentů; struktura portfolia se mění dle situace na trhu; doporučený minimální investiční horizont tři roky
- **fondy fondů** - minimálně dvě třetiny majetku investovány do podílových listů nebo akcií jiných podílových fondů; zdvojení poplatků; doporučený minimální investiční horizont tři roky
- **garantované (zajištěné) fondy** – garance návratnosti části nebo celé investice nebo minimální garantovaný výnos; nižší riziko; nižší výnos. [23]

Zisky z investování do podílových fondů nepodléhají zdanění, pokud je splněna zákonná podmínka, že doba mezi nákupem a prodejem cenných papírů (v našem případě podílových listů) přesáhne dobu šesti měsíců. [83]

Na českém trhu si může zájemce vybrat ze stovek fondů, které se liší investičním zaměřením, rizikem a investičním horizontem. Většina z nich je přístupná i drobným investorům, neboť minimální vklady začínají již na 500 Kč. Investování lze provádět pravidelně nebo jednorázově. [56]

Na závěr kapitoly shrneme výhody a nevýhody investování v podílových fondech.

Výhody:

- + zajímavé výnosy
- + vysoká likvidita
- + daňové osvobození výnosů
- + diverzifikace rizika
- + výběr z mnoha investičních strategií
- + profesionální správa portfolia

Nevýhody:

- vklady nejsou pojištěny
- vyšší riziko
- není garantována výše výnosů ani návratnosti vložené částky
- kolísání hodnoty podílových listů
- poplatky
- časový horizont výrazně ovlivňuje investici
- měnové riziko u zahraničních fondů

6.1.4 Stavební spoření

Přestože stavební spoření není primárně určeno ke spoření na důchod, lze jej použít jako spořicí produkt, který může představovat jednu z variant finanční přípravy na stáří. Objevují se dokonce i návrhy, že by stavební spoření mohlo tvořit čtvrtý pilíř důchodového systému. V současnosti však tyto návrhy netvoří stěžejní bod chystané důchodové reformy. [36]

Hlavní výhody stavebního spoření spočívají v možnosti získat relativně levný úvěr určený k financování bydlení a ve výhodných podmínkách neúčelového spoření. Právě tohoto druhého aspektu lze využít při přípravě prostředků na důchod.

V České republice je problematika stavebního spoření upravena zákonem č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření. Stavební spoření může být provozováno pouze stavební spořitelnou, čili bankou, která získala bankovní licenci na stavební spoření. V současnosti na našem trhu působí pět stavebních spořitel. [21] [80]

Stavební spoření představuje kombinovaný produkt, který spojuje spořicí produkt, nabízející navíc možnost získání státní podpory, s účelovým úvěrem na bydlení. Dále se budeme zabývat stavebním spořením z pohledu spořicího produktu, který slouží ke zhodnocování prostředků a který společně se státní podporou vytváří zajímavou variantu i pro zhodnocování finančních prostředků určených k čerpání ve stáří. Klient, který si založí stavební spoření, není povinen z něj čerpat úvěr, záleží

na jeho individuálním rozhodnutí. Úvěrová složka stavebního spoření však není relevantní v souvislosti s tématem práce, proto se jí dále zabývat nebudeme.

Výhodnost spoření je dána státní podporou, samotné úrokové sazby nepatří mezi nejzajímavější na trhu. Úroková sazba je stanovena ve smlouvě a je platná po celou dobu trvání stavebního spoření⁹. Stavební spořitelny obecně nabízejí několik úrokových tarifů. Základní dva tarify představují:

- **spořicí tarif** – vyšší úročení spoření, vyšší úročení případného úvěru
- **úvěrový tarif** – nižší úročení spoření, nižší úročení případného úvěru. [64]

Úročení vkladů ve spořicích tarifech se u všech stavebních spořitelén působících na našem trhu pohybuje v rozmezí 2 až 2,2 %. [65]

Cílová částka

Smlouva o stavebním spoření se uzavírá na tzv. cílovou částku, kterou lze chápat jako celkovou částku, kterou bude mít klient při splnění podmínek k dispozici na bytové potřeby. Nejedná se o částku, kterou musí účastník nutně dosáhnout pouze svými úsporami a státní podporou. Část cílové částky může představovat čerpaný úvěr. Cílovou částku lze tedy vymezit jako součet vkladů, státní podpory, úroků z vkladů a státní podpory a úvěru ze stavebního spoření snížený o daň z příjmů z úroků a poplatky. [64]

Pokud si klient nebude brát úvěr, nemusí ani dosáhnout celé výše cílové částky. Podmínkou výplaty úspor včetně státních dotací je trvání smlouvy alespoň šest let. Výpovědní doba trvá tři měsíce. Dříve než po uplynutí šesti let jsou peníze k dispozici jen v případě čerpání úvěru. Nárok na přiznání státní podpory pak vzniká za podmínky, že úvěr ze stavebního spoření a uspořené částka budou použity na bytové potřeby. Pokud se přesto klient rozhodne ukončit smlouvu dříve a bez čerpání úvěru, přijde o státní dotace a často musí zaplatit i sankci za předčasné ukončení. [80]

⁹ Ke změně úrokové sazby může dojít ve speciálních případech, např. jednostranně ze strany stavební spořitelny v případě, že klient nepřijme nabídku na poskytnutí úvěru, na který má nárok, a smlouva trvá nejméně šest let, nebo při změnách cílové částky spojené se změnou tarifu, se kterou klient souhlasí. [80]

Státní podpora

Občan může uzavřít libovolný počet stavebních spoření, ale státní podporu lze čerpat pouze na jednu smlouvu. Státní podpora se stanoví jako procento z uspořené částky v příslušném kalendářním roce a vždy je stanovena maximální výše této částky, která se bere v potaz při výpočtu státní podpory. Její výše se v minulosti již několikrát změnila. Nejvýhodnější byly smlouvy uzavřené před rokem 2004, u kterých maximální státní podpora na jeden rok činila 25 % z 18 000 Kč. Na smlouvy založené v roce 2004 a později bylo možné čerpat státní podporu až 15 % z 20 000 Kč za rok. Od roku 2011 však došlo ke sjednocení nejvyšší státní podpory pouze na 10 % z částky 20 000 Kč za rok, a to u všech smluv bez ohledu na dobu uzavření. Jedná se o změnu, která postihla všechny smlouvy retroaktivně. [64] [80]

Z důvodu úsporných opatření vlády prodělalo stavební spoření několik zásadních parametrických změn. Vedle již zmíněného snížení státní podpory, byla zavedena výjimečná srážková daň ve výši 50 % na státní podpory, na které vznikl nárok za rok 2010, která se dotkla všech smluv. Tato srážková daň však byla zpětně zrušena Ústavním soudem. Dodatečně tak bude účastníkům stavebního spoření vyplacena sražená polovina státní podpory. [34]

Další významnou změnou, která vstoupila v platnost začátkem roku 2011, je zrušení osvobození úroků z vkladů. Výnosy ze stavebního spoření připsané v roce 2011 a později tak nově podléhají 15 % dani z příjmů. Vláda v dalších letech navíc plánuje prosazení účelovosti nejen u úvěrů, jak je tomu již dnes, ale i u vkladů, čili spořicí složky stavebního spoření. [60]

Nevýhodou stavebního spoření představuje fakt, že k zachování výhodnosti spořicího produktu (připsání státní podpory), je nutná délka trvání smlouvy nejméně šest let.

Dalším aspektem, který stavební spoření prodražuje, jsou poplatky. Setkáváme se s poplatky dvojího druhu:

- vstupní poplatek
- poplatky za vedení účtu.

Vstupní poplatek je placen jednorázově a je odvozován z cílové částky. Jeho výše je stanovena jako 1 % z cílové částky. U některých stavebních spořitelén je vstupní poplatek shora limitován. Výdaj v podobě vstupního poplatku lze však snížit či zcela

eliminovat využitím častých akčních nabídek, které nabízejí stavební spořitelny. Při správném načasování uzavření smlouvy a splnění podmínek dané akce je možné dosáhnout toho, že stavební spořitelna klientovi část či dokonce celý vstupní poplatek vrátí. Poplatky za vedení účtu se pohybují okolo 300 Kč ročně.

V případě, že použijeme stavební spoření jako spořicí produkt, při 2 % úročení vkladů a státní podpoře ve výši 10 % z ročních vkladů, bude celkový čistý výnos činit zhruba 5 % z vložené částky. Při ročních úložkách ve výši 20 000 Kč bude po šesti letech hodnota účtu činit přibližně 140 000 Kč. Vyšší roční úložky než 20 000 Kč již nejsou tolik výhodné, protože z nich neplyne státní podpora. Jak jsme si ukázali, celkový výnos ze stavebního spoření ve výši okolo 5 %, kterého lze dosáhnout díky státní podpoře, je vyšší než u srovnatelných produktů peněžního trhu. Navíc stavební spoření poskytuje garanci výnosů a nízkou míru rizika. I po radikálních změnách stavební spoření stále zůstává výhodným spořicí produktem. [64]

Na závěr opět shrneme klady a zápory stavebního spoření.

Výhody:

- + státní podpora
- + nízké riziko
- + garantovaný výnos
- + vyšší celkový výnos než u srovnatelných produktů peněžního trhu
- + možnost výhodného účelového úvěru
- + zákonné pojištění vkladu

Nevýhody:

- časový horizont šest let
- nízká likvidita
- poplatky
- zdanění výnosů

6.1.5 Spořicí účet

Spořicí účet slouží k uložení volných finančních prostředků, které chceme zhodnotit lépe než například na běžném bankovním účtu, a zároveň požadujeme vysokou likviditu. Spojuje v sobě výhodu termínovaného vkladu, v podobě zajímavého zhodnocení, a běžného účtu, v podobě vysoké likvidity vložených prostředků.

Spořicí účet je nabízen bankami a družstevními záložnami. Zpravidla jej lze založit na dobu neurčitou. Existuje jako nezávislý finanční produkt, nebo jako doplněk k běžnému účtu, ke kterému je vázán. Spořicí účet představuje prakticky nulové riziko, neboť prostředky na něm uložené jsou ze zákona pojištěny do výše 100 %, maximálně však do výše 100 000 EUR. Může nebo nemusí být určen minimální zůstatek na účtu. [24]

Základní rozdíly mezi spořicí účet a termínovaným vkladem jsou následující. Spořicí účet se je sjednáván jako otevřený na dobu neurčitou (s nebo bez výpovědní lhůty), termínovaný vklad je založen na dobu určitou. U termínovaných vkladů se platí fixně stanovená částka po celou dobu trvání, spořicí účet umožňuje libovolné vkládání prostředků a je zde také stanoven výrazně nižší, případně žádný, minimální vklad. [62]

Rozlišujeme dva základní typy spořicí účtů:

- **s výpovědní lhůtou** – s lhůtou v délce od několika dní či týdnů až po jeden rok, vybrání prostředků před uplynutím výpovědní lhůty je spojeno se sankcemi.
- **bez výpovědní lhůty** – vysoká likvidita odpovídající běžnému účtu. [24]

Výše zhodnocení se u konkrétních spořicí účtů značně liší v závislosti na délce výpovědní lhůty a výši zůstatku. Existují i spořicí účty s jednotnou úrokovou sazbou, která nezávisí na výši zůstatku ani výpovědní lhůtě. Můžeme se setkat s úročením od desetin procent až po úrok pohybující se kolem 2 % p.a. bez výpovědní lhůty. U družstevních záložen lze při vyšším vkladu a delší výpovědní lhůtě dosáhnout zhodnocení až 5 % p.a. Připisování úroků probíhá nejčastěji čtvrtletně nebo měsíčně. [24]

V současnosti se úroková sazba u spořicí účtů s nulovým minimálním počátečním vkladem a zůstatkem a bez výpovědní lhůty pohybuje v rozmezí 0,4 až 2,2 % pro vklad do 50 000 Kč. [63]

Přestože úroky, které nabízejí spořicí účty, nejsou příliš vysoké, pohybují se alespoň nad úrovní inflace. Na rozdíl od běžných účtů tedy nedochází ke znehodnocování vložených prostředků. Zachována je však vysoká likvidita. Tento finanční produkt často není spojen s žádnými poplatky. Výnosy z vkladu se daní dle zákona o daních z příjmů sazbou 15 % a jsou strhávány bankou před připsáním výnosových úroků. [24] [83]

Z široké nabídky na našem trhu lze vybrat spořicí účet bez výpovědní lhůty, který splňuje podmínku vysoké likvidity, prakticky bez rizika, s nulovými poplatky, bez nutnosti minimálního vkladu či zůstatku, bez nutnosti pravidelných vkladů a se zhodnocením vyšším než je míra inflace. Spořicí účet je tak ideálním produktem k uložení volných finančních prostředků, se kterými chceme volně disponovat, a zároveň nechceme, aby docházelo k jejich znehodnocování, a nechceme ani podstupovat riziko.

Spořicí účet bez výpovědní lhůty nabízí níže uvedené výhody a nevýhody.

Výhody:

- + vysoká likvidita
- + nízké riziko
- + zákonné pojištění vkladu
- + nulové poplatky
- + kratší časový horizont
- + jednoduchost

Nevýhody:

- nízké zhodnocení
- zdanění výnosů

7 Výběr vhodného spořicího produktu pomocí navrženého expertního systému

Tato kapitola se zabývá navrženým expertním systémem pro výběr vhodného spořicího produktu na důchod. V úvodu je představena společnost OVB Allfinanz, a.s. a stručně popsán postup práce finančního poradce.

Další části jsou již věnovány samotnému navrženému expertnímu systému. Nejdříve jsou stanoveny druhy spořicích produktů, ze kterých budeme vybírat. Dále jsou uvedeny principy, na kterých je expertní systém založen, popsána jeho struktura a fungování, detailněji rozebrána vstupní data, která zadává finanční poradce, a vysvětleno jeho ovládání. V závěru kapitoly je fungování expertního systému demonstrováno na třech modelových příkladech.

7.1 Představení společnosti OVB Allfinanz, a.s.

Expertní systém pro výběr vhodného spořicího produktu na důchod, jehož vytvoření je hlavním cílem této práce, je určen pro finanční poradce společnosti OVB Allfinanz, a.s., kterým bude usnadňovat každodenní práci. V této kapitole je stručně představena společnost a principy, na kterých je založena. Dále je podrobněji popsán postup práce finančního poradce v jednotlivých krocích.

Společnost OVB Allfinanz, a.s. (dále jen OVB) se zaměřuje na poskytování bezplatného nezávislého finančního poradenství soukromým i právnickým osobám v České republice. Byla založena koncem roku 1992 jako dceřiná společnost německé OVB Holding AG, která je v současnosti jediným akcionářem. Působnost koncernu OVB na evropském trhu se datuje od roku 1970, kdy byla v Kolíně nad Rýnem založena německá OVB. Aktuálně působí ve 14 zemích Evropy a s počtem 2,8 milionů klientů se stala lídrem na trhu finančního poradenství.

Počet klientů OVB se v České republice vyšplhal na téměř 960 tisíc a společnost svým klientům spravuje více než dva miliony smluv. OVB nabízí profesionální finanční poradenství a zprostředkovatelství s důrazem na individuální přístup a budování dlouhodobých vztahů s klienty. Předmět podnikání je dle Obchodního rejstříku vymezen následovně:

- pojišťovací agent
- poskytování investiční služby
- výroba, obchod a služby uvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona. [44] [70]

Své služby společnost nabízí prostřednictvím celorepublikové sítě kvalifikovaných finančních poradců. Pobočky a kanceláře OVB lze nalézt ve všech velkých městech a také ve středních i menších městech. Mezi smluvní obchodní partnery OVB patří 38 významných finančních institucí působících na českém trhu.

Základní principy, které OVB uznává a respektuje, lze shrnout do sedmi bodů:

- nezávislost – výběr z velkého počtu produktů největších finančních institucí na trhu
- etika – odpovědnost vůči klientovi
- otevřenost – naslouchání a respektování přání klientů
- důvěra – spolehlivost a budování dlouhodobých vztahů
- odbornost – velký důraz je kladen na neustálé vzdělávání poradců
- komplexnost – zohlednění veškerých potřeb a přání klientů
- společenská odpovědnost – podpora charitativních a vzdělávacích projektů. [44]

7.1.1 Postup práce finančního poradce¹⁰

Práce finančního poradce OVB, kterou vymezíme jako finanční poradenství klientovi, sestává z několika postupných kroků, které jsou dále detailněji rozebrány. Seznámení se s postupem práce finančního poradce je nezbytné k pochopení toho, jaké místo ve finančním poradenství zaujímá řešení otázky finanční přípravy klienta na důchod. Také si ukážeme, ve kterých konkrétních fázích poradce využije navrhovaný expertní systém.

¹⁰ Kapitola je zpracována na základě interních materiálů a školení společnosti OVB Allfinanz, a.s. a osobní zkušenosti autorky.

Analýza finanční situace klienta

První krok, který musí finanční poradce učinit, spočívá v analýze aktuální finanční situace klienta. Jedná se vlastně o první schůzku s klientem, jejímž účelem je získání potřebných informací o klientovi, zejména o jeho aktuální finanční situaci, výhledech do budoucna, portfoliu uzavřených smluv a v neposlední řadě o jeho požadavcích a přáních. Získané podklady poradce vyhodnotí a vypracovanou analýzu použije jako východisko pro následné kroky.

Na této první schůzce v žádném případě nedochází k nabídce finančních produktů či návrhům změn ve stávajícím portfoliu klienta. Schůzka je čistě informativní a pro klienta nezávazná. Finanční poradenství OVB je založeno na zásadě, že doporučení je možné provádět až po seznámení se se situací daného klienta, s jeho požadavky a také s aktuální nabídkou na finančním trhu.

Analýza situace klienta je rozdělena do několika oblastí, které se snaží postihnout základní životní situace každého člověka. Tyto oblasti jsou vymezeny následovně: bydlení, důchod, zdravotní rizika, děti, investice, majetková rizika, daně a dotace, aktuální plány a plány v delším časovém horizontu. Úkolem finančního poradce je u jednotlivých oblastí zjistit cíle a potřeby klienta a priority, které těmto oblastem přikládá. Pro komplexnost analýzy je také nutné získat potřebné informace o stávajícím portfoliu klienta, čili o již uzavřených smlouvách a finančních produktech, které klient využívá.

Závěrečný krok první fáze spočívá v analýze aktuálních finančních možností klienta, která slouží ke stanovení celkové peněžní částky (či rozpětí), kterou je klient ochoten a schopen vyčlenit na realizaci komplexního řešení a optimalizace jeho finanční situace. Jedná se o částku, ze které poradce dále vychází při sestavování individuálního projektu pro klienta a jejíž výší je limitován při výběru finančních produktů.

Jak bylo zmíněno výše, jednu z oblastí, která je řešena při analýze situace klienta, představuje důchod. Tato oblast je řešena u drtivé většiny klientů. Toto téma je aktuální i pro mladé klienty, přestože se v jejich případě jedná o velmi dlouhý časový horizont. Právě včasná příprava finančních prostředků na důchod využívá dlouhý časový horizont ve prospěch klienta.

Finanční poradce zjišťuje, jakým způsobem je klient zajištěn, jak se finančně připravuje na post-produktivní věk a jakou má představu o výši svého budoucího

důchodu. Poradenství OVB klade důraz na optimální řešení finančních rezerv klienta, které lze čerpat při očekávaných i neočekávaných životních událostech. Odchod do důchodu patří mezi očekávané události, na které se lze připravit tak, aby si klient zachoval požadovanou životní úroveň. Zejména u mladých lidí hrozí výrazné snížení životní úrovně, pokud budou spoléhat pouze na povinný státní důchodový systém, jak již bylo uvedeno v teoretické části. Z uvedených důvodů tvoří návrh optimální individuální přípravy na důchod důležitou část práce finančního poradce.

Vytvoření individuálního finančního plánu

Z předchozí finanční analýzy získá poradce potřebné informace, na jejichž základě může vytvořit optimální variantu řešení financí klienta. Sestavený finanční plán může mít podobu například navržení nástrojů pokrývajících životní rizika, programů kopírujících životní cyklus, návrhy řešení bydlení, přípravy na důchod, optimalizace stávajícího portfolia apod.

V rámci finančního plánu vybírá poradce nejvhodnější nástroje k pokrytí potřeb klienta, včetně výběru konkrétních finančních produktů u konkrétních finančních institucí. Při výběru nejvýhodnějších finančních produktů se poradce opírá o neustále aktualizované informace z databáze analytického centra OVB a zohledňuje situaci na finančním trhu.

Právě v této druhé fázi, při řešení otázky přípravy na důchod, využije poradce navržený expertní systém. Je třeba znovu zdůraznit, že expertní systém slouží pouze k výběru vhodného typu produktu (např. životní pojištění, investice). Výběr konkrétního finančního produktu se odvíjí od aktuální situace a probíhá způsobem popsáným výše. Při práci finančního poradce je stěžejní určit vhodný druh produktu, případně kombinaci více druhů produktů, a právě při tomto rozhodování expertní systém značně usnadní a urychlí poradci jeho práci.

Prezentace finančního plánu klientovi

Třetí krok představuje druhá schůzka s klientem, na které je mu prezentován finanční plán navržený jemu na míru. Úkolem poradce je nejen klienta seznámit s vybraným řešením, ale také srozumitelně vysvětlit fungování jednotlivých produktů, jejich klady i zápory a ukázat předpokládaný vývoj vložených prostředků v čase.

Jedná se zároveň o tzv. prodejní fázi, při které, pokud klient souhlasí s navrženým řešením, dochází k uzavírání smluv na jednotlivé finanční produkty. Z hlediska finančního poradce jde tedy o klíčovou fázi, kdy se rozhoduje o úspěšnosti či neúspěšnosti obchodu.

V tomto kroku najde znovu uplatnění expertní systém, a to jako podpora prodeje. S pomocí expertního systému může poradce klientovi srozumitelně ukázat, na základě jakých kritérií vybral dané produkty pro spoření na důchod. I klienti, kteří se neorientují ve finančních produktech, se mohou snadno přesvědčit, že výběr produktu opravdu proběhl na základě jejich individuálních požadavků a možností a že jim je „ušit na míru“. Expertní systém lze tedy využít také za účelem zlepšení prodejních schopností poradce.

Klientský servis

Výběrem optimálního portfolia finančních prostředků a podpisem smluv však práce finančního poradce nekončí. Každý klient OVB má nárok na doživotní servis ze strany společnosti.

Sestavení finanční analýzy, ze které vychází konkrétní řešení, je silně závislé na momentální situaci klienta i na situaci na finančním trhu. Životní situace klienta se samozřejmě v průběhu let mění, proto je nutné jí přizpůsobovat i daný finanční plán. Také se mohou objevit nové, výhodnější produkty než ty, které má klient ve svém portfoliu. Proto se poradce k analýze pravidelně vrací a aktualizuje ji na základě dalších schůzek s klientem.

Servis zahrnuje také formální kontrolu smluv a klient se na poradce může obrátit v případě, že si přeje provést jakékoli změny v již uzavřených smlouvách či má zájem o finanční řešení dalších oblastí.

7.2 Hodnocené spořicí produkty

Výběr bude probíhat z celkem sedmi druhů spořicích produktů. Zvolení jednotlivých druhů produktů vychází z analýzy možných způsobů financování doplňkového důchodového pilíře v České republice. Zároveň je zohledněna nabídka

produktů, jejichž uzavření může zprostředkovat finanční poradce společnosti OVB. Konkrétně se jedná o následující spořicí produkty:

- penzijní připojištění
- investiční životní pojištění
- kapitálové životní pojištění
- podílové fondy – dynamické portfolio
- podílové fondy – vyvážené portfolio
- stavební spoření
- spořicí účet.

Uvedené produkty byly dostatečně popsány v teoretické části. Blíže upřesníme pouze strategii u investičního životního pojištění a rozdíly mezi dvěma zvolenými typy podílových fondů, které byly vybrány na základě druhů portfolio, které jsou nejčastěji zprostředkovávány společností OVB.

Investiční životní pojištění jako finanční produkt nabízí výběr z několika investičních strategií. V této práci budeme uvažovat strategii, která volí investice do akciových i dluhopisových fondů. Jedná se o vyvážený až dynamický rizikový profil, ovšem počítáme-li s dlouhodobým časovým horizontem, investiční riziko se zmenšuje.

Podílové fondy s dynamickým portfoliem představují vysoké investiční riziko, jinými slovy odpovídají dynamickému rizikovému profilu klienta. Hlavní část portfolia tvoří akcie (70 – 100 %), dále bývají zastoupeny dluhopisy (0 – 30 %) a vcelku nepatrnou část portfolia mohou tvořit i investice do peněžního trhu. Doporučený investiční horizont je nejméně pět let a tento typ podílových fondů je u některých společností spojován s nejvyššími vstupními poplatky.

Podílové fondy s vyváženým portfoliem odpovídají střednímu investičnímu riziku. Portfolio je rozloženo mezi akcie (20 – 60 %), dluhopisy (0 – 70 %) a peněžní trh (0 – 50 %). Nejčastěji je portfolio tvořeno z méně než poloviny akciemi, z větší části dluhopisy a zastoupení peněžního trhu se pohybuje do 10 %. Investiční horizont je doporučován minimálně tři a půl roku. [84]

7.3 Popis expertního systému

Expertní systém, nazývaný též konzultační systém, lze definovat jako počítačový program sloužící k řešení složitých úloh. Obvykle se jedná o nealgoritmizované úlohy, obsahující neurčité informace, které je schopen řešit pouze specialista v daném oboru. Expertní systém přejímá znalosti od specialisty a ukládá je do paměti takovým způsobem, aby byly využitelné programem s podobným výsledkem, jakého by dosáhl kvalifikovaný odborník v daném oboru. Princip fungování expertního systému spočívá v napodobování práce specialisty, který klade klientovi otázky, a ten mu poskytuje data týkající se řešeného případu, která následně slouží k upřesňování představ o daném případě a k nalezení řešení. [15]

Systém vychází z pravidel fuzzy logiky. Tato metoda pracuje s nezřetelnými, neboli fuzzy množinami. Tradičně definované množiny obsahují prvky, které do dané množiny buď patří, nebo nepatří. V teorii fuzzy množin se určuje, jak moc prvek do množiny patří nebo nepatří. Příslušnost prvku k množině se definuje v intervalu $<0; 1>$, kde 1 značí úplné členství prvku a 0 úplné nečlenství. Můžeme tedy říci, že fuzzy logika měří jistotu, případně nejistotu, příslušnosti prvku k množině. Při řešení problému výběru vhodného spořicího produktu, kterým se zabývá tato práce, uplatníme právě stanovování míry členství prvku v množině, jež odpovídá dané situaci, více než přiřazování prvků do množiny na základě přítomnosti či nepřítomnosti. [3]

Vytvoření systému s fuzzy logikou zahrnuje tři stěžejní kroky nazývané fuzzifikace, fuzzy inference a defuzzifikace. První krok, tzv. **fuzzifikace**, spočívá v převedení reálných proměnných na jazykové proměnné. Jako příklad jazykových proměnných lze uvést proměnnou riziko, pro kterou definujeme atributy: nulové, velmi nízké, nízké, střední, vysoké a velmi vysoké. Nejčastěji se počet atributů proměnné pohybuje v rozmezí tří až sedmi. Stupeň členství atributů v množině vyjadřuje matematická funkce, nazývaná členská funkce, která může nabývat různých tvarů.

Druhý krok, **fuzzy inference**, určuje chování systému pomocí pravidel typu „když“ - „potom“ na jazykové úrovni. Vznikají tak podmínkové věty, které mohou mít podobu např.:

<KDYŽ> Vstup 1 <A> Vstup 2 <NEBO> Vstup 3 <POTOM> Výstup 1.

Každá kombinace atributů proměnných, pro něž platí podmínka „když“ - „potom“, představuje jedno pravidlo. Pro každé pravidlo je nutné stanovit jeho váhu

v systému. Danou váhu pravidel lze v průběhu optimalizace systému měnit. Výsledkem fuzzy inference se stává jazyková proměnná (např. velmi nízké riziko, vysoké riziko).

Poslední krok představuje **defuzzifikace**, ve které jsou převáděny výstupy fuzzy inference zpět na reálné hodnoty. Cílem tohoto kroku je převedení výstupu na slovní výsledek, který nejlépe vyjadřuje výsledek fuzzy výpočtu. Reálnou akcí vycházející ze získaných výsledků je v našem případě výběr vhodného typu spořicího produktu. [3] [15]

Expertní systém je vytvořen v programu Microsoft Office Excel a je určen pro finanční poradce společnosti OVB Allfinanz, a.s. Účelem navrženého expertního systému je napomáhat finančnímu poradci s výběrem vhodného spořicího produktu na důchod dle individuálních požadavků klienta.

Tento systém usnadní poradci práci také v dalším kroku, kdy umožní jednoduchým a přehledným způsobem vysvětlit klientovi, která kritéria byla při výběru daného typu produktu zohledněna. Klient se tedy bude moci sám přesvědčit, že se jedná o individuální řešení, neboť konkrétní typ produktu je mu doporučován na základě kritérií, jež sám definoval při první schůzce s finančním poradcem.

Expertní systém tedy slouží jako pomůcka pro finanční poradce, kterým usnadní jak samotný proces rozhodování o nejvhodnějším spořicímu produktu, tak zdůvodnění daného výběru klientovi.

Je nutné zdůraznit, že navržený expertní systém slouží pouze k nalezení vhodného typu spořicího produktu (např. penzijní připojištění, podílové fondy), případně kombinaci typů produktů, ne však k výběru konkrétního spořicího produktu u konkrétní společnosti. Výběr konkrétního produktu, který je nejvýhodnější pro určitého klienta, provádí finanční poradce následně na základě vyhodnocení informací z analytického centra společnosti OVB a aktuální situace na trhu.

Dále považuji za důležité zmínit nezastupitelnou funkci finančního poradce ve všech fázích rozhodování o vhodném produktu. Přestože je expertní systém navržen tak, aby jeho ovládání bylo velmi jednoduché a pochopitelné i pro laika, ke správné interpretaci výsledků je zapotřebí znalostí, které má finanční poradce. Jak již bylo zmíněno výše, expertní systém má sloužit jako vodítko, nikoli jako systém pro výběr jediného možného a závazného řešení. V některých případech může být více produktů vyhodnoceno jako vhodných. Konečný výběr je tedy v kompetenci finančního poradce,

který zváží, která varianta nebo kombinace variant jsou v dané situaci nejvýhodnější. Pomůckou mu může být procentní zhodnocení přiřazené jednotlivým typům produktů.

7.3.1 Rozhodovací kritéria expertního systému

Jednotlivé druhy spořicíh produktů jsou srovnávány na základě jedenácti kritérií. Kritéria byla zvolena tak, aby zahrnovala nejdůležitější vlastnosti hodnocených spořicíh produktů, které klient zohledňuje při výběru. V následující tabulce jsou uvedena tato kritéria a hodnoty, kterých mohou nabývat.

Tabulka 8: Kritéria pro rozhodování expertního systému

	Doba spoření	Minimální výše měsíčního vkladu	Pravidelnost vkladu	Dostupnost prostředků	Rizikový profil	Pojištění vkladů
1	0 - 2 roky	< 300 Kč	pravidelný	ihned	konzervativní	ano
2	3 - 4 roky	300 Kč	jednorázový	do 2 týdnů	vyvážený	ne
3	5 - 6 let	500 Kč	nepravidelný	2 - 4 týdny	dynamický	
4	7 - 14 let			4 - 8 týdnů		
5	15 let a více			> 8 týdnů		

	Daňové odpočty	Příspěvek zaměstnavatele	Osvobození zdanění výnosů	Pojištění - smrt a trvalé následky	Úrazové připojištění
1	ano	ano	ano	ano	ano
2	ne	ne	ne	ne	ne
3					
4					
5					

Zdroj: vlastní zpracování

Doba spoření

Nejdůležitějším kritériem, jinými slovy kritériem s největší vahou u všech produktů, kromě spořicího účtu, je doba spoření. Je to dáno faktem, že právě doba, po kterou bude klient spořit, značně ovlivňuje druh produktu, který mu může finanční poradce doporučit. Některé druhy produktů jsou vhodné pouze pro dlouhodobé spoření,

jiné naopak pro krátkodobé. Například u životních pojištění je nesmyslné počítat s velmi krátkou délkou spoření, neboť první dva až čtyři roky jsou z pojistného placeny poplatky a až po uplynutí této doby začíná spořicí složka tvořit hodnotu. Následující tabulka uvádí doporučené minimální doby spoření u jednotlivých druhů produktů.

Tabulka 9: Doporučené minimální doby spoření u spořicích produktů

Spořicí produkt	Doporučená min. doba spoření
Penzijní připojištění	5 let
Investiční životní pojištění	10 let
Kapitálové životní pojištění	10 let
Podílové fondy – dynamické portfolio	5 let
Podílové fondy – vyvážené portfolio	3,5 let
Stavební spoření	6 let
Spořicí účet	libovolná

Zdroj: [84]

Minimální výše měsíčního vkladu

Výběr vhodného spořicího produktu závisí také na částce, kterou je klient schopen a ochoten do produktu vkládat. Při vyšších vkladech zpravidla finanční poradce vybírá více typů produktů, do kterých je spořená částka rozdělena. Rozdělení částky vede k optimalizaci spoření, neboť lze využít výhod více produktů, např. daňové odpočty, příspěvky zaměstnavatele a jiné. V tomto případě lze také kombinovat více investičních strategií. Diverzifikace portfolia dále snižuje riziko.

V praxi se finanční poradce často setkává i s klienty, kteří jsou schopni spořit jen malé částky. Při malých měsíčních vkladech se však některé druhy spořicích produktů stávají pro klienta nedostupnými. Kritérium minimální výše měsíčního vkladu bylo zvoleno zejména proto, aby expertní systém při výběru zohledňoval i fakt, že některý produkt může být pro klienta zcela nedostupný právě z důvodu malé měsíční úložky. V tabulce jsou uvedeny výše minimálních měsíčních vkladů u jednotlivých produktů.

Tabulka 10: Minimální výše měsíčních vkladů u spořicíh produktů

Spořicí produkt	Min. měsíční vklad
Penzijní připojištění	100 Kč
Investiční životní pojištění	500 Kč
Kapitálové životní pojištění	300 Kč
Podílové fondy – dynamické portfolio	500 Kč
Podílové fondy – vyvážené portfolio	500 Kč
Stavební spoření	není stanoven ¹¹
Spořicí účet	není stanoven

Zdroj: [84]

Pravidelnost vkladu

Vklady do spořicíh produktů mohou probíhat pravidelně (nejčastěji měsíčně a čtvrtletně, ale také ročně), jednorázově nebo nepravidelně. Všechny zmíněné produkty umožňují pravidelné nebo jednorázové vklady. V případě zvolení pravidelných plateb nabízí většina produktů také možnost mimořádných vkladů.

Při vyhodnocování produktů slouží toto kritérium k zohlednění, zda je u daného druhu produktu výhodnější pravidelný či jednorázový vklad. Zároveň lze zohlednit, zda je klient schopen spořit pravidelně. I v případě klientů, kteří chtějí spořit, ale z důvodu finanční situace nejsou schopni posílat vklady pravidelně, lze najít vhodný produkt, který umožní i nepravidelné vklady.

Dostupnost prostředků

Při výběru spořicího produktu zajímá klienta dostupnost vložených prostředků, jinými slovy jejich likvidita. Toto kritérium uvádí dobu, která uplyne od výpovědi produktu do připsání peněz na klientův účet. Zahrnuje jak uplynutí smluvené doby

¹¹ U stavebního spoření se minimální měsíční vklad odvozuje od cílové částky a jeho výše se pohybuje od 0,3 do 0,5 % z cílové částky. Přestože se výše minimálního vkladu uvádí při uzavírání smlouvy o stavebním spoření, v praxi není nutné posílat pravidelně měsíčně tuto částku. Klient může posílat vklad jednorázově nebo nepravidelně a v různé výši. Z tohoto důvodu v tabulce uvádíme, že minimální výše měsíčního vkladu není stanovena.

spoření, tak mimořádnou výpověď v případě nutné potřeby vložených finančních prostředků.

Doba, za kterou se klient může dostat ke svým finančním prostředkům, nabývá na důležitosti v závislosti na výši jeho ostatních finančních rezerv a také na tom, jak velkou část jeho příjmu tvoří vklady na daný produkt. Pokud klient nedisponuje dostatečnými finančními rezervami a na daný produkt ukládá většinu volných finančních prostředků, bude hrát dostupnost vložených prostředků větší roli než u klienta, který je schopen pokrýt mimořádné výdaje z jiných zdrojů či úspor.

V případě mnohých produktů je však předčasná výpověď spojena se sankcemi. Z tohoto důvodu se produkty primárně uzavírají na zvolenou dobu a jejich předčasná výpověď je brána jako krajní řešení.

U spořicího účtu je tomuto kritériu přiřazena nejvyšší váha. Právě spořicí účet slouží k vytváření finanční rezervy k pokrytí mimořádných výdajů tak, aby nebylo nutné brát peníze z jiných produktů, jejichž předčasné ukončení by pro klienta bylo nevýhodné. Proto je u spořicího účtu kritériu dostupnosti prostředků přiřazena největší váha.

Rizikový profil

Rizikový profil klienta představuje, po době spoření, druhé kritérium s největší váhou u všech produktů, s výjimkou spořicího účtu. Vztah k riziku je tedy velmi důležitým aspektem při výběru vhodného produktu.

Pro potřeby expertního systému jsme definovali tři skupiny rizikových profilů:

- **Konzervativní profil** – klient vyžaduje především stabilitu, upřednostňuje stabilitu a jistotu před vyšším zhodnocením, nepočítá s větším kolísáním hodnoty vložených prostředků v průběhu spoření, má vysokou averzi k investičnímu riziku, nemá zkušenosti s investováním na kapitálovém trhu.
- **Vyvážený profil** – mezistupeň mezi konzervativním a dynamickým profilem, je ochoten akceptovat jisté investiční riziko, za které požaduje vyšší zhodnocení, akceptuje určité kolísání hodnoty vložených prostředků v průběhu spoření, má nižší averzi k investičnímu riziku než konzervativní typ.

- **Dynamický profil** – preferuje zajímavé zhodnocení, je ochoten podstoupit investiční riziko, počítá s větším kolísáním hodnoty vložených prostředků v průběhu spoření.

Vyšší výnosy bývají spojeny s vyšším rizikem, nelze tedy požadovat produkt s vysokým zhodnocením a nízkým rizikem. Úkolem finančního poradce je zjistit rizikový profil klienta pomocí vhodně volených otázek.

Pojištění vkladů

Zejména klienti s konzervativním profilem a averzí k riziku mohou klást důraz na to, zda jsou vklady u určitého finančního produktu pojištěny. Vklady jsou ze zákona pojištěny u spořicího účtu a stavebního spoření. Zákon ukládá pojištění 100 % celkové částky vkladů, maximálně však do výše 100 000 EUR na jednoho klienta v jedné bance nebo stavební spořitelně. [38]

Daňové odpočty

Klienti, kteří chtějí optimalizovat svou daňovou povinnost, mohou využít také možnosti daňových odpočtů u některých produktů. Týká se to jak zaměstnanců, tak osob samostatně výdělečně činných.

Konkrétně jsou daňové odpočty možné u penzijního připojištění, kapitálového životního pojištění a investičního životního pojištění. Zákon umožňuje si odepsat od základu daně příspěvky zaplacené na životní pojištění a penzijní připojištění až do výše 12 000 Kč ročně. Příspěvky se sčítají v rámci všech životních pojištění a všech penzijních připojištění. V případě, že by měl klient uzavřeno zároveň penzijní připojištění a životní pojištění, může uplatnit dva odpočty – jeden za penzijní připojištění až do výše 12 000 Kč ročně a druhý za životní pojištění do stejné výše.

Příspěvek zaměstnavatele

Pro klienty, kteří jsou zaměstnanci, bývá zajímavá i možnost příspěvků zaměstnavatele. Zaměstnavatel může přispívat na penzijní připojištění a/nebo na životní pojištění. Tyto příspěvky představují výhodu pro obě strany. Klient může při spoření ve výše zmíněných produktech čerpat zaměstnanecký benefit v podobě příspěvků

zaměstnavatele, které mohou učinit daný typ produktu mnohem výhodnějším a zajímavějším.

Na druhé straně zaměstnavatel může uplatnit odpočet od základu daně až ve výši 24 000 Kč ročně za zaplacené příspěvky. Do této částky se započítávají příspěvky na soukromé životní pojištění a zároveň na penzijní připojištění zaměstnance. Výhoda příspěvků zaměstnavatele spočívá také ve faktu, že nepodléhají platbám na sociální a zdravotní pojištění. Z tohoto důvodu bývá jak pro zaměstnance, tak pro zaměstnavatele výhodnější příspěvek než zvýšení platu ve stejné výši. V posledních letech stále více zaměstnavatelů poskytuje tento druh zaměstnaneckého benefitu.

Osvobození zdanění výnosů

Expertní systém dále zohledňuje, zda klient požaduje produkt, u kterého budou výnosy osvobozeny od daně z příjmů, nebo počítá se zdaněním dosažených výnosů.

Osvobozeny od daně jsou podílové fondy za předpokladu dodržení podmínky délky investice nejméně šest měsíců. Od roku 2011 došlo ke změně zdanění u stavebního spoření. Bylo zrušeno osvobození zdanění úroků z vkladů, nově jsou tedy výnosy ze stavebního spoření daněny 15 % daní z příjmů.

Výnosy z ostatních produktů podléhají dani z příjmů ve výši 15 %. Podrobný popis způsobu zdanění a výjimek u penzijního připojištění a životních pojištění byl popsán v teoretické části práce.

Pojištění – smrt a trvalé následky

Kapitálové a investiční životní pojištění obsahuje určitou pojistnou složku, která vždy zahrnuje pojištění smrti. V případě, že chceme produkt využívat především za účelem spoření, lze pojištění smrti uzavřít na velmi nízkou částku a pojistná složka tak bude tvořit jen zanedbatelnou část produktu.

Někteří klienti ale mohou mít zájem o možnost výhodně kombinovat spořicí produkt s pojištěním smrti a/nebo trvalých následků. Jedná se především o živitele rodiny, na jejichž příjmech jsou závislí další rodinní příslušníci. Klient se tak snaží zabezpečit své blízké v případě svého úmrtí nebo zranění znemožňujícího pracovní činnost. Pojištění smrti také velmi často vyžadují banky při poskytování vyšších úvěrů.

Možnost kombinovat spoření s pojištěním smrti je tak zajímavé i pro klienty, kteří si plánují brát hypotéku.

Vedle životních pojištění nabízí možnost výhodného pojištění smrti a trvalých následků také některé penzijní fondy.

Úrazové připojištění

Poslední kritérium představuje úrazové připojištění, o které mohou někteří klienti projevit zájem. Jedná se spíše o okrajové kritérium, proto je mu přiřazena nejmenší váha. Pokud má klient zájem o pojištění zdravotních rizik, existují specializované produkty řešící tuto otázku. Připojištění je možné u investičního nebo kapitálového životního pojištění.

Jednotlivá kritéria mohou nabývat různých hodnot, jak je uvedeno v tabulce č. 8 v úvodu této podkapitoly. Úkolem finančního poradce je určit, jakých konkrétních hodnot kritéria nabývají u daného klienta. Potřebné informace poradce zjistí od klienta v průběhu první schůzky pomocí vhodně kladených otázek. Příklady vhodných otázek vztahujících se k jednotlivým kritériím jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka 11: Otázky pro zjišťování hodnot kritérií expertního systému

Kritérium	Otázka
Doba spoření	V kolika letech plánujete odchod do důchodu?
Minimální výše měsíčního vkladu	Jakou částku jste ochoten a schopen pravidelně měsíčně odkládat na finanční přípravu na důchod?
Pravidelnost vkladu	Jste schopen spořit pravidelně nebo je pro vás problém danou částku odkládat každý měsíc? Máte finanční obnos, který byste mohl investovat jednorázově?
Dostupnost prostředků	Do jaké doby nejpozději je pro vás důležité dostat se k vloženým prostředkům po uplynutí doby spoření/předčasné výpovědi produktu?
Rizikový profil	Preferujete vyšší výnos a jste ochoten podstoupit investiční riziko nebo je pro vás důležitější jistota nižšího výnosu spojeného s nižším rizikem? ¹²
Pojištění vkladů	Požadujete, aby byly vklady ze zákona pojištěny?
Daňové odpočty	Je pro vás zajímavá možnost snížení základu daně a ušetření na daních?
Příspěvek zaměstnavatele	Nabízí váš zaměstnavatel benefit v podobě příspěvků na penzijní připojištění nebo životní pojištění?
Osvobození zdanění výnosů	Je pro vás důležité, aby byly výnosy ze spoření osvobozeny od daně z příjmů?
Pojištění - smrt a trvalé následky	Je pro vás zajímavá možnost pojištění smrti a/nebo trvalých následků?
Úrazové připojištění	Máte zájem o výhodné připojištění zdravotních rizik?

Zdroj: vlastní zpracování

¹² Zjištění rizikového profilu klienta patří mezi složitější části počáteční analýzy. Finanční poradce zjišťuje klientův vztah k riziku pomocí série otázek a často si vypomáhá názornými příklady. Při určování rizikového profilu klienta poradce usuzuje také z již uzavřených druhů finančních produktů, znalostí klienta ohledně kapitálového trhu a z povahy klienta.

7.3.2 Hodnocení kritérií v expertním systému

Výše popsaným kritériím jsou přiřazeny různé váhy, které představují různý stupeň důležitosti při celkovém hodnocení. Váha kritéria je vyjádřena pomocí bodů, které jsou přiřazovány v rámci kritéria. Maximální bodové ohodnocení udává důležitost daného kritéria v rámci jednoho produktu. Výše maximálních bodů, které může získat dané kritérium, může být stanovena různě u jednotlivých produktů. Součet maximálních bodových ohodnocení všech kritérií se v našem případě rovná 115 a musí být stejný u všech produktů.

Jednotlivým hodnotám, kterých může kritérium nabývat, jsou pak přiřazeny body stejné nebo nižší než je maximální váha stanovená pro dané kritérium. Nejvýhodnější hodnotě, nebo hodnotám, je přiřazeno maximum bodů, pro ostatní hodnoty je stanoven nižší počet bodů až po nulu. Odstupňování rozdělení bodů není pravidelné. Pokud je např. u podílových fondů – dynamického portfolia ohodnoceno kritérium rizikovosti profilu tak, že konzervativnímu profilu jsou přiřazeny 2 body, vyváženému 10 bodů a dynamickému 25 bodů, znamená to, že daný produkt je nejvhodnější pro klienta s dynamickým profilem, podstatně méně vhodný pro klienta s vyváženým vztahem k riziku a velmi nízký počet bodů ukazuje na nevhodnost pro konzervativního klienta.

Jak již bylo zmíněno, mezi kritéria s největší vahou, čili nejvíce zohledňovaná kritéria, patří doba spoření a rizikový profil, naopak spíše okrajová kritéria u většiny produktů představují pojištění – smrt a trvalé následky a připojištění zdravotních rizik. Rozdílná váha jednotlivých kritérií zaručuje, že při hodnocení nebude zavrhnut produkt jen z toho důvodu, že nesplňuje méně důležité kritérium. Nebo naopak nebude doporučen produkt, který sice splňuje více okrajových kritérií, ale neodpovídá zásadním požadavkům, jako je rizikový profil klienta, doba spoření, dostupnost prostředků apod.

Jednotlivá kritéria, respektive hodnoty, kterých nabývají, jsou obodovány takovým způsobem, aby bylo dosaženo maximálního počtu bodů (v našem případě 115 bodů) ve chvíli, kdy zvolíme všechny hodnoty nejvýhodnější pro daný typ produktu. Pokud bychom tedy měli klienta, který by požadoval přesně tyto nejvýhodnější varianty kritérií, produkt by byl ohodnocen maximálním počtem bodů a v celkovém hodnocení by získal 100%.

Při celkovém hodnocení produktu je dosažený počet bodů za celý produkt vyjádřen v procentech, čili kolik procent z maximálního počtu bodů daný produkt získal. Byly stanoveny tři procentní rozmezí, do kterých mohou spadat výsledky. Výsledky jsou pak dle rozmezí, kterému odpovídají, převedeny na slovní ohodnocení pomocí níže uvedené retransformační matice.

Tabulka 12: Retransformační matice expertního systému

Procentní rozmezí	Slovní ohodnocení
0 - 65 %	Nevhodný produkt
66 - 80 %	Zvážit vhodnost
81 - 100 %	Vhodný produkt

Zdroj: vlastní zpracování

U každého druhu produktu můžeme získat tři typy výsledků. Jako nevhodný je vyhodnocen produkt, který získal 65 a méně procent, naopak vhodný produkt odpovídá 81 a více procentům. V případě, že se produkt nachází v rozmezí 66 až 80 %, expertní systém doporučí zvážit jeho vhodnost. Znamená to, že produkt nesplňuje některé požadavky klienta. Rozhodnutí o jeho vhodnosti či nevhodnosti musí zvážit finanční poradce, nejlépe při opětovné konzultaci přání a potřeb s klientem.

Finální vyhodnocení a srovnání všech produktů, včetně grafického zobrazení, provede expertní systém na samostatném listu. Expertní systém je nastaven tak, aby nebylo možné vyhodnotit všechny produkty zároveň jako vhodné pro konkrétního klienta. To samozřejmě odpovídá reálné situaci, kdy má klient určité požadavky, které nemohou být stejnou měrou splněny všemi produkty.

Je však možné, že dostaneme výsledek, který označí více než jeden produkt jako vhodný. V tomto případě doporučí finanční poradce produkt, který klientovi přinese vyšší zhodnocení. Jako pomůcka při rozhodování o výhodnějším produktu může sloužit výše procent, které dané produkty dosáhly.

Poradce se také může setkat s případem, kdy je klient schopen spořit vyšší částku. Tehdy lze doporučit více vhodných produktů a spořenou částku mezi tyto produkty vhodně rozdělit. Výběr produktů pak probíhá v několika kolech. V prvním kole je zvolen produkt s nejvyšším hodnocením. V dalším kole je pak třeba pozměnit

vstupní data s ohledem na výsledek prvního kola. Již přijatý produkt totiž splní některé z požadavků klienta, které již nebudou zohledňovány v dalším kole. Tento postup vede k výběru optimální kombinace produktů, protože v dalších kolech může být díky změnám vstupních požadavků výsledné hodnocení zbylých produktů rozdílné.

Může nastat také situace, kdy žádný produkt nebude vyhodnocen jako vhodný, získáme pouze několik produktů, u kterých expertní systém doporučí zvážit jejich vhodnost. I v tomto případě musí konečné rozhodnutí provést finanční poradce. Opět mu rozhodování může usnadnit procentní ohodnocení produktu. Často je ale vhodné znovu prodiskutovat s klientem jeho přání a požadavky, případně navrhnout klientovi, aby přehodnotil některé své protichůdné či nereálné požadavky a očekávání.

7.3.3 Návod na ovládání expertního systému

Expertní systém je vytvořen v programu Microsoft Office Excel a skládá se z devíti listů, přičemž uživatel pracuje pouze s prvními dvěma listy.

První list, nazvaný „vstupní data“, slouží k zadávání dat získaných na základě rozhovoru s klientem a analýzy jeho finanční situace. Tento list obsahuje popis vstupní stavové matice (tabulka označená jako „kritéria“), vstupní stavovou matici - Ano; Ne (tabulka nadepsaná „vstupní data“) a stručný návod na ovládání expertního systému.

Uživatel zadává ručně data pouze do tabulky „vstupní data“. Vycházíme přitom z tabulky „kritéria“, ve které jsou uvedena všechna kritéria společně s hodnotami, kterých mohou nabývat. Do tabulky „vstupní data“ doplníme „A“ k požadovaným hodnotám, analogicky s tabulkou „kritéria“. U hodnot, které nepožadujeme, vyplníme „N“. U každého kritéria je třeba zvolit právě jednu požadovanou hodnotu, kterou označíme jako „A“, u zbylých hodnot ponecháme „N“. V každém sloupci bude tedy vyplněno jedenkrát „A“ a ve zbylých řádcích ponecháno „N“.

Jako příklad uvedeme správné vyplnění kritéria minimální výše platu. Klient se rozhodne připravovat na důchod tak, že si měsíčně bude spořit 800 Kč. Ve sloupci „minimální výše měsíčního vkladu“ doplníme do třetího řádku „A“, neboť tento řádek odpovídá hodnotě „500 Kč“ dle tabulky „kritéria“. Ve zbylých dvou řádcích tohoto sloupce ponecháme „N“.

Po správném vyplnění celé tabulky „vstupní data“ přejdeme do druhého listu nazvaného „vyhodnocení“. V tabulce se nám zobrazí výsledné hodnocení všech produktů včetně dosažených procent z maximálního možného počtu bodů. Tabulka nám ukáže, které produkty byly vyhodnoceny jako vhodné, nevhodné nebo je třeba dále zvážit jejich vhodnost. Tento list také obsahuje přehledné grafické znázornění hodnocení produktů.

Ostatní listy jsou pojmenované dle jednotlivých hodnocených spořicích produktů. Uživatel s nimi ale nepracuje, neboť slouží pouze jako pomocné listy ke konečnému výpočtu. List ke každému produktu se skládá z následujících částí:

- popis vstupní stavové matice - shodný s tabulkou „kritéria“ z prvního listu
- transformační matice - obsahuje bodové ohodnocení kritérií a jejich hodnot u daného produktu
- vstupní stavová matice (Ano; Ne) - jsou v ní zobrazeny vyplněné hodnoty z tabulky „vstupní data“
- vstupní stavová matice (0; 1) – převedení vstupní stavové matice (Ano; Ne) na číselné hodnoty nutné k výpočtu
- pole kontroly správnosti zadaných dat
- retransformační matice – procentní rozmezí výsledků a ekvivalent slovního hodnocení
- pole udávající výsledek v procentech a výsledné slovní hodnocení.

V případě, že se nám v tabulce v listu „vyhodnocení“ místo výsledného hodnocení produktů zobrazí hlášení „CHYBA“, došlo ke špatnému zadání vstupních dat. Je třeba překontrolovat, zda je tabulka „vstupní data“ vyplněna správně a úplně. Ve stručném návodě na ovládání systému v prvním listu jsou uvedeny možné chyby, kterých se mohl uživatel dopustit při zadávání dat do systému.

7.4 Modelové situace

V této kapitole je na příkladech vzorových klientů demonstrováno praktické použití expertního systému. Vzoroví klienti byli zvoleni na základě konzultace s finančními poradci společnosti OVB tak, aby vystihovali rozdílné typy klientů, se kterými poradci často řeší otázku finanční přípravy na důchod.

U každého vzorového klienta bude názorně ukázán postup výběru vhodného spořicího produktu tak, jak by jej v praxi prováděl finanční poradce.

7.4.1 Vzorový klient A

První vzorový klient má 30 let a je připraven si spořit, za účelem zlepšení své finanční situace v důchodu, do svých 60 let. Počítáme tedy s dobou spoření 30 let. Klient je ženatý a má jedno malé dítě. Jedná se o živitele rodiny, proto je pro něj důležitá možnost finančně zajistit rodinu v případě smrti nebo vážného úrazu. Zároveň má klient zájem o výhodné připojištění zdravotních rizik. Klient bydlí v pronájmu, v nejbližších letech však nevylučuje možnost pořízení vlastního bydlení za pomoci hypotečního úvěru.

Klient pracuje jako osoba samostatně výdělečně činná, proto je pro něj otázka příspěvků zaměstnavatele bezpředmětná. Možnost daňových odpočtů a jiných daňových zvýhodnění však vidí jako velmi zajímavou. Na základě série otázek zhodnotil finanční poradce klientův rizikový profil jako vyvážený. Pojištění vkladů není ze strany klienta vyžadováno. Vzhledem k dlouhodobému horizontu spoření a dostatečné pohotovostní finanční rezervě, kterou klient disponuje, není požadována ani rychlá dostupnost vložených prostředků.

Klient stanovil výši pravidelných měsíčních vkladů, které vyčlenil na spoření, na 1 500 Kč.

V tabulce jsou zvýrazněny požadavky klienta tak, jak by je na základě analýzy jeho situace stanovil finanční poradce.

Tabulka 13: Zvolená kritéria - vzorový klient A

	Doba spoření	Minimální výše měsíčního vkladu	Pravidelnost vkladu	Dostupnost prostředků	Rizikový profil	Pojištění vkladů
1	0 - 2 roky	< 300 Kč	pravidelný	ihned	konzervativní	ano
2	3 - 4 roky	300 Kč	jednorázový	do 2 týdnů	vyvážený	ne
3	5 - 6 let	500 Kč	nepravidelný	2 - 4 týdny	dynamický	
4	7 - 14 let			4 - 8 týdnů		
5	15 let a více			> 8 týdnů		

	Daňové odpočty	Příspěvek zaměstnavatele	Osvobození zdanění výnosů	Pojištění - smrt a trvalé následky	Úrazové připojištění
1	ano	ano	ano	ano	ano
2	ne	ne	ne	ne	ne
3					
4					
5					

Zdroj: vlastní zpracování

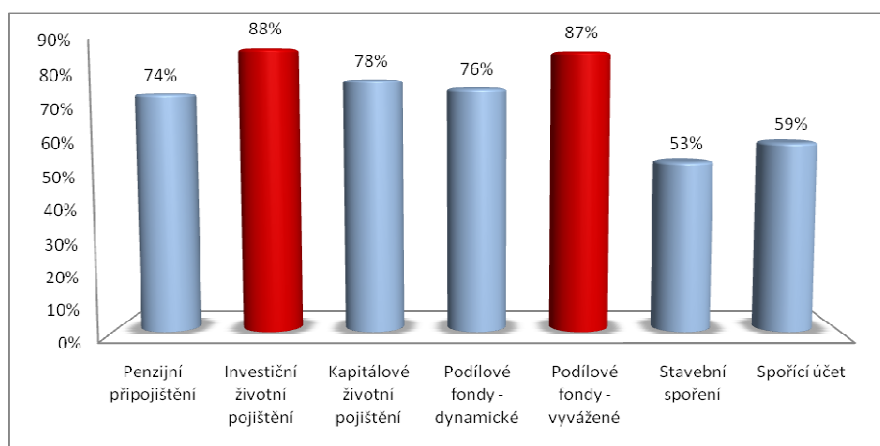
Po zadání vstupních dat, která odpovídají zvoleným kritériím, získáme vyhodnocení expertním systémem. Výsledky jsou uvedeny v tabulce a znázorněny graficky. V grafu jsou červeně vyznačeny produkty vyhodnocené jako vhodné.

Tabulka 14: Vyhodnocení produktů – vzorový klient A

Produkt	Penzijní připojištění	Investiční životní pojištění	Kapitálové životní pojištění	Podílové fondy - dynamické	Podílové fondy - vyvážené	Stavební spoření	Spořicí účet
Výsledek	74%	88%	78%	76%	87%	53%	59%
Vyhodnocení	Zvážit vhodnost	Vhodný produkt	Zvážit vhodnost	Zvážit vhodnost	Vhodný produkt	Nevhodný produkt	Nevhodný produkt

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 2: Vyhodnocení produktů – vzorový klient A

Zdroj: vlastní zpracování

Vidíme, že jako vhodné byly vyhodnoceny dva produkty: investiční životní pojištění a podílové fondy – vyvážené portfolio. Jako nevhodné bylo označeno stavební spoření a spořicí účet, což odpovídá zadaným požadavkům, neboť ani jeden z produktů není vhodný pro tak dlouhý investiční horizont a navíc neodpovídají rizikovému profilu klienta. U zbylých třech produktů nám expertní systém doporučil zvážit jejich vhodnost. Vzhledem k vyhodnocení dvou produktů jako vhodných ale omezíme výběr právě na tyto dva produkty a zbylé produkty nebudeme dále brát v potaz.

Nejvyšší hodnocení získalo investiční životní pojištění. Tento produkt odpovídá rizikovému profilu klienta a je vhodný pro delší investiční horizont. Nabízí možnost snížení základu daně o odvedené pojistné a pojištění smrti a trvalých následků, o které měl klient zájem. Bylo také zmíněno, že klient nevylučuje možnost hypotečního úvěru v nejbližších letech. Pokud by o hypoteční úvěr zažádal, s největší pravděpodobností by po něm banka vyžadovala záruku v podobě životní pojistky. Jedná se tedy o další výhodu, kterou mu nabízí investiční životní pojištění. Zároveň si může klient spolu s investičním životním pojištěním sjednat i úrazové připojištění za výhodnějších podmínek, než při sjednávání úrazového pojištění jako samostatného produktu.

Druhým nejlépe hodnoceným produktem, který získal pouze o jeden procentní bod méně, se staly podílové fondy – vyvážené portfolio. Stejně jako předchozí produkt, i tento koresponduje se vztahem klienta k riziku a je vhodný pro delší investiční horizont. Při plánované době spoření bude výnos osvobozen od daně z příjmů.

Vzhledem k tomu, že klient chce spořit 1 500 Kč měsíčně, lze v rámci využití výhod obou produktů a diverzifikace portfolia doporučit oba produkty vyhodnocené jako vhodné. Rozdělení částky mezi tyto produkty je pak na uvážení finančního poradce. V podstatě se nabízejí dvě základní možnosti, jak měsíční vklad rozdělit. V prvním případě bude klient ukládat 1 000 Kč na investiční životní pojištění, což mu zajistí maximální výši ročních daňových odpočtů, a zbylých 500 Kč bude investovat v podílových fondech – vyváženém portfoliu. 500 Kč je zároveň minimální měsíční vklad do podílových fondů.

V druhém případě by klient posílal na investiční životní pojištění minimální měsíční vklad, který činí 500 Kč, a 1 000 Kč by investoval do podílových fondů, u kterých lze v dlouhodobém horizontu očekávat vyšší zhodnocení, zároveň zaručují lepší dostupnost vložených prostředků a větší flexibilitu co se týče pravidelnosti vkladů. Přesunutí části finančních prostředků z investičního životního pojištění, způsobí ztrátu části daňových odpočtů, ta by ale mohla být vykompenzována větší úsporou z výnosů z podílových fondů osvobozených od zdanění.

Pro kontrolu můžeme provést druhé kolo hodnocení produktů po výběru nejlépe hodnoceného produktu, kterým bylo investiční životní pojištění. Požadavky klienta se nyní částečně změní, jak ukazuje následující tabulka, neboť některé z požadavků již byly splněny při přijetí investičního životního pojištění.

Tabulka 15: Zvolená kritéria pro druhé kolo hodnocení - vzorový klient A

	Doba spoření	Minimální výše měsíčního vkladu	Pravidelnost vkladu	Dostupnost prostředků	Rizikový profil	Pojištění vkladů
1	0 - 2 roky	< 300 Kč	pravidelný	ihned	konzervativní	ano
2	3 - 4 roky	300 Kč	jednorázový	do 2 týdnů	vyvážený	ne
3	5 - 6 let	500 Kč	nepravidelný	2 - 4 týdny	dynamický	
4	7 - 14 let			4 - 8 týdnů		
5	15 let a více			> 8 týdnů		

	Daňové odpočty	Příspěvek zaměstnava- tele	Osvobození zdanění výnosů	Pojištění - smrt a trvalé následky	Úrazové připojištění
1	ano	ano	ano	ano	ano
2	ne	ne	ne	ne	ne
3					
4					
5					

Zdroj: vlastní zpracování

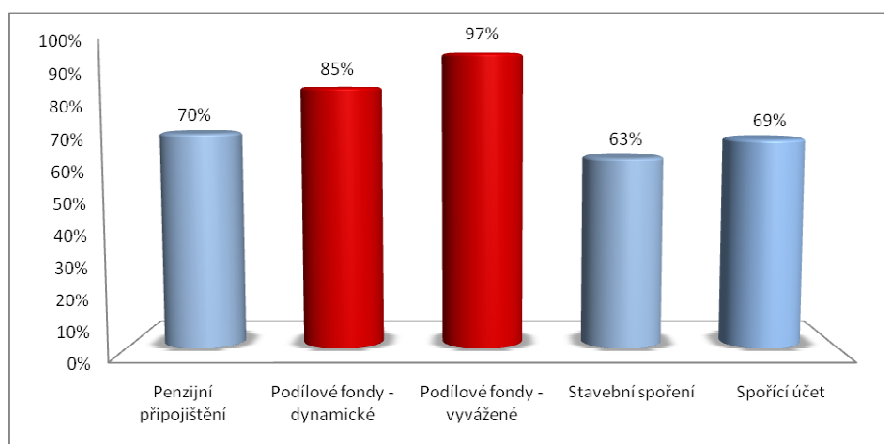
Investiční životní pojištění již při výběru zohledňovat nebudeme, neboť je považujeme za přijatý produkt. Zároveň z výběru vyřadíme kapitálové životní pojištění, protože je nesmyslné uzavírat toto životní pojištění zároveň s investičním.

Tabulka 16: Vyhodnocení produktů v druhém kole hodnocení –
vzorový klient A

Produkt	Penzijní připojištění	Podílové fondy - dynamické	Podílové fondy - vyvážené	Stavební spoření	Spořicí účet
Výsledek	70%	85%	97%	63%	69%
Vyhodnocení	Zvážit vhodnost	Vhodný produkt	Vhodný produkt	Nevhodný produkt	Zvážit vhodnost

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 3: Vyhodnocení produktů v druhém kole hodnocení - vzorový klient A

Zdroj: vlastní zpracování

Vidíme, že podílové fondy – vyvážené byly opět systémem vyhodnoceny jako vhodný produkt s nejvyšším hodnocením, což potvrzuje správnost výběru produktů, který jsme provedli v prvním kole. V druhém kole byly jako vhodný produkt označeny také podílové fondy – dynamické. Vzhledem k částce, kterou chce klient měsíčně spořit, však již nezbývají další finanční prostředky pro tento produkt, proto jej nezvolíme.

7.4.2 Vzorový klient B

Další vzorový případ představuje klienta, který již neživí své děti a do důchodu mu zbývá méně než deset let. Tento klient má 57 let a odchod do důchodu plánuje v 65 letech. Doba spoření tedy bude činit osm let.

Jedná se o silně konzervativního klienta, který upřednostňuje jistotu a stabilitu a nemá důvěru v rizikovější finanční produkty. Vzhledem k tomu, že na jeho příjmu nejsou závislí další členové rodiny, nepožaduje pojištění smrti a trvalých následků, Zároveň se nezajímá ani o úrazové pojištění. Klient má ale zájem o daňová zvýhodnění, která by mohl získat. S ohledem na svou finanční situaci a nedůvěru ve finanční trh obecně je ochoten spořit pouze 300 Kč měsíčně.

Klientův zaměstnavatel poskytuje příspěvky na penzijní připojištění nebo životní pojištění. Zaměstnavatel si stanovil podmínku, že pro získání příspěvku musí zaměstnanec do zmíněných produktů spořit alespoň 300 Kč měsíčně, což náš klient splňuje. Při spoření této částky má zaměstnanec nárok na příspěvek ve výši 200 Kč.

V následující tabulce jsou vyznačena kritéria požadovaná klientem.

Tabulka 17: Zvolená kritéria - vzorový klient B

	Doba spoření	Minimální výše měsíčního vkladu	Pravidelnost vkladu	Dostupnost prostředků	Rizikový profil	Pojištění vkladů
1	0 - 2 roky	< 300 Kč	pravidelný	ihned	konzervativní	ano
2	3 - 4 roky	300 Kč	jednorázový	do 2 týdnů	vyvážený	ne
3	5 - 6 let	500 Kč	nepravidelný	2 - 4 týdny	dynamický	
4	7 - 14 let			4 - 8 týdnů		
5	15 let a více			> 8 týdnů		

	Daňové odpočty	Příspěvek zaměstnavatele	Osvobození zdanění výnosů	Pojištění - smrt a trvalé následky	Úrazové připojištění
1	ano	ano	ano	ano	ano
2	ne	ne	ne	ne	ne
3					
4					
5					

Zdroj: vlastní zpracování

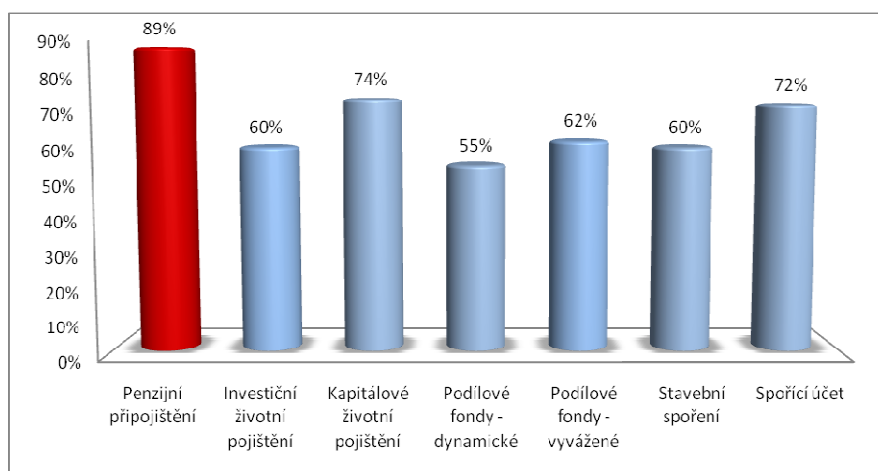
Na základě zvolených kritérií provede expertní systém vyhodnocení produktů. Výsledky a grafické znázornění je uvedeno níže.

Tabulka 18: Vyhodnocení produktů – vzorový klient B

Produkt	Penzijní připojištění	Investiční životní pojištění	Kapitálové životní pojištění	Podílové fondy - dynamické	Podílové fondy - vyvážené	Stavební spoření	Spořicí účet
Výsledek	89%	60%	74%	55%	62%	60%	72%
Vyhodnocení	Vhodný produkt	Nevhodný produkt	Zvážit vhodnost	Nevhodný produkt	Nevhodný produkt	Nevhodný produkt	Zvážit vhodnost

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 4: Vyhodnocení produktů – vzorový klient B

Zdroj: vlastní zpracování

Expertní systém vyhodnotil jako jediný vhodný produkt penzijní připojištění. Tento produkt odpovídá době, po kterou klient plánuje spořit, i jeho konzervativnímu profilu. Zároveň umožní využít příspěvků zaměstnavatele.

U kapitálového životního pojištění a spořicího účtu je doporučeno zvážit jejich vhodnost. Vzhledem k tomu, že výše měsíčního vkladu je velmi nízká a nelze ji rozdělit mezi více produktů, zvolíme penzijní připojištění a další varianty již zvažovat nebudeme. Zbylé produkty byly vyhodnoceny jako nevhodné, a to zejména z důvodu délky investičního horizontu a vysoké averze k riziku ze strany klienta.

Při bližším pohledu bychom mohli uvažovat mírně jiné zadání vstupních dat. Klient chce spořit 300 Kč měsíčně, ale při získání příspěvku zaměstnavatele, na který by u dvou nejlépe hodnocených produktů měl nárok, by celková výše měsíčního vkladu činila 500 Kč. Mohli bychom tedy upravit kritérium minimální výše měsíčního vkladu. Zároveň víme, že při této výši vkladu nevznikne klientovy u penzijního připojištění nárok na daňové odpočty, proto změníme i toto kritérium. Po úpravě dvou vstupních kritérií expertní systém opět vyhodnotí penzijní připojištění jako jediný vhodný produkt s výsledkem 84 %. Potvrdili jsme si tedy závěr, že penzijní připojištění představuje optimální volbu pro daného klienta.

7.4.3 Vzorový klient C

Jako poslední modelový příklad zvolíme klienta ve věku 59 let, který plánuje odejít do důchodu nejpozději v 65 letech. Na spoření mu tedy zbývá pouhých šest let. Jedná se opět o velmi konzervativního klienta, pro kterého je důležitá státní záruka v podobě pojištění vkladů. Zároveň by však chtěl své prostředky zhodnotit lépe než je možné na běžném bankovním účtu, kde díky inflaci a poplatkům svou hodnotu ztrácí.

Klient ví, že jeho zaměstnavatel neposkytuje příspěvky. Daňové odpočty pro klienta nejsou rozhodující, ale možnost osvobození výnosů od zdanění označil jako zajímavou. O pojištění smrti a trvalých následků ani úrazové připojištění nemá zájem.

Klient má naspořeno 100 000 Kč, které chce zhodnotit a použít jako finanční přilepšení k důchodu.

V tabulce jsou opět uvedena zvolená kritéria klienta.

Tabulka 19: Zvolená kritéria - vzorový klient C

	Doba spoření	Minimální výše měsíčního vkladu	Pravidelnost vkladu	Dostupnost prostředků	Rizikový profil	Pojištění vkladů
1	0 - 2 roky	< 300 Kč	pravidelný	ihned	konzervativní	ano
2	3 - 4 roky	300 Kč	jednorázový	do 2 týdnů	vyvážený	ne
3	5 - 6 let	500 Kč	nepravidelný	2 - 4 týdny	dynamický	
4	7 - 14 let			4 - 8 týdnů		
5	15 let a více			> 8 týdnů		

	Daňové odpočty	Příspěvek zaměstnavatele	Osvobození zdanění výnosů	Pojištění - smrt a trvalé následky	Úrazové připojištění
1	ano	ano	ano	ano	ano
2	ne	ne	ne	ne	ne
3					
4					
5					

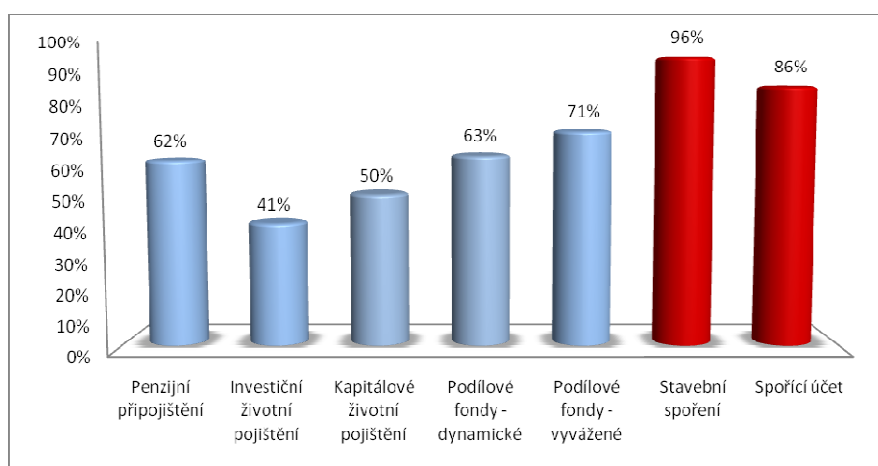
Zdroj: vlastní zpracování

Vyhodnocení vstupních kritérií expertním systémem je uvedeno v následující tabulce a grafu.

Tabulka 20: Vyhodnocení produktů – vzorový klient C

Produkt	Penzijní připojištění	Investiční životní pojištění	Kapitálové životní pojištění	Podílové fondy - dynamické	Podílové fondy - vyvážené	Stavební spoření	Spořicí účet
Výsledek	62%	41%	50%	63%	71%	96%	86%
Vyhodnocení	Nevhodný produkt	Nevhodný produkt	Nevhodný produkt	Nevhodný produkt	Zvážit vhodnost	Vhodný produkt	Vhodný produkt

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5: Vyhodnocení produktů – vzorový klient C

Zdroj: vlastní zpracování

Jako vhodné tentokrát expertní systém vyhodnotil dva produkty, a to stavební spoření a spořicí účet. Oba produkty jsou vhodné pro konzervativní klienty a vklady na nich jsou ze zákona pojištěny.

U podílových fondů – vyváženého portfolia je doporučeno zvážit jejich vhodnost. Vzhledem k rizikovému profilu klienta a době spoření však nebudeme v našem případě tento produkt považovat za vhodný. Zbylé produkty jsou vyhodnoceny jako nevhodné, zejména z důvodu krátkého investičního horizontu klienta.

Otázkou zůstává, zda využít oba dva produkty, nebo vybrat pouze jeden. Nejlepšího hodnocení 96 % dosáhlo stavební spoření, proto je pro klienta výhodné tento produkt přijmout. Na stavební spoření je možné vkládat prostředky jednorázově před koncem roku tak, aby klientovi vznikl nárok na státní podporu. Optimální výše

vkladu, která zakládá nárok na maximální státní podporu ve výši 2 000 Kč, pak činí 20 000 Kč ročně.

Klientovi lze tedy doporučit uložit celou částku na spořicí účet a ke konci roku převést na stavební spoření částku 20 000 Kč. Na spořicím účtu má navíc klient, narozdíl od stavebního spoření, okamžitý přístup k vloženým prostředkům.

8 Závěr

Diplomová práce se zabývá tématem důchodových systémů, jejich reforem a finančním zabezpečením v post-produktivním věku. Cílem práce je navrhnout expertní systém, který bude pomáhat finančním poradcům při výběru vhodného spořicího produktu na důchod pro konkrétní klienty.

Vzhledem k připravované důchodové reformě se jedná o téma velmi aktuální. Z analýzy současného stavu důchodových systémů v Evropě i v České republice vyplývá, že největší hrozbou systémů založených na státním, průběžně financovaném pilíři je nepříznivý demografický vývoj. Stárnutí obyvatelstva a nízká natalita mají negativní dopad na důchodový systém v České republice, který se z dlouhodobého hlediska jeví jako neudržitelný. Věková skladba obyvatelstva se výrazně mění, což má za následek zvyšování podílů důchodců na populaci v produktivním věku. V následujících dekádách se očekává pokračování tohoto trendu.

Snižování počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva, které odvádí důchodové pojištění do státního systému, ze kterého jsou vypláceny důchody stále početnější skupině důchodců, způsobuje deficity důchodového systému a může vést až k jeho kolapsu. Nutnost přizpůsobit se demografickému vývoji vede k reformám stávajících důchodových systémů.

Již dnes se hovoří o nutnosti spořit si na důchod a o tom, že zejména mladá generace by neměla spoléhat pouze na státem vyplácený důchod. Stále větší důraz je kladen na individuální finanční přípravu na stáří a zodpovědnost každého jedince za to, do jaké míry se na důchod sám zabezpečí. Ukazuje se, že předkládané návrhy reformy nezaručí zvýšení státních dávek v důchodu, naopak bude vyžadována větší finanční spoluúčast od občanů, kteří se nechtějí smířit s výrazným poklesem své životní úrovně ve stáří.

Před samotným hledáním vhodných způsobů finanční přípravy na důchod je nutné se seznámit s možnostmi, které nabízí finanční trh. Tato práce se zaměřuje na nejznámější a nejdostupnější spořicí produkty na našem trhu. Konkrétně jsou v práci detailně popsány a zhodnoceny penzijní připojištění, životní pojištění, podílové fondy, stavební spoření a spořicí účty. U každého typu produktu je zvláštní pozornost věnována státní podpoře, kterou lze využít ať už v podobě státních příspěvků, nebo

daňových úlev. Z těchto produktů pak vybírá navržený expertní systém, ve kterém je navíc životní pojištění rozděleno na kapitálové a investiční a investice do podílových fondů jsou rozděleny na fondy s dynamickým a vyváženým portfoliem.

Stěžejní část diplomové práce je věnována vytvoření expertního systému pro výběr vhodného spořicího produktu na důchod. Tento systém je určen finančním poradcům společnosti OVB Allfinanz, a.s., která se zabývá nezávislým finančním poradenstvím. Protože každý klient je jedinečný, expertní systém tento fakt zohledňuje a spořicí produkty jsou vybírány na základě individuálních požadavků a možností každého klienta.

Navržený expertní systém je založen na principech fuzzy logiky a k jeho vytvoření byl zvolen program Microsoft Office Excel. Finanční poradce jej využije ve fázi přípravy návrhu optimálního portfolia pro klienta a zároveň při schůzce s klientem při názorné ukázce, proč zvolil daný typ spořicího produktu.

Ovládání a fungování expertního systému je demonstrováno na třech modelových situacích. Vzoroví klienti byli zvoleni tak, aby představovali různé typy klientů, se kterými se finanční poradce může reálně setkat. Vzoroví klienti se liší věkem, což vede k rozdílným dobám spoření, vztahem k riziku, výší a pravidelností vkladu, který jsou ochotni spořit, možností využívat příspěvky zaměstnavatele a dalšími aspekty.

Na uvedených příkladech je patrné, že obecně největší váhu při výběru spořicího produktu sehrává doba spoření a klientův rizikový profil. Pro mladého klienta, kterému zbývají desítky let do odchodu do důchodu a který navíc vykazuje pozitivnější vztah k riziku, expertní systém vyhodnotil jako vhodné jiné typy produktů než pro klienta, kterému zbývá pár let do důchodu a který se vyznačuje konzervativním přístupem k investičnímu riziku. Výsledky získané pomocí navrženého expertního systému korespondují se zkušenostmi finančních poradců.

Na vzorových příkladech je také ukázáno, že v případě, že to dovoluje výše vkladu klienta, je vhodné vybrat kombinaci více produktů. Tímto způsobem je jeho portfolio diverzifikováno, což umožní využití výhod více druhů produktů, lepší uspokojení klientových potřeb a také snížení investičního rizika.

Při vytváření systému jsem vycházela z praxe finančních poradců společnosti OVB Allfinanz, a.s. a zohlednila jsem reálné situace, se kterými se poradci běžně

při své práci setkávají. Kladla jsem také důraz na jeho přehlednost, jednoduchost ovládání a snadnou interpretaci výstupů. Je nutné zdůraznit, že expertní systém slouží jako pomůcka a konečné rozhodnutí je vždy v kompetenci finančního poradce. Přesto jsem přesvědčena, že navržený systém značně usnadní a urychlí práci poradce a pomůže mu najít nejvhodnější řešení. Zároveň napomůže ke zlepšení prodejních schopností poradce, neboť umožní názorně ukázat klientovi, který se neorientuje na finančním trhu, na základě jakých kritérií byl pro něj konkrétní typ produktu vybrán.

9 Použité zdroje

Monografie, sborníky a periodika

- [1] BEZDĚK, V. *Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (současný stav a potřeba reformy)*. 1. díl. ČNB, 2000. ISBN 80-238-6489-0.
- [2] BROŽOVÁ, D. *Důchodový systém v České republice*. In HOLMAN, R. a kol. *Studie k reformám zdravotního a penzijního pojištění*. Vysoká škola ekonomická v Praze, 2005. S. 156 - 171. ISBN 80-245-0994-6.
- [3] DOSTÁL, P. a kol. *Pokročilé metody manažerského rozhodování*. Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-1338-1.
- [4] DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 3. vyd. Ekopress, 2009. ISBN 978-80-86929-51-4.
- [5] DUCHÁČKOVÁ, E. a DAŇHEL, J. *Teorie pojistných trhů*. Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-015-7.
- [6] GREGOROVÁ, Z. *Důchodové systémy*. Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-21-2003-2.
- [7] HOLUB, M. *Náhradní doby pojištění v důchodových systémech vybraných evropských zemí*. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2008. ISBN 978-80-87007-94-5.
- [8] HOLUB, M. a kol. *Charakter nositelů důchodového pojištění*. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2008. ISBN 978-80-7416-022-6.
- [9] HYZL, J. *Penzijní reforma pro Českou republiku (inovativní přístup)*. ŠkodaAuto Vysoká škola, 2005. ISBN 80-239-6454-2.
- [10] KRÁL, J. *15 let českého sociálního pojištění*. In HOLMAN, R. a kol. *Studie k reformám zdravotního a penzijního pojištění*. Vysoká škola ekonomická v Praze, 2005. S. 37 - 44. ISBN 80-245-0994-6.
- [11] LESAY, I. *Bude reforma českého důchodového systému fundamentální? Trast pro ekonomiku a společnost*, 2007. ISBN 978-80-239-9159-8.
- [12] MAŠEK, J. *Fondy mohou mít na lov lidí nad 35 let celý rok 2013*. *Mladá fronta DNES*. 2. 4. 2011, roč. XXII, č. 78, sešit D, s. 2.

- [13] *Monitoring I: monografie vybraných států s ohledem na systémy důchodového zabezpečení*. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2003.
- [14] PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik: právní stav k 1. 1. 2010*. 11. vyd. Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3292-3.
- [15] RAIS, K. a kol. *Operační a systémová analýza II*. 1. díl. Akademické Nakladatelství CERM, 2007. ISBN 978-80-214-3371-7.
- [16] SLANÝ, A. a KREBS, V. *Sociální ochrana a důchodový systém*. Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3390-8.
- [17] SYROVÝ, P. *Investování pro začátečníky*. Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-1366-7.
- [18] ŠTANGOVÁ, V. a kol. *Vývojové trendy důchodových reforem v Evropě / Les tendances de développement des réformes des pensions en Europe*. Univerzita Karlova, 2010. ISBN 978-80-87146-34-7.
- [19] ŠULC, J. *Alternativy reformy penzijního systému v České republice*. Vysoká škola finanční a správní, 2005. ISBN 80-86754-34-0.
- [20] *Životní pojištění*. Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0146-4.

Elektronické zdroje

- [21] *Banky a pobočky zahraničních bank: Stav k 17. 4. 2011* [online]. [cit. 2011-03-28]. ČNB. Dostupné z WWW:
<https://apl.cnb.cz/apljerrsdad/JERRS.WEB33.SUBJECTS_COUNTS_DETAIL?p_lang=cz&p_DATUM=17.04.2011&p_ses_idx=1>.
- [22] *Bezděková komise odhadla, že bez změn bude za 40 let důchodový schodek 120 miliard* [online]. 19. 2. 2010 [cit. 2010-12-18]. Investujeme.cz. Dostupné z WWW:
<<http://www.investujeme.cz/kratke-zpravy/bezdekova-komise-odhadla-ze-bez-zmen-bude-za-40-let- duchodovy-schodek-120-miliard/>>.
- [23] *Co byste měli vědět o podílových fondech* [online]. 2. 9. 2008 [cit. 2011-03-28]. Trhy.měsíc.cz. Dostupné z WWW: <<http://trhy.mesec.cz/clanky/co-byste-meli-vedet-o-podilovych-fondech/>>.

- [24] *Co je to spořicí účet* [online]. [cit. 2011-04-06]. Finance.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/bankovnictvi/informace/sporici-ucty/co-to-je/>>.
- [25] *Dôchodkový systém potrebuje prvú pomoc* [online]. 7. 6. 2010 [cit. 2010-12-20]. Asociácia dôchodkových správcovských spoločností. Dostupné z WWW: <<http://www.adss.sk/Default.aspx?CatID=110&NewsPressID=403>>.
- [26] *Důchodové pojištění* [online]. [cit. 2010-12-03]. MPSV. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/3#ps>>.
- [27] *Důchody a důchodci rok 2011* [online]. [cit. 2010-12-04]. Duchody-duchodci.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.duchody-duchodci.cz/>>.
- [28] *Důvody reformy* [online]. [cit. 2011-03-12]. MPSV. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/10407/22022011_p1.pdf>.
- [29] *Expenditure on pensions: Current prices (% of GDP)* [online]. [cit. 2010-12-08]. European Commission, Eurostat. Dostupné z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tps00103>>.
- [30] *Fondy v 2. pilieri vykázali vlani takmer rovnaké výnosy* [online]. 30. 1. 2011 [cit. 2011-02-13]. O peniazoch, Finančné centrum. Dostupné z WWW: <<http://openiazoch.zoznam.sk/info/zpravy/zprava.asp?NewsID=100894>>.
- [31] GOLLA, P. *Jak klesá penze v Německu* [online]. 28. 5. 2010 [cit. 2010-12-18]. Investujeme.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.investujeme.cz/clanky/jak-klesa-penze-v-nemecku/>>.
- [32] HARTMAN, P. *Česká republika se Slovenskem by si mohly vyměnit zkušenosti z reformy* [online]. 27. 7. 2010 [cit. 2011-02-03]. Český rozhlas. Dostupné z WWW: <<http://www.rozhlas.cz/cro6/stop/zprava/764394>>.
- [33] *Informace k technickým rezervám* [online]. [cit. 2011-03-23]. Wüstenrot. Dostupné z WWW: <<http://www.wuestenrot.cz/o-nas/pojistovna/informace-k-technickym-rezervam/>>.
- [34] JAKOB, O. *Sdělení ke zrušení srážkové daně na státní podporu stavebního spoření* [online]. [cit. 2011-04-30]. MFČR. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/tiskove_zpravy_61958.html>.

- [35] *Jaký typ životního pojištění se hodí pro vás* [online]. [cit. 2011-03-23]. Peníze.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.penize.cz/17470-jaky-typ-zivotniho-pojisteni-se-hodi-pro-vas>>.
- [36] KLIMÁNKOVÁ, G. *Může se stát stavební spoření součástí penzijní reformy?* [online]. 21. 1. 2011 [cit. 2011-03-29]. Měsíc.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/muze-se-stat-stavebni-sporeni-soucasti-penzijni-reformy/>>.
- [37] KOHOUT, P. *Úspory obyvatelstva v ČR a v Evropě* [online]. Květen 2010 [cit. 2011-03-12]. MFČR. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/vf_duchod_ref_pes.html>.
- [38] *Kolik je pojištěno* [online]. [cit. 2011-03-21]. Fond pojištění vkladů. Dostupné z WWW: <<http://www.fpv.cz/cs/kolik-je-pojisteno.html>>.
- [39] LABUDA, T. *Slovenský důchodový systém v kostce* [online]. 16. 6. 2010 [cit. 2010-12-19]. Investujeme.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.investujeme.cz/clanky/slovensky-duchodovy-system-v-kostce/>>.
- [40] LOUŽEK, M. *Důchodová reforma – revoluce nebo evoluce?* [online]. 17. 3. 2008 [cit. 2010-12-04]. Občanský institut. Dostupné z WWW: <<http://www.obcinst.cz/cs/Duchodova-reforma-revoluce-nebo-evoluce-c1244/>>.
- [41] MAŠEK, F. *Penzijní fondy: výnosy zůstávají nízké, některé alespoň překonaly inflaci* [online]. 19. 5. 2010 [cit. 2011-03-18]. Peníze.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.penize.cz/penzijni-pripojisteni/80589-penzijni-fondy-vynosy-zustavaji-nizke-nektere-alespon-prekonaly-inflaci>>.
- [42] ONDROVÁ, E. *Důchody nejsou jediným problémem* [online]. 3. 4. 2007 [cit. 2010-12-04]. Sfinance.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.sfinance.cz/zpravy/finance/104492-duchody-nejsou-jediny-problemem/>>.
- [43] ONDROVÁ, E. *Slovensko má v reformě důchodů náskok* [online]. 7. 2. 2008 [cit. 2010-12-19]. Sfinance.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.sfinance.cz/zpravy/finance/149603-slovensko-ma-v-reforme-duchodu-naskok/>>.
- [44] *O společnosti* [online]. [cit. 2011-04-22]. OVB Allfinanz, a.s. Dostupné z WWW: <<http://www.ovb.cz/Ospole%C4%8Dnosti.aspx>>.

- [45] *Penzijní fondy* [online]. [cit. 2011-03-17]. Penzijní připojištění. Dostupné z WWW: <<https://www.penzijnipripojisteni.cz/penzijni-pripojisteni/fondy/>>.
- [46] *Penzijní připojištění* [online]. [cit. 2011-03-17]. Penzijní připojištění. Dostupné z WWW: <<https://www.penzijnipripojisteni.cz/penzijni-pripojisteni/informace/>>.
- [47] *Penzijní připojištění a důchodová reforma* [online]. [cit. 2011-03-12]. Finance.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/postup-duchodove-reformy/soukrome-duchody/>>.
- [48] *Pilíře důchodového systému* [online]. [cit. 2010-12-03]. Finance.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/duchodovy-system/tri-pilire-systemu/>>.
- [49] PLISCHKE, S. *Evropan ve výslužbě podle Beveridge* [online]. 24. 4. 2003 [cit. 2010-12-18]. Peníze.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.penize.cz/pojisteni/15491-evropan-ve-vysluzbe-podle-beveridge>>.
- [50] PLISCHKE, S. *Evropan ve výslužbě u Bismarcka* [online]. 15. 4. 2003 [cit. 2010-12-18]. Peníze.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.penize.cz/svetova-ekonomika/15477-evropan-ve-vysluzbe-u-bismarcka>>.
- [51] PLÍVOVÁ, V. *TZ MPSV: Důchodová reforma* [online]. 22. 2. 2011 [cit. 2011-03-12]. MPSV. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/10406/22022011.pdf>>.
- [52] PLÍVOVÁ, V. *TZ MPSV: Porada ekonomických ministrů se dohodla na parametrech důchodové reformy* [online]. 17. 2. 2011 [cit. 2011-03-12]. MPSV. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/10373/17022011.pdf>>.
- [53] *Popis penzijního připojištění* [online]. [cit. 2011-03-17]. Finance.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/penzijni-pripojisteni/>>.
- [54] *Porodnost* [online]. 13. 9. 2010 [cit. 2010-12-04]. ČSÚ. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF63/\\$File/400710a4.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF63/$File/400710a4.pdf)>.

- [55] *Projected old-age dependency ratio* [online]. [cit. 2011-02-09]. European Commission, Eurostat. Dostupné z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=0&language=en&pcode=tsdde511>>.
- [56] *Průvodce podílovými fondy* [online]. [cit. 2011-03-28]. Finance.cz. Dostupné z WWW: <http://www.finance.cz/kapitalovy-trh/informace/fondy/>>.
- [57] *Průvodce životním pojištěním* [online]. [cit. 2011-03-23]. Finance.cz. Dostupné z WWW: <http://www.finance.cz/pojisteni/informace/zivotni/>>.
- [58] *Reforma penzí prošla. Nabídne soukromé účty nebo možnost přispívat rodičům* [online]. 6. 4. 2011 [cit. 2011-04-06]. E15.cz. Dostupné z WWW: <http://zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/reforma-penzi-prosla-nabidne-soukrome-ucty-nebo-moznost-prispivat-rodicum>>.
- [59] SINGER, M. *Úřední sdělení České národní banky ze dne 11. února 2010, kterým se zveřejňuje maximální výše technické úrokové míry* [online]. 17. 2. 2010 [cit. 2011-03-23]. Věstník ČNB. Dostupné z WWW: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/vestnik/2010/download/v_2010_04_20510560.pdf>.
- [60] SKOLEK, T. *Stavební spoření: 4. pilíř důchodové reformy nebo produkt dostupný na každé bankovní pobočce?* [online]. 14. 3. 2011 [cit. 2011-03-29]. Finance.cz. Dostupné z WWW: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/301508-stavebni-sporeni-4-pilir-duchodove-reformy-nebo-produkt-dostupny-na-kazde-bankovni-pobocce-/>>.
- [61] *Slovník pojmů: T* [online]. [cit. 2011-03-23]. ČNB. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/obecne/slovník/t.html>>.
- [62] *Spořicí účet* [online]. [cit. 2011-04-06]. Měšec.cz. Dostupné z WWW: <http://www.mesec.cz/sporeni/sporici-ucty/pruvodce/>>.
- [63] *Spořicí účty - srovnání* [online]. [cit. 2011-04-06]. Měšec.cz. Dostupné z WWW: <http://www.mesec.cz/produkty/sporici-ucty/>>.
- [64] *Stavební spoření: Průvodce spořením* [online]. [cit. 2011-03-28]. Finance.cz. Dostupné z WWW: <http://www.finance.cz/financovani-bydleni/informace/stavebni-sporeni-tarify/>>.

- [65] *Stavební spoření – srovnání* [online]. [cit. 2011-03-28]. Měšec.cz. Dostupné z WWW: <http://www.mesec.cz/produkty/stavebni-sporeni/?sl1=radny_uver_zakladni_urokova_sazba&sl2=preklenovaci_uver_zakladni_urokova_sazba&sl3=urokova_sazba_vkladu_pri_necerpani_uveru&sl4=poplatek_za_vedeni&tridit=sl3&smer=s>.
- [66] *Sustainable development - Demographic changes* [online]. [cit. 2010-12-08]. European Commission, Eurostat. Dostupné z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Sustainable_development_-_Demographic_changes>.
- [67] ŠVARC, D. *Důchodová reforma na Slovensku - inspirace pro ČR?* [online]. 26. 1. 2005 [cit. 2010-12-19]. Měšec.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/duchodova-reforma-na-slovensku-inspirace-pro-cr/>>.
- [68] *Tabuľka platenia poisťného od 1. januára 2011* [online]. [cit. 2010-12-19]. Sociálna poisťovňa. Dostupné z WWW: <<http://www.socpoist.sk/tabulka-platenia-poisneho-od-1-januara-2010-ldt/924s>>.
- [69] TOMANOVÁ, E. *Slovenská penzijní lekce* [online]. 7. 3. 2010 [cit. 2010-12-19]. Literárky v síti. Dostupné z WWW: <<http://www.literarky.cz/domov/politika/2113-slovenska-penzijni-lekce>>.
- [70] *Úplný výpis z obchodního rejstříku* [online]. [cit. 2011-04-22]. Obchodní rejstřík a Sbírka listin, MŠČR. Dostupné z WWW: <<http://www.justice.cz/xqw/xervlet/insl/report?sysinf.vypis.CEK=100012189&sysinf.vypis.rozsah=uplny&sysinf.@typ=transformace&sysinf.@strana=report&sysinf.vypis.typ=XHTML&sysinf.vypis.klic=f2c91bf6f2e51083788100327d186cde&sysinf.spis.@oddil=B&sysinf.spis.@vlozka=9697&sysinf.spis.@soud=M%ECstsk%FDm%20soudem%20v%20Praze&sysinf.platnost=22.04.2011>>.
- [71] *Věková skladba obyvatelstva v roce 1990* [online]. 17. 6. 2009 [cit. 2011-03-22]. ČSÚ. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vekova_skladba_obyvatelstva_v_roce_1990>.

- [72] *Věková skladba obyvatelstva v roce 2010* [online]. 22. 6. 2009 [cit. 2011-03-22]. ČSÚ. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vekova_skladba_obyvatelstva_v_roce_2010.
- [73] *Věková skladba obyvatelstva v roce 2040* [online]. 22. 6. 2009 [cit. 2011-03-22]. ČSÚ. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vekova_skladba_obyvatelstva_v_roce_2040.
- [74] *Vydělává méně než polovina obyvatel* [online]. 5. 2. 2010 [cit. 2011-02-09]. ČSÚ. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/vydelava_mene_nez_polovina_obyvatel.
- [75] *Výhody penzijního připojištění* [online]. [cit. 2011-03-17]. Penzijní připojištění. Dostupné z WWW: <https://www.penzijnipripojisteni.cz/penzijni-pripojisteni/vyhody/>.
- [76] *Výše starobního a předčasného starobního důchodu* [online]. [cit. 2010-12-04]. Finance.cz. Dostupné z WWW: <http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/starobni-duchody/vyse/>.
- [77] *Závěrečná zpráva PES* [online]. Červen 2010 [cit. 2011-03-12]. MPSV. Dostupné z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/8896/2010_06_03_Zaverecna_zprava_final_cistopis.pdf.
- [78] *Zhodnocení prostředků účastníků penzijního připojištění v jednotlivých penzijních fondech v %* [online]. [cit. 2011-03-18]. Asociace penzijních fondů ČR. Dostupné z WWW: <http://www.apfcr.cz/cs/vybrane-ekonomicke-ukazatele/zhodnoceni-prostredku-ucastniku-pp-rok-1995-az-2009.html>.

Zákony

- [79] Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, v platném znění.
- [80] Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění zákona České národní rady č. 35/1993 Sb., v platném znění.
- [81] Zákon č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování, v platném znění.
- [82] Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění.
- [83] Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, v platném znění.

Ostatní zdroje

- [84] Interní materiály společnosti OVB Allfinanz, a.s.

10 Seznam tabulek

Tabulka 1: Poměr obyvatel ve věku 65 let a více k obyvatelům ve věku 15 až 64 let (v %) v evropských zemích v letech 2010 a 2025	28
Tabulka 2: Uspořádání důchodového systému v ČR.....	32
Tabulka 3: Výše státních příspěvků na penzijní připojištění	53
Tabulka 4: Navrhované změny ve státním příspěvku na penzijní připojištění	54
Tabulka 5: Závislost daňového odpočtu na výši příspěvků na penzijní připojištění ..	54
Tabulka 6: Připisované výnosy penzijních fondů v letech 2008 a 2009 (v %).....	56
Tabulka 7: Srovnání parametrů základních typů životních pojištění.....	65
Tabulka 8: Kritéria pro rozhodování expertního systému	83
Tabulka 9: Doporučené minimální doby spoření u spořicíh produktů.....	84
Tabulka 10: Minimální výše měsíčních vkladů u spořicíh produktů	85
Tabulka 11: Otázky pro zjišťování hodnot kritérií expertního systému	90
Tabulka 12: Retransformační matice expertního systému	92
Tabulka 13: Zvolená kritéria - vzorový klient A	96
Tabulka 14: Vyhodnocení produktů – vzorový klient A	96
Tabulka 15: Zvolená kritéria pro druhé kolo hodnocení - vzorový klient A	98
Tabulka 16: Vyhodnocení produktů v druhém kole hodnocení - vzorový klient A ...	99
Tabulka 17: Zvolená kritéria - vzorový klient B.....	101
Tabulka 18: Vyhodnocení produktů – vzorový klient B.....	101
Tabulka 19: Zvolená kritéria - vzorový klient C.....	103
Tabulka 20: Vyhodnocení produktů – vzorový klient C.....	104

11 Seznam obrázků a grafů

Obrázek 1: Věková skladba obyvatelstva v ČR v roce 1990.....	37
Obrázek 2: Věková skladba obyvatelstva v ČR v roce 2010.....	38
Obrázek 3: Věková skladba obyvatelstva v ČR v roce 2040	38
Graf 1: Výdaje na důchody (% HDP) v evropských zemích v roce 2008.....	27
Graf 2: Vyhodnocení produktů – vzorový klient A.....	97
Graf 3: Vyhodnocení produktů v druhém kole hodnocení - vzorový klient A.....	100
Graf 4: Vyhodnocení produktů – vzorový klient B.....	102
Graf 5: Vyhodnocení produktů – vzorový klient C	104